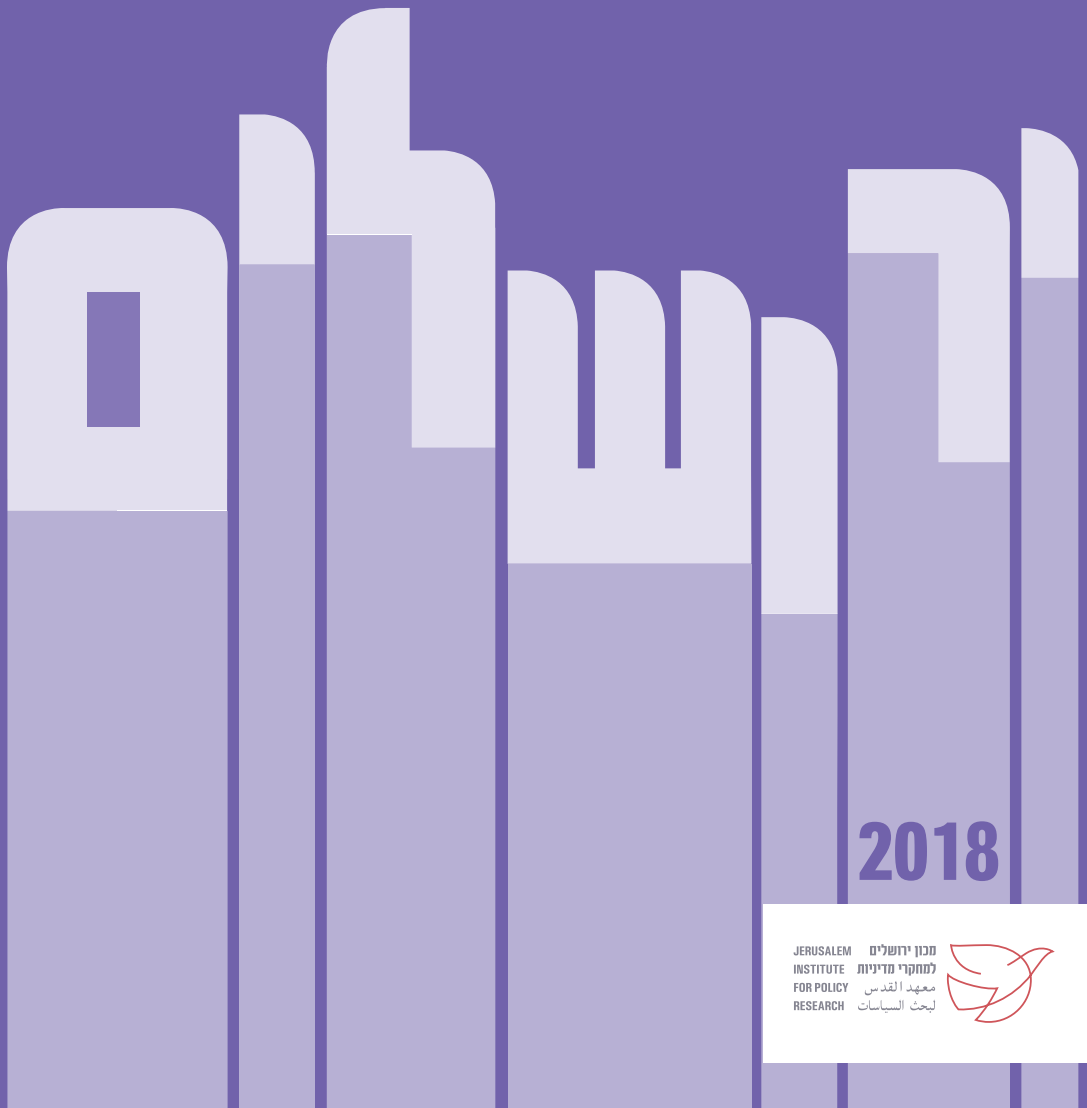

על נתוני ירושלים מצב קיים ומגמות שינוי

מיכל קורח, מאיה חושן

2018

מכון ירושלים
למחקרי מדיניות
معهد القدس
لبحث السياسات

חברי הוועד המנהל מכון ירושלים למחקרי מדיניות

דן הלפרין, יו"ר

אורה אחימאיר

אברהם אשרי

דוד ברודט

פרופ' חנוך גוטפרוינד

רענן דינור

ד"ר אריאל הלפרין

רות חשין

סלי מרידור

ענת צור

גיל ריבוש

ד"ר אהוד שפירא

ליאור שילת, מנכ"ל המכון

JERUSALEM מכון ירושלים
INSTITUTE למחקרי מדיניות
FOR POLICY معهد القدس
RESEARCH لبحث السياسات

על נתוניך ירושלים 2018

מצב קיים ומגמות שינוי

מיכל קורח, מאיה חושן

מכון ירושלים למחקרי מדיניות
2018

מכון ירושלים למחקרי מדיניות
פרסום מספר 484

על נתונייך ירושלים 2018 מצב קיים ומגמות שינוי

מיכל קורח, ד"ר מאיה חושן

סייעו בהכנת הפרסום:

עומר יניב, שעה רזנבלום, מוראד נתשה,
יאיר אסף-שפירא, דפנה שמר

עיצוב ואיור העטיפה:

אירה גינזבורג

עיצוב גרפי:

יעל שאולסקי

© 2018, מכון ירושלים למחקרי מדיניות

בית חי אלישר

רח' רד"ק 20, ירושלים 9218604

www.jerusalemintitute.org.il

The Jerusalem Institute for Policy Research
Publication no. 484

Jerusalem: Facts and Trends 2018

Michal Korach, Dr. Maya Choshen

Assistance in Preparing this Publication:

Omer Yaniv, Shaya Rosenblum, Murad Natsheh,
Yair Assaf-Shapira, Dafna Shemer

Cover Design and Illustration:

Ira Ginzburg

Graphic Design:

Yael Shaulski

© 2018, The Jerusalem Institute for Policy Research

The Hay Elyachar House

20 Radak St., 9218604 Jerusalem

en.jerusalemintitute.org.il

על נתוני ירושלים 2018

מצב קיים ומגמות שינוי

תוכן העניינים

8	על המחברות
9	הקדמה

12	שטח	שטח
----	-----	-----

16	גודל האוכלוסייה	אוכלוסייה
18	אופי הזהות הדתית	
19	פריסה גיאוגרפית	
23	גידול האוכלוסייה	
25	גיל האוכלוסייה	
32	מטרופולין ירושלים	

38	מקורות גידול האוכלוסייה	מקורות גידול האוכלוסייה
39	ילודה	
41	תמותה	
45	ריבוי טבעי	
46	עלייה	
49	הגירה בין-ייעשובית	
54	הגירה במטרופולין ירושלים	

58	תחולת העוני	רווחה ורמת חיים
59	מצב משפחתי	
59	משקי בית	
61	הוצאה חודשית לצריכה	
62	בעלות על מוצרים בני-קיימא	
62	צפיפות דיור	

תעסוקה

66	השתתפות בכוח העבודה
71	מועסקים
73	שכר

חינוך והשכלה גבוהה

78	מערכת החינוך בירושלים
80	השכלה גבוהה בירושלים

דיור ובינוי

88	דירות
91	מחירי דירות
92	התחלות בנייה
94	גמר בנייה

תיירות

102	אורחים ולינות
103	ירושלים בהשוואה למקומות נבחרים בישראל
106	מאפייני התיירים

על המחברות

מיכל קורח

חוקרת באשכול מחקרי ירושלים במכון ירושלים למחקרי מדיניות, בתחומי אוכלוסייה, חברה, תכנון עירוני ומחקרי הערכה. בעלת תואר מוסמך בלימודי גיאוגרפיה ותכנון עירוני מהאוניברסיטה העברית בירושלים.

ד"ר מאיה חושן

חוקרת בכירה באשכול מחקרי ירושלים במכון ירושלים למחקרי מדיניות, בתחומי תכנון עירוני, אוכלוסייה וחברה, שירותי ציבור ומחקרי הערכה. עורכת את השנתון הסטטיסטי לירושלים, מנחה צוותי מחקר ומנהלת פרויקטים רבים בנושאים שצויינו.

הפרסום "על נתוניך ירושלים: מצב קיים ומגמות שינוי" משרטט תמונה עדכנית של ירושלים במגוון רחב של נושאים ביניהם אוכלוסייה, תעסוקה, חינוך, בינוי ותיירות. הפרסום נועד להנגיש לקהל הקוראים את עיקרי הממצאים מהשנתון הסטטיסטי לירושלים באמצעות תאור מילולי קצר המלווה בגרפים ובמפות שמסייעים להבין את המתרחש בירושלים, העיר הגדולה והמורכבת בערי ישראל.

המקור העיקרי לנתונים המופיעים בפרסום הוא השנתון הסטטיסטי לירושלים, הכולל כ-250 לוחות ועשרות גרפים. השנתון יוצא לאור מדי שנה על ידי מכון ירושלים למחקרי מדיניות ועיריית ירושלים. נתוני השנתון הסטטיסטי לירושלים נאספים ממקורות רבים ומגוונים שהעיקריים שבהם הם הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, עיריית ירושלים והמוסד לביטוח לאומי.

אנו מודות לכל מוסרי הנתונים על תרומתם הרבה להוצאתם לאור של השנתון הסטטיסטי לירושלים ושל פרסום זה.

תודה לעומר יניב ולשעיה רוזנבלום על הסיוע הרב בהכנת הפרסום.

תודה ליעל שאולסקי על העיצוב הגרפי של הפרסום ולחמוטל אפל על ההבאה לדפוס.

מיכל קורח, ד"ר מאיה חושן

שטח

1

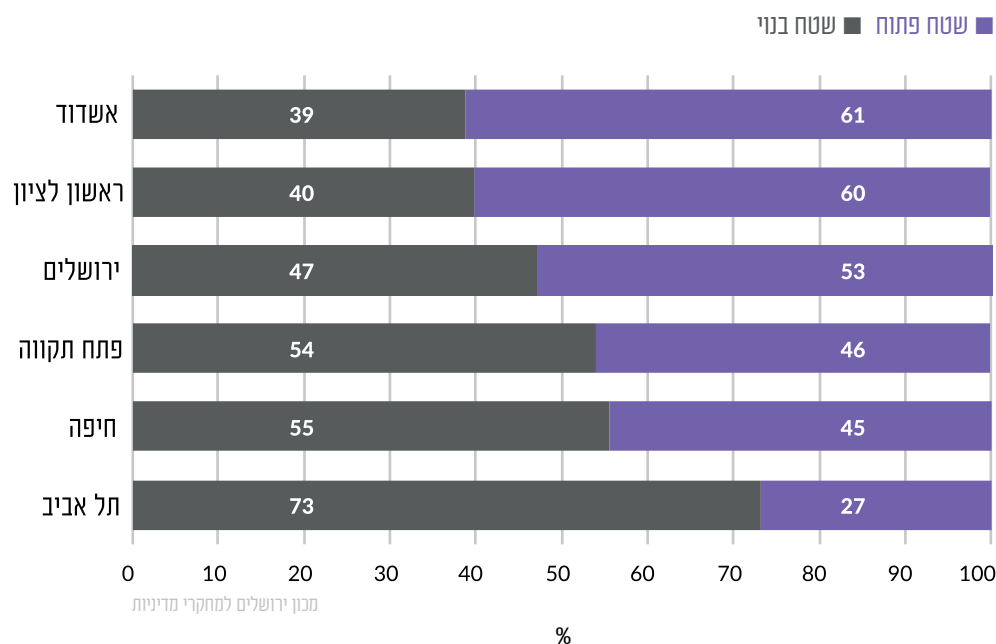

ירושלים היא העיר הגדולה ביותר בשטחה בהשוואה לערים הגדולות בישראל.¹ שטח השיפוט של ירושלים נכון לשנת 2013 משתרע על פני 126 קמ"ר. לשם השוואה, שטחה של העיר באר שבע הוא 117 קמ"ר, של חיפה 69 קמ"ר, של ראשון לציון 59 קמ"ר, של תל אביב² 52 קמ"ר ושל מעלה אדומים 49 קמ"ר.

היתר, מהטופוגרפיה של העיר וממדיניות תכנון ארוכת שנים של איסור בנייה בעמקים. כתוצאה מכך ירושלים מתאפיינת במבנה של שכונות המופרדות אלו מאלו על ידי שטחים פתוחים.

בשנת 2013 היווה השטח הבנוי בירושלים 47% משטח העיר, שאר השטח היה פתוח. בחיפה 55% משטח העיר בנוי ובתל אביב 73%. האחוז הגבוה יחסית של שטחים פתוחים (לא בנויים) בירושלים נובע, בין

שטח בנוי ושטח פתוח כאחוז מסך שטח השיפוט בירושלים ובערים הגדולות בישראל, 2013

1 במשך שנים רבות היתה ירושלים העיר הגדולה ביותר בישראל בשטחה. אולם בתהליך הדרגתי שהחל לפני יותר מעשור הורחבו גבולותיה של דימונה מספר פעמים ושטחה כולל 220 קמ"ר. כך שכיום דימונה היא העיר הגדולה ביותר בישראל בשטחה.

2 במסמך זה כאשר מופיעים נתונים על תל אביב הכוונה היא לתל אביב-יפו.

אוכלוסייה

2

גודל האוכלוסייה

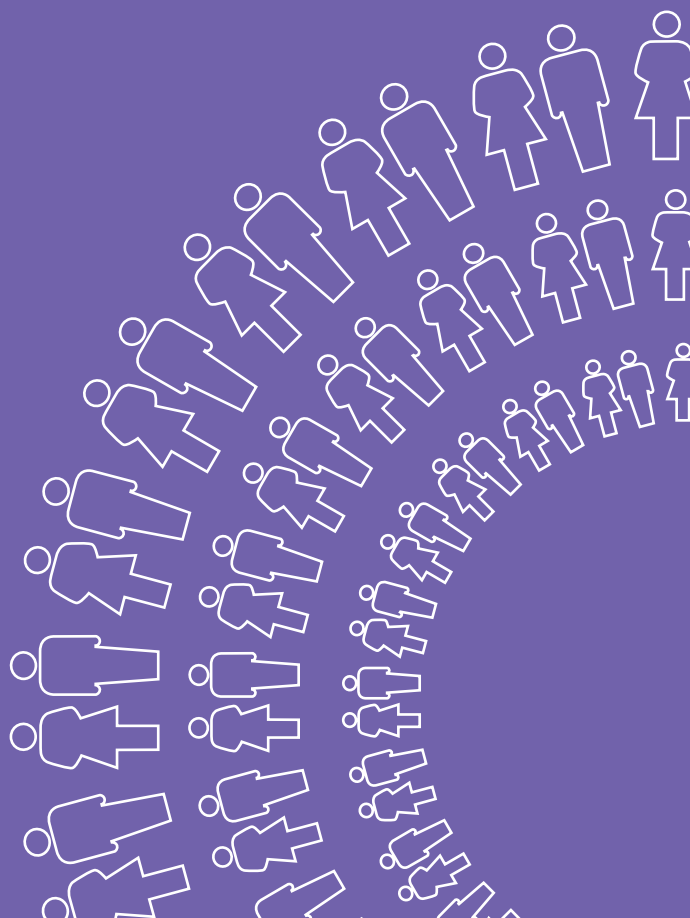
אופי הזהות הדתית

פריסה גיאוגרפית

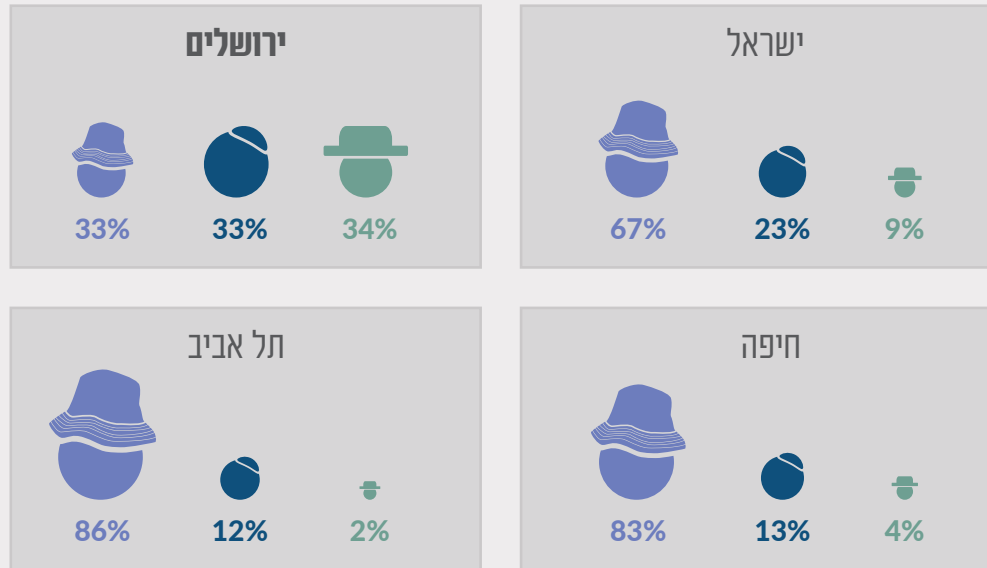
גידול האוכלוסייה

גיל האוכלוסייה

מטרופולין ירושלים

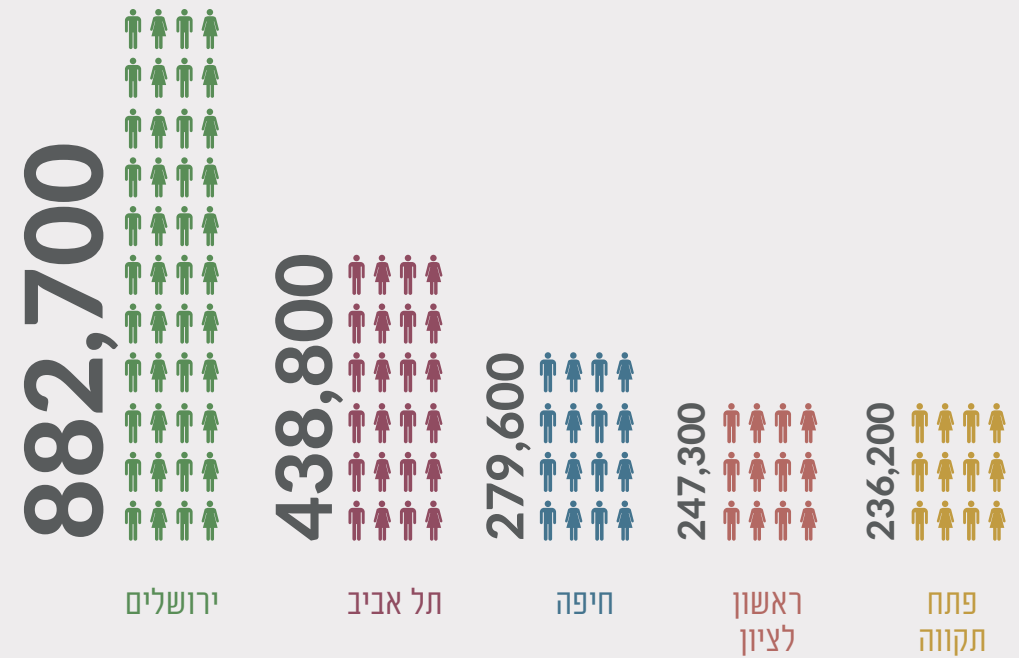
אופי הזהות הדתית של האוכלוסייה היהודית, 2016-2014 (ממוצע)*

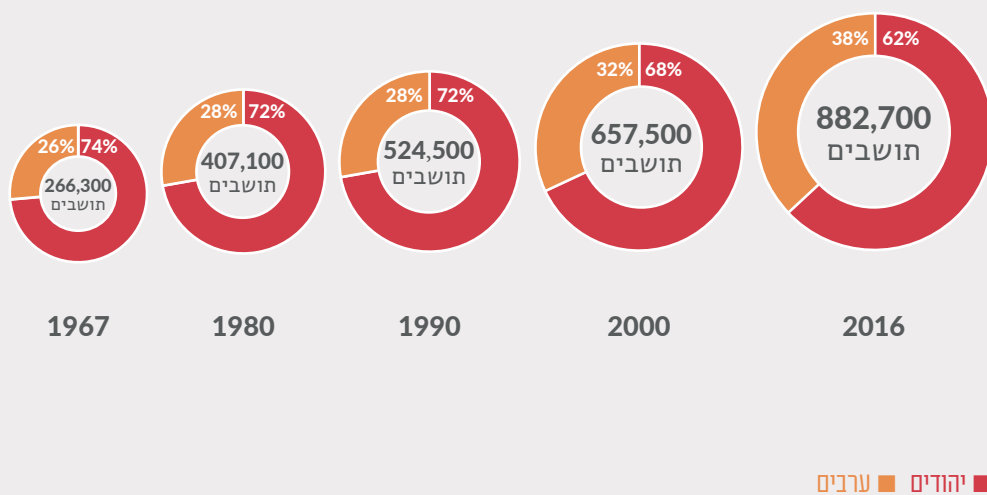
* בני 20 ומעלה

חילונים דתיים חרדים

אוכלוסייה בירושלים ובערים הגדולות בישראל, 2016

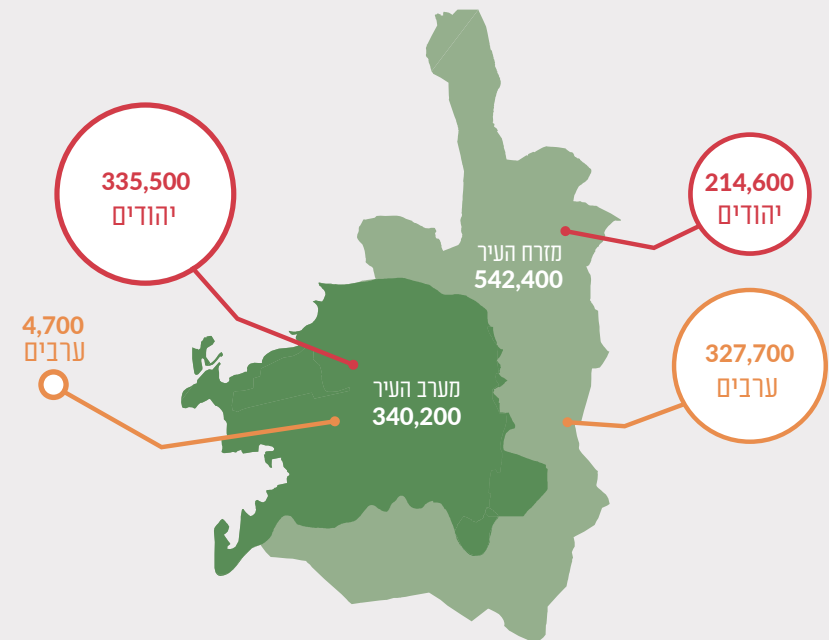
אוכלוסייה יהודית וערבית בירושלים, 1967-2016

מכון ירושלים למחקרי מדיניות

15
אוכלוסייה

פריסה גיאוגרפית של האוכלוסייה בירושלים, 2016

מכון ירושלים למחקרי מדיניות

14
אוכלוסייה

גודל האוכלוסייה

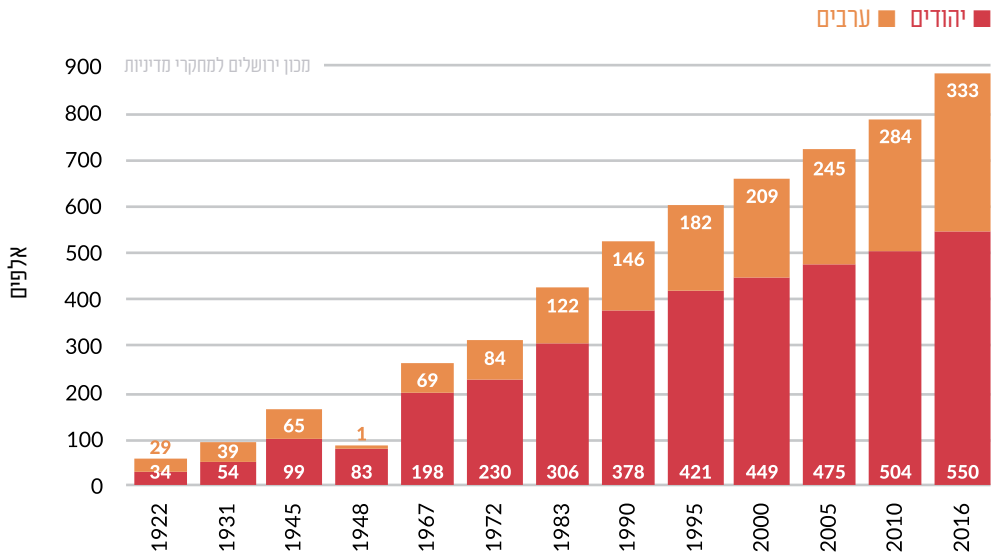
ירושלים היא הגדולה בערי ישראל ובסוף שנת 2016 מנתה אוכלוסייתה 882,700 תושבים, שהיוו 10% מאוכלוסיית ישראל. בירושלים גרה האוכלוסייה היהודית³ הגדולה ביותר בישראל – 550,100 תושבים והאוכלוסייה הערבית הגדולה ביותר בישראל – 332,600 תושבים.

בשנת 2016 היוותה אוכלוסיית ירושלים 10% מאוכלוסיית ישראל. האוכלוסייה היהודית היוותה 8% מהאוכלוסייה היהודית בישראל והאוכלוסייה הערבית היוותה 18% מהאוכלוסייה הערבית בישראל. במהלך השנים חלה ירידה בחלקה של האוכלוסייה היהודית בירושלים במקביל לעלייה בחלקה של האוכלוסייה הערבית. חלקה של האוכלוסייה היהודית בעיר ירד מ-74% בשנת 1967, ל-72% בשנת 1990, ל-68% בשנת 2000 ול-62% בשנת 2016. במקביל חלה עלייה בחלקה של האוכלוסייה הערבית מ-26% בשנת 1967, ל-28% בשנת 1990, ל-32% בשנת 2000 ול-38% בשנת 2016.

ירושלים, כאמור, היא העיר הגדולה ביותר בישראל ואוכלוסייתה מנתה 882,700 תושבים, כפול מאוכלוסייתה של תל אביב, העיר השנייה בגודלה בישראל (438,800 תושבים). חיפה, העיר השלישית בגודלה, מנתה 279,600 תושבים. בראשון לציון, העיר הרביעית בגודלה, גרו 247,300 תושבים ובפתח תקווה 236,200 תושבים.

ירושלים היא עיר מעורבת ובשנת 2016 התגוררו בה 536,600 יהודים⁴, 332,600 ערבים (319,800 – 96% מוסלמים, 12,600 – 4% נוצרים וכ-200 דרוזים), 3,200 נוצרים שאינם ערבים ו-10,300 ללא סיווג דת.

אוכלוסייה בירושלים, לפי קבוצת אוכלוסייה, 1922-2016*

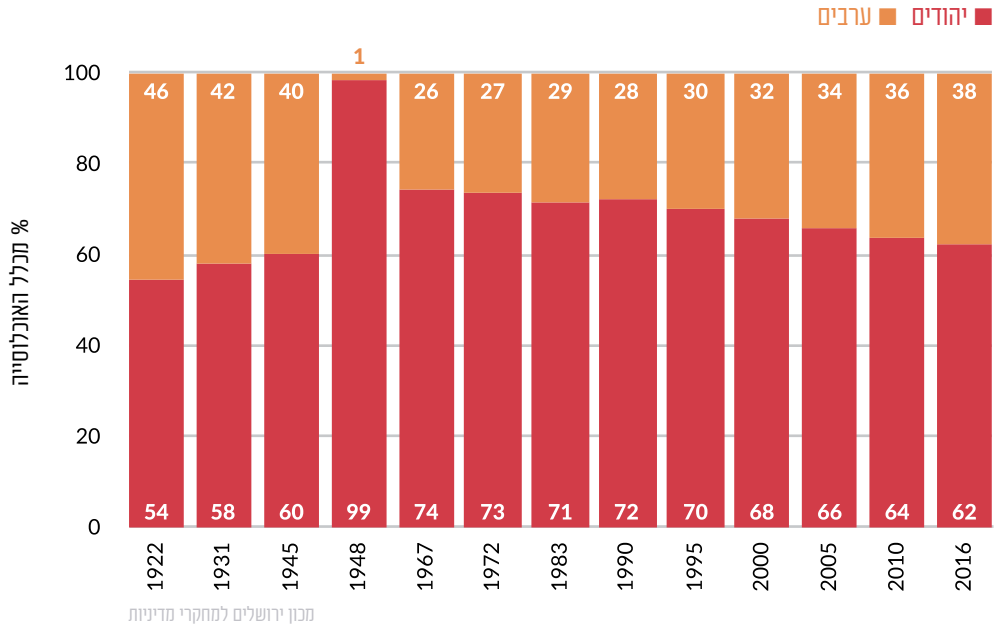

* משנת 1948 – אוכלוסייה בגבול המוניציפלי של ירושלים בתחומי מדינת ישראל.

3 אלא אם מצוין אחרת, בכל מקום בו מוזכרת האוכלוסייה היהודית הכוונה היא לקבוצת האוכלוסייה "יהודים ואחרים", כלומר כלל האוכלוסייה שאינה ערבית וכוללת: יהודים, נוצרים שאינם ערבים ואוכלוסייה ללא סיווג דת.

4 יהודים בלבד.

אוכלוסייה בירושלים, לפי קבוצת אוכלוסייה (אחוזים), 1922-2016*

* משנת 1948 - אוכלוסייה בגבול המוניציפלי של ירושלים בתחומי מדינת ישראל.

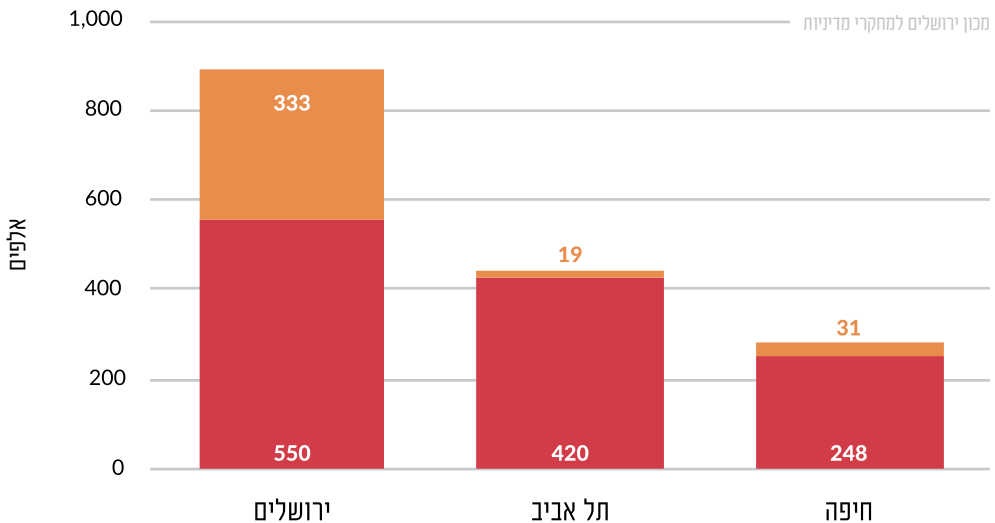
ירושלים היא גם העיר עם האוכלוסייה הערבית הגדולה ביותר בישראל ובשנת 2016 עמד מניין התושבים הערבים בעיר על 332,600. האוכלוסייה הערבית בירושלים גדולה באופן ניכר מהאוכלוסייה הערבית בערים הערביות הגדולות בישראל: נצרת (75,900), רהט (64,500), אום אל-פחם (53,300), טייבה (41,600) ושפרעם (40,500).

ירושלים היא העיר עם האוכלוסייה היהודית הגדולה ביותר בישראל. בשנת 2016 מספר היהודים בירושלים עמד על 550,100 תושבים והוא גדול בכ-31% ממספר היהודים בעיר השנייה בגודלה בישראל - תל אביב (419,600).

ירושלים היא גם העיר עם מספר החרדים הגבוה ביותר בישראל. על פי אומדן לאוכלוסייה שמבוסס על סקר כוח אדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, עמד מספר החרדים בעיר בשנה זו על כ-220,000 והם היוו 25% מכלל החרדים בישראל. לשם השוואה, בבני ברק, העיר החרדית הגדולה ביותר בישראל, מניין התושבים עמד על 189,000 ולא כל תושביה הם חרדים.

אוכלוסייה בירושלים, בתל אביב ובחיפה, לפי קבוצת אוכלוסייה, 2016

יהודים ■ ערבים ■

בקרבת האוכלוסייה הערבית בירושלים 4% היא אוכלוסייה נוצרית. בשנת 2016 מנתה האוכלוסייה הנוצרית-ערבית בעיר 12,500 תושבים. היישובים עם האוכלוסייה הנוצרית-ערבית הגדולה ביותר בישראל בשנה זו היו: נצרת (22,200), חיפה (15,500) וירושלים (12,500) ושפרעם (10,100).

גם חלקה של האוכלוסייה הערבית בירושלים (38%) גבוה באופן ניכר בהשוואה לחלקה של האוכלוסייה הערבית בישראל (21%) ובערים הגדולות המערבות: חיפה (11%) ותל אביב (4%). בלוד ובעכו כ-30% מהאוכלוסייה היא ערבית, בנצרת עילית 25% וברמלה 23%.

אופי הזהות הדתית

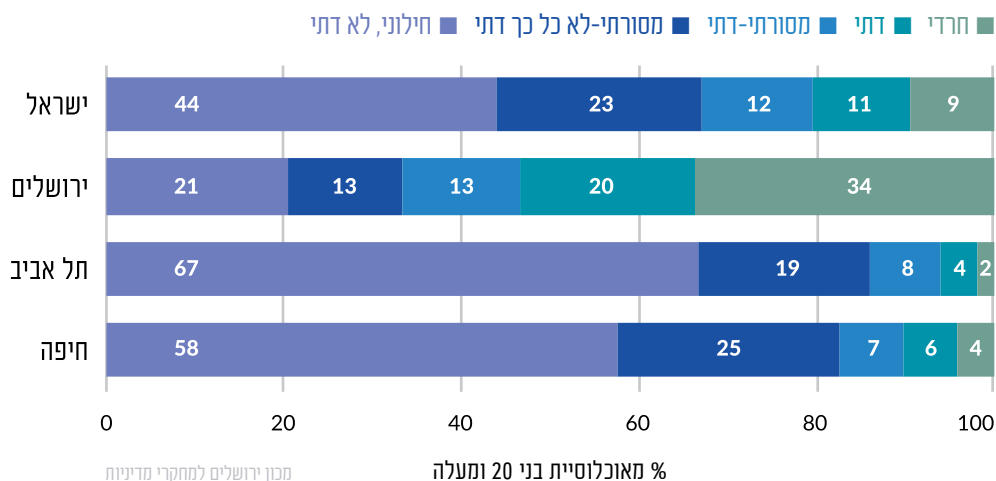
אוכלוסיית ירושלים היא המגוונת והמורכבת בערי ישראל. אחד המאפיינים המבחינים בין קבוצות האוכלוסייה בעיר הוא אופי הזהות הדתית שלהן.

שבישראל (35%) ובחיפה (32%) ודומה לתל אביב (27%). חלקם של אלה שהגדירו עצמם דתיים בירושלים (19%) היה גבוה בהשוואה לחיפה (13%), לתל אביב (12%) ולישראל (11%). גם אחוז החרדים בירושלים (34%) היה הגבוה מבין הערים הגדולות בישראל. בתל אביב 2% הגדירו עצמם כחרדים, בחיפה 4% ובישראל 9%.

מהסקר החברתי שעורכת הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה בקרב בני 20 ומעלה עולה כי בשנים 2014-2016 (ממוצע השנים) 20% מהיהודים בירושלים הגדירו עצמם חילונים, 26% מסורתיים (מסורת-דתי ומסורת לא כל כך דתי), 19% דתיים ו-34% חרדים. אחוז החילונים בירושלים (20%) היה נמוך בהשוואה לישראל (44%), לתל אביב (66%) ולחיפה (57%). חלקם של המסורתיים בירושלים עמד על 26% והוא היה נמוך מזה

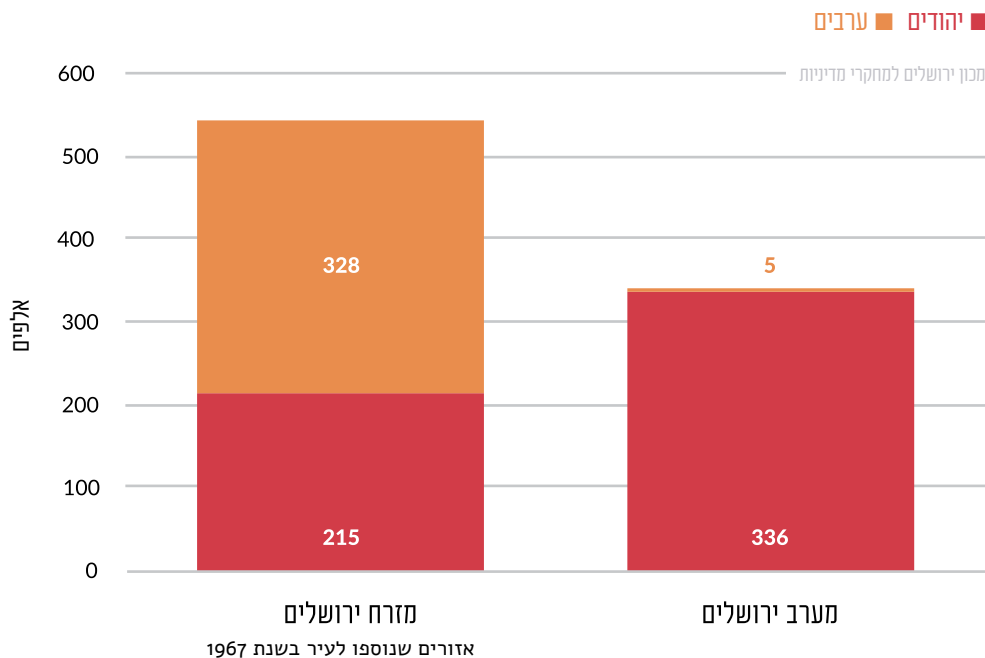
האוכלוסייה היהודית בגיל 20 ומעלה בישראל, בירושלים, בתל אביב ובחיפה, לפי אופי הזהות הדתית, 2014-2016 (ממוצע)

פריסה גיאוגרפית

בסוף שנת 2016 גרו בירושלים 882,700 תושבים: 61% מהם במזרח העיר (בשטחים שנוספו לעיר בשנת 1967) ו-39% במערב העיר. במזרח העיר גרו הן יהודים (40%) והן ערבים (60%) בעוד שבמערב העיר 99% מהתושבים היו יהודים.

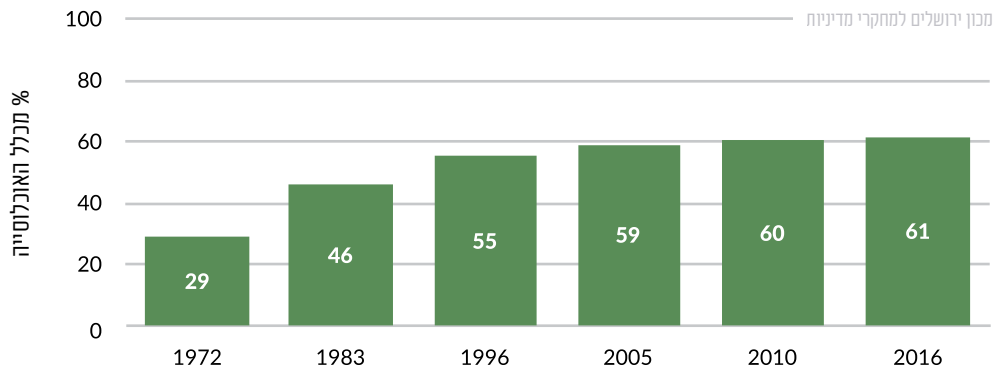
אוכלוסייה בירושלים, לפי פריסה גיאוגרפית וקבוצת אוכלוסייה, 2016

האוכלוסייה בשטחים שנוספו לעיר בשנת 1967 ב-29% מכלל אוכלוסיית העיר, חלקה עלה ל-46% בשנת 1983, ל-59% בשנת 2005 ול-61% בשנת 2016.

בסוף שנת 2016 התגוררו 542,400 מתושבי ירושלים (יהודים וערבים) בשטחים שנוספו לעיר בשנת 1967, והם היוו 61% מכלל תושבי העיר. במהלך השנים חלה עלייה בחלקה של האוכלוסייה המתגוררת בשטחים אלו מתוך כלל אוכלוסיית העיר: בשנת 1972 היוותה

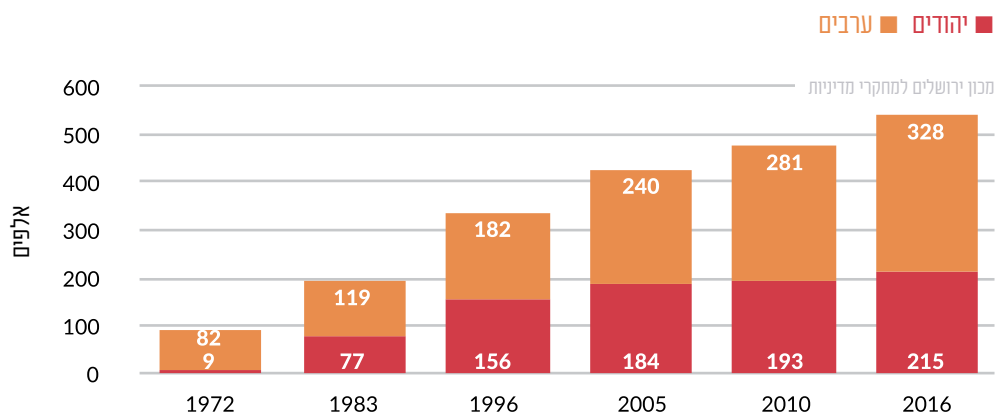
אוכלוסייה בשטחים שנוספו לירושלים בשנת 1967, כאחוז מהאוכלוסייה בירושלים, 1972-2016

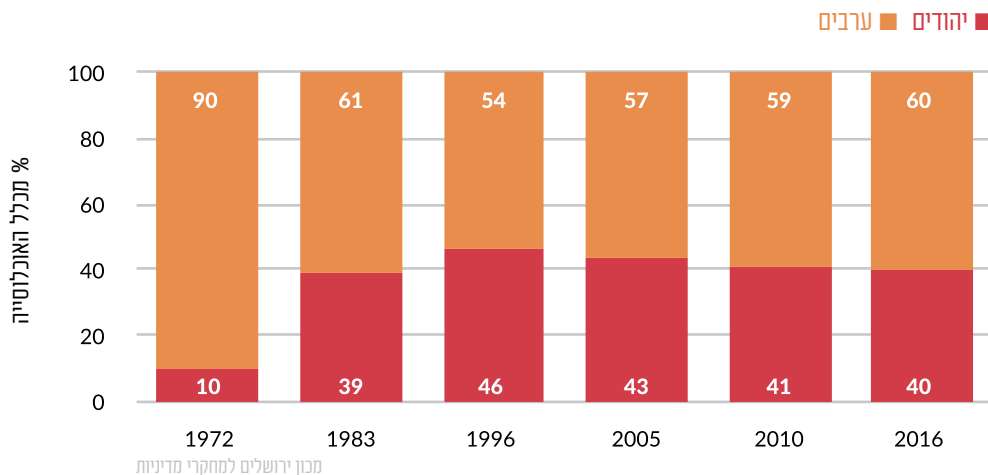
בשנת 1972 גרו 8,700 תושבים יהודים בשטחים שנוספו לעיר בשנת 1967 והם היוו 10% בלבד מכלל התושבים בשטחים אלו. בשנת 1983 עלה חלקם ל-39% והוא המשיך לעלות עד ל-49% בשנת 1990. אולם מאז חלה ירידה הדרגתית בחלקם של היהודים ובשנת 2016 הם היוו 40% מכלל התושבים בשטחים אלו.

בשטחים שנוספו לעיר בשנת 1967 גרו בשנת 2016 כ-214,600 יהודים, והם היוו 40% מכלל התושבים בשטחים אלו. בשנות ה-70 וה-80, עם בנייתן של השכונות היהודיות הגדולות, חלה עלייה ניכרת במספר התושבים היהודים בשטחים אלו.

אוכלוסייה בשטחים שנוספו לירושלים בשנת 1967, לפי קבוצת אוכלוסייה, 1972-2016

אוכלוסייה בשטחים שנוספו לירושלים בשנת 1967, לפי קבוצת אוכלוסייה (אחוזים), 2016-1972

יעקב, 20,700 בהר חומה, 14,800 ברמת שלמה ו-14,500 בתלפיות מזרח.

בשנת 2016 התגוררו בשכונות היהודיות הגדולות שנבנו בשטחים שנוספו לעיר בשנת 1967: 46,100 תושבים ברמות אלון, 41,900 בפסגת זאב, 30,900 בגילה, 22,400 בנווה

אוכלוסייה בשטחים שנוספו לירושלים בשנת 1967, שכונות נבחרות, 2016-1985

שם השכונה	2016	2006	2000	1992	1985
רמות אלון	46,100	41,400	37,900	38,100	20,100
פסגת זאב	41,900	41,900	36,500	29,400	14,800
גילה	30,900	27,100	27,600	30,400	23,900
נווה יעקב	22,400	20,200	20,300	-	-
הר חומה	20,700	5,700	-	-	-
רמת שלמה	14,800	14,700	11,300	-	-
תלפיות מזרח	14,500	12,200	12,800	15,200	11,800

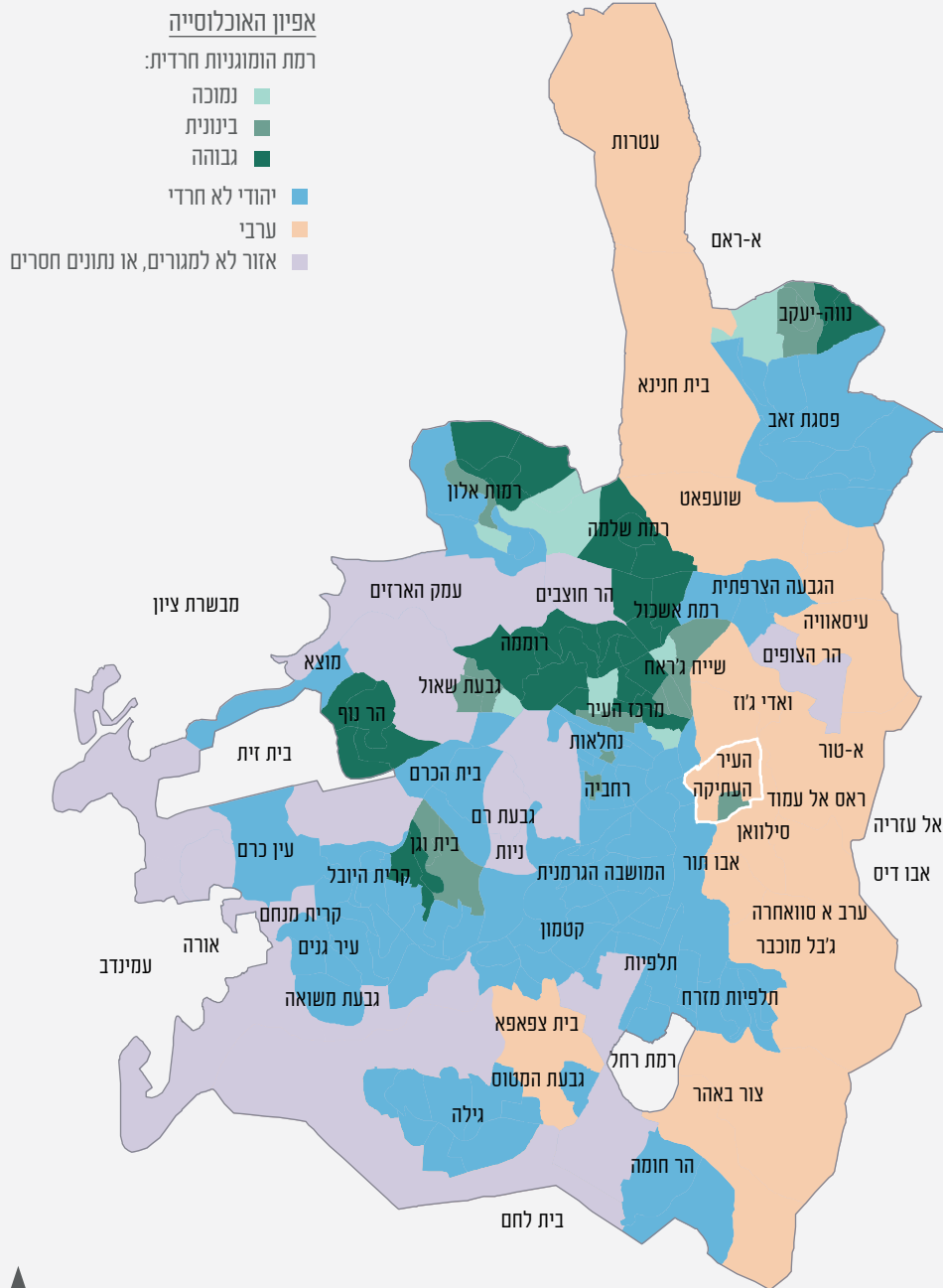
מכון ירושלים למחקרי מדיניות

המוסלמי בעיר העתיקה (25,400), ראס אל-עמוד (23,900), שועפאט (22,300) וג'בל מוכבר (22,300).

השכונות בירושלים בהן נרשם היקף האוכלוסייה הנוצרית-ערבית הגבוה ביותר היו: בית חנינא (3,000), הרובע הנוצרי שבעיר העתיקה (2,600), בית צפאפא (1,200) והרובע המוסלמי שבעיר העתיקה (1,100).

327,700 תושבים ערבים התגוררו בשנת 2016 בשטחים שנוספו לעיר בשנת 1967, והם היוו 60% מכלל התושבים בשטחים אלו ו-99% מכלל התושבים הערבים בעיר. השכונות הערביות הגדולות בשטחים שנוספו לעיר בשנת 1967 היו: בית חנינא (39,200 תושבים), א-טור ומורדות הר הזיתים (26,500), כפר עקב (26,300), הרובע

אוכלוסיית ירושלים לפי קבוצת אוכלוסייה ורמת הומוגניות חרדית* 2015

* רמת הומוגניות חרדית נקבעה על בסיס אחוזי ההצבעה למפלגות החרדיות בבחירות לכנסת ה-19 שנערכו בינואר 2013. ככל ששיעור ההצבעה למפלגות החרדיות גבוה יותר, כך רמת הומוגניות חרדית גבוהה יותר.

גידול האוכלוסייה

במהלך שנת 2016 גדלה אוכלוסיית ירושלים ב-16,900 נפשות (גידול של 2%):
 האוכלוסייה היהודית גדלה ב-8,100 נפשות (1.5%) והאוכלוסייה הערבית גדלה
 ב-8,800 נפשות (2.7%).

בשנת 2016 היה גידול האוכלוסייה בירושלים
 (2.0%) זהה לזה שבישראל (2.0%), וגבוה
 מזה שבתל אביב (1.4%) ובחיפה (0.2%).

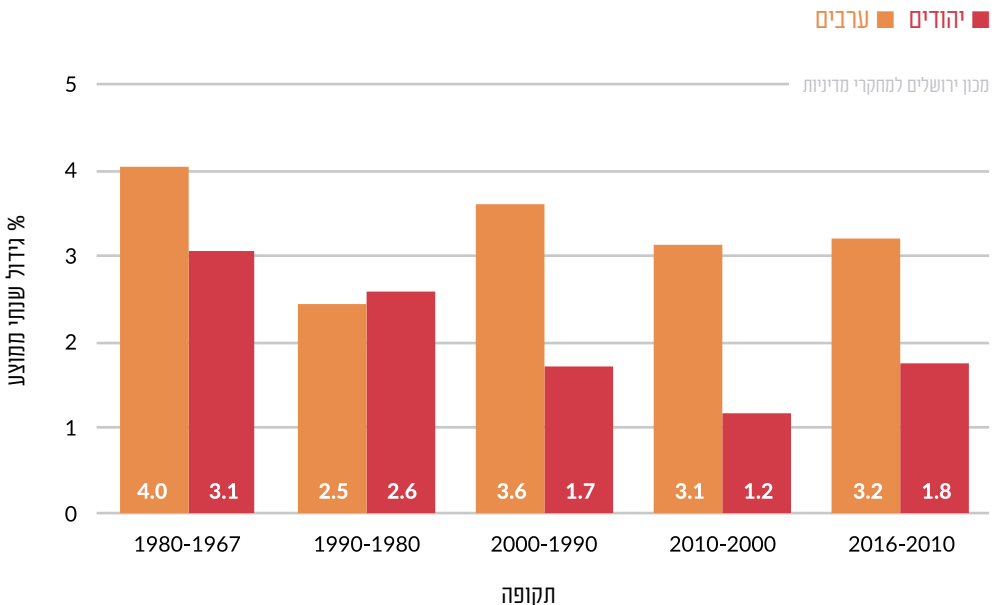
גידול האוכלוסייה היהודית בירושלים (1.5%)
 נמוך מגידול האוכלוסייה היהודית בישראל
 (1.9%), וגבוה מזה שבתל אביב (1.2%)
 ובחיפה (0.1%).

בקרוב האוכלוסייה הערבית לעומת זאת גידול
 האוכלוסייה בירושלים (2.7%) גבוה מגידול
 האוכלוסייה בישראל (2.2%) ובחיפה (1.8%)
 אך נמוך מהגידול בתל אביב (5.0%)⁵.

נתונים אלו מצביעים על כך שאחוז הגידול של
 האוכלוסייה הערבית גבוה מזה של האוכלוסייה
 היהודית. בחינת הנתונים לאורך מספר שנים
 מצביעה על כך שבחומש האחרון (2012-2016)
 היה אחוז הגידול של האוכלוסייה הערבית
 2.5%-2.7% לשנה, בעוד שבקרוב האוכלוסייה
 היהודית נרשמה תודתיות (0.9%-2.2%).

בקרוב האוכלוסייה הערבית קיים הבדל ניכר
 בין גידול האוכלוסייה המוסלמית והנוצרית.
 בשנים 2012-2016 היה אחוז הגידול השנתי
 של האוכלוסייה המוסלמית 2.5%-2.8%,
 בהשוואה ל-0.8%-1.0% בקרוב האוכלוסייה
 הנוצרית, למעט שנת 2013, בה נרשם גידול
 של 2.7%.

גידול אוכלוסייה שנתי ממוצע בירושלים, לפי תקופה וקבוצת אוכלוסייה, 1967-2016

⁵ יש לציין שגידול האוכלוסייה בתל אביב בשנת 2016 גבוה בהשוואה לשנים 2014 ו-2015, בהן גדלה האוכלוסייה הערבית בכ-2%.

גיל האוכלוסייה

אוכלוסיית ירושלים מתאפיינת במבנה גילים צעיר. בשנת 2016 היה הגיל החציוני של תושביה 24 שנה, כלומר, מחצית האוכלוסייה צעירה מ-24 והמחצית האחרת מבוגרת מ-24. לשם השוואה, אוכלוסיות הערים תל אביב וחיפה מבוגרות באופן ניכר מאוכלוסיית ירושלים והגיל החציוני בהן היה 36 ו-38, בהתאמה. הגיל החציוני של כלל אוכלוסיית ישראל היה 30 שנה.

האוכלוסייה היהודית-חרדית⁶ מתאפיינת במבנה גילים צעיר מאוד והיא אף צעירה מהאוכלוסייה הערבית. בקרב האוכלוסייה החרדית בירושלים היה חלקם של הילדים (בני 0-14) 40%, בהשוואה ל-27% בקרב האוכלוסייה היהודית-כללית⁷ (אוכלוסייה חילונית, מסורתית ודתית). אחוז המבוגרים (בני 65 ומעלה) בקרב האוכלוסייה החרדית היה 7%, בהשוואה ל-15% בקרב האוכלוסייה היהודית-כללית.

האוכלוסייה הערבית-מוסלמית בירושלים מתאפיינת אף היא במבנה גילים צעיר והיא צעירה באופן ניכר מהאוכלוסייה הערבית-נוצרית. בקרב האוכלוסייה המוסלמית היה חלקם של הילדים (בני 0-14) 37% ובקרב האוכלוסייה הערבית-נוצרית 21%. אחוז המבוגרים (בני 65 ומעלה) בקרב האוכלוסייה המוסלמית היה 4% ובקרב האוכלוסייה הערבית-נוצרית 14%.

הגיל החציוני הנמוך בירושלים נובע מחלקן הגבוה של האוכלוסייה החרדית והאוכלוסייה הערבית בעיר. אוכלוסיות אלו מתאפיינות במבנה גילים צעיר במיוחד, בשל מספר ילדים גבוה למשפחה.

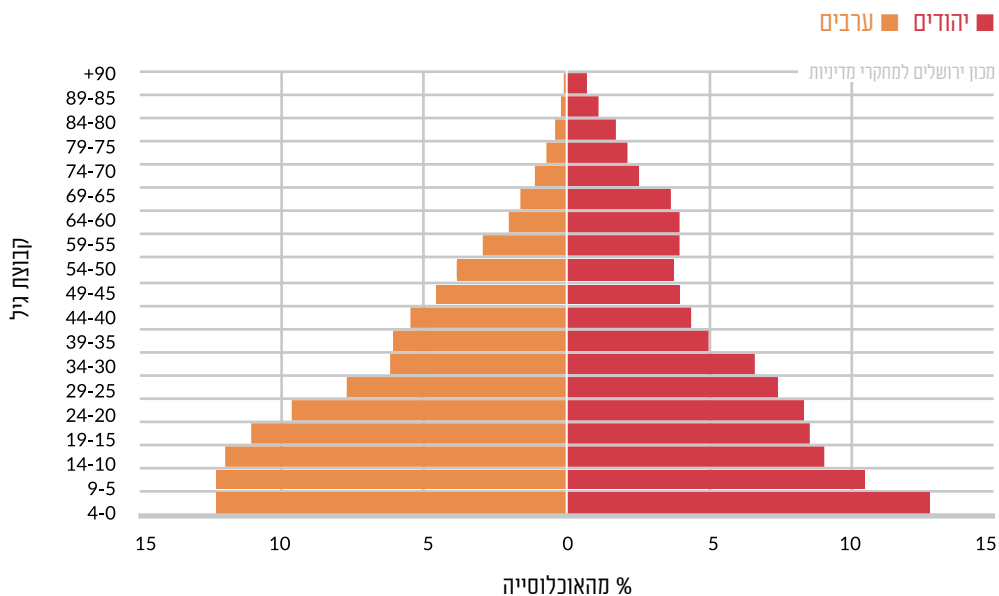
האוכלוסייה היהודית בירושלים מבוגרת יותר מהאוכלוסייה הערבית. בשנת 2016 היה הגיל החציוני של האוכלוסייה היהודית 25 בהשוואה ל-21 בקרב האוכלוסייה הערבית. באותה שנה היה הגיל החציוני של האוכלוסייה היהודית בישראל 32 ושל האוכלוסייה הערבית 23.

ירושלים מתאפיינת, כאמור, באחוז גבוה יחסית של ילדים (בני 0-14) ובאחוז נמוך יחסית של מבוגרים (בני 65 ומעלה). בשנת 2016 היוו הילדים 34% מכלל אוכלוסיית ירושלים, בהשוואה ל-18% בתל אביב, 20% בחיפה ו-28% בישראל. בקרב האוכלוסייה היהודית בעיר היוו הילדים 32% בהשוואה ל-36% בקרב האוכלוסייה הערבית. אחוז המבוגרים (בני 65 ומעלה) בירושלים נמוך יחסית. בני קבוצת גיל זו היוו 9% מכלל אוכלוסיית העיר, בהשוואה ל-15% בתל אביב, 20% בחיפה ו-11% בישראל. בקרב האוכלוסייה היהודית בירושלים היוו המבוגרים 12% בהשוואה ל-4% בקרב האוכלוסייה הערבית.

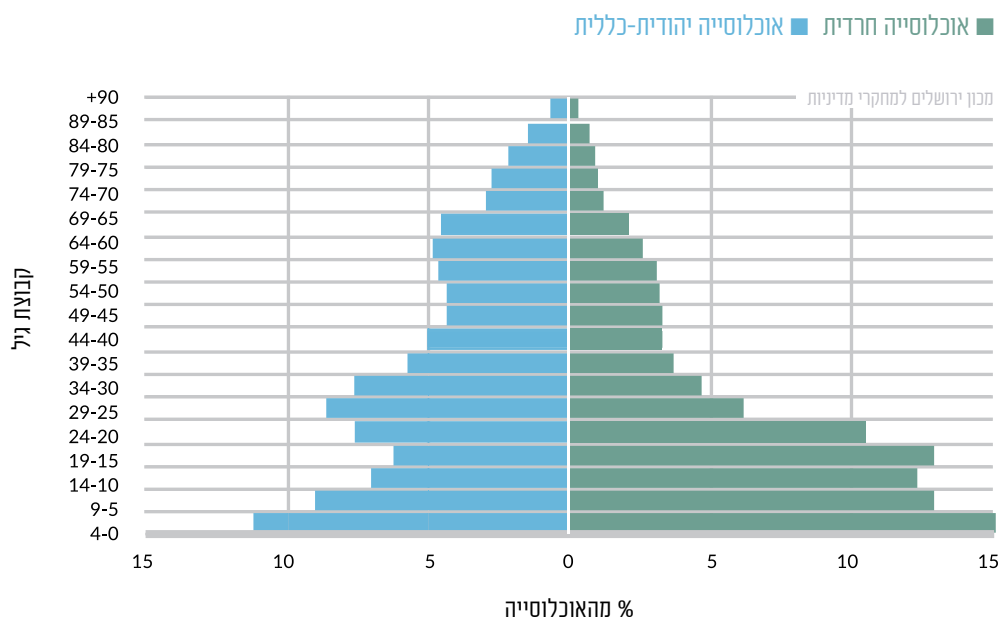
6 אוכלוסייה יהודית בשכונות בהן רוב התושבים חרדים. שכונות אלו נקבעו לפי אחוזי ההצבעה למפלגות החרדיות בבחירות לכנסת ה-19 שנערכו בינואר 2013 (הומוגניות חרדית ו-5). האוכלוסייה בשכונות שאינן ברמת הומוגניות חרדית ו-5 הוגדרה כאוכלוסייה יהודית-כללית. ראו - www.cbs.gov.il/www/publications15/religion/religion_area.pdf

7 ראו הערה 6.

מבנה גילים בירושלים, לפי קבוצת אוכלוסייה, 2016

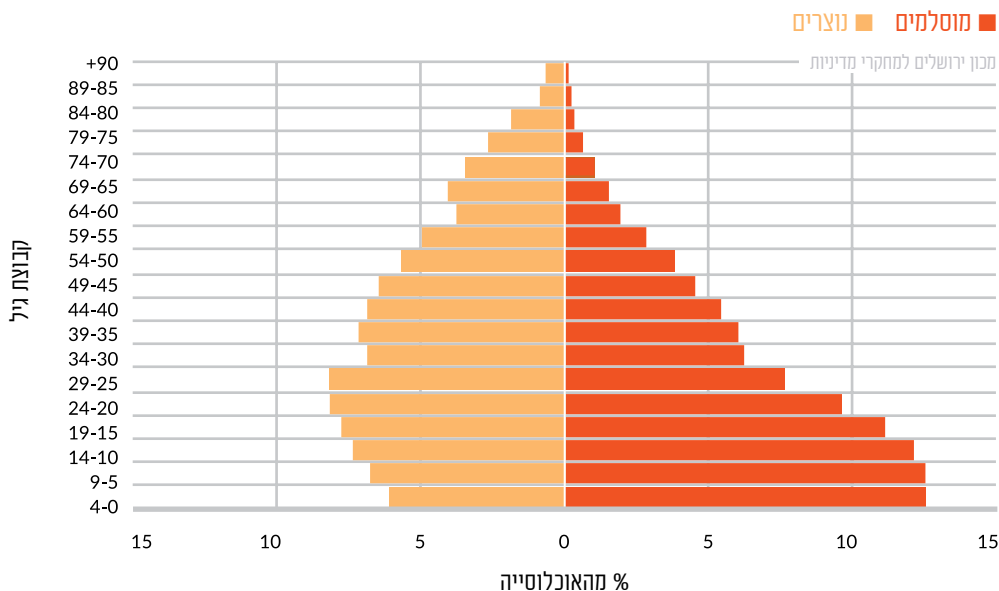

מבנה גילים של האוכלוסייה היהודית בירושלים, 2016

מבנה גילים של האוכלוסייה הערבית בירושלים, לפי דת, 2016

מבוגרת יחסית והגיל החציוני שלה היה 34 שנה. קבוצות האוכלוסייה הצעירות ביותר היו האוכלוסייה היהודית-חרדית שגילה החציוני עמד על 19 שנה והאוכלוסייה הערבית-מוסלמית, שגילה החציוני עמד על 21 שנה.

בשנת 2016 קבוצת האוכלוסייה בעלת מבנה הגילים המבוגר ביותר בירושלים הייתה האוכלוסייה הנוצרית לא-ערבית. קבוצה זו מנתה 3,200 תושבים בלבד וגילה החציוני היה 43 שנה. גם האוכלוסייה הערבית-נוצרית

אוכלוסייה בירושלים, לפי גיל, קבוצת אוכלוסייה ודת, 2016

גיל חציוני*	בני 65 ומעלה	בני 0-14	
24	9%	34%	סה"כ אוכלוסייה בירושלים
25	12%	32%	אוכלוסייה יהודית
30	15%	27%	אוכלוסייה יהודית-כללית (חילונית, מסורתית ודתית) ⁸
19	7%	40%	אוכלוסייה יהודית-חרדית ⁹
21	4%	36%	אוכלוסייה ערבית
21	4%	38%	אוכלוסייה ערבית-מוסלמית
34	14%	21%	אוכלוסייה ערבית-נוצרית
43	19%	18%	אוכלוסייה נוצרית לא-ערבית

מכון ירושלים למחקרי מדיניות

* הגיל שמחצית מהאוכלוסייה נמצאת מעליו ומחצית מהאוכלוסייה נמצאת מתחתיו.

8 ראו הערה 6.

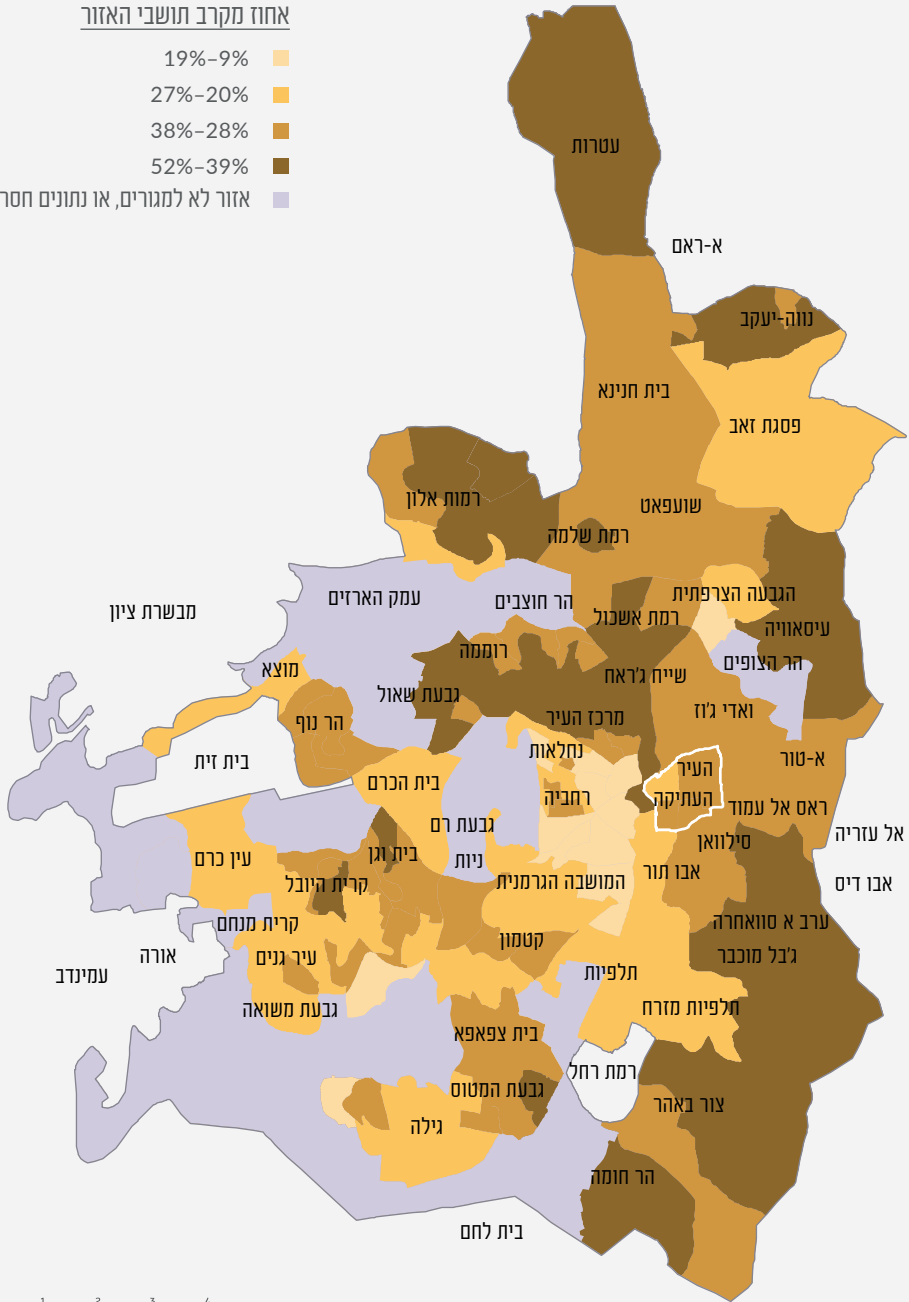
9 ראו הערה 6.

ילדים בני 0-14 בירושלים, 2016

אחוז מקרב תושבי האזור

- 19%-9%
- 27%-20%
- 38%-28%
- 52%-39%
- אזור לא למגורים, או נתונים חסרים

מטרופולין ירושלים

בשנת 2016 גרו במטרופולין ירושלים 1,253,900 תושבים: 882,700 תושבים (70%) בעיר ירושלים, גלעין המטרופולין, ו-371,200 תושבים (30%) בטבעת החיצונית.

מטרופולין ירושלים היא המטרופולין השנייה בגודלה בישראל, לאחר מטרופולין תל אביב, וגרו בה, כאמור, 1,253,900 תושבים. במטרופולין תל אביב גרו 3,854,000 תושבים, במטרופולין חיפה התגוררו 924,400 תושבים ובמטרופולין באר שבע 377,100 תושבים.

היחס בין אוכלוסיית הגלעין (העיר הראשית), לבין היקף האוכלוסייה ביתר המטרופולין מלמד על אופייה של המטרופולין הן מבחינה מרחבית - האם היא מפוזרת או מכוונסת - והן מבחינה כלכלית - מה משקלו של העורף המטרופוליני ומה הפוטנציאל שלו לתרום לשגשוגה של העיר הראשית. יחס הגלעין-מטרופולין שונה מאד בין המטרופולינים בישראל. במטרופולין ירושלים אוכלוסיית העיר היוותה 70% מכלל אוכלוסיית המטרופולין, בעוד שבמטרופולין תל אביב, אוכלוסיית העיר היוותה 11% מכלל אוכלוסיית המטרופולין. במטרופולינים באר שבע וחיפה יחס זה עמד על 55%-1, 30% בהתאמה.

מטרופולין היא מרחב גאוגרפי תפקודי שבו מספר רב של יישובים עירוניים (עיריות ומועצות מקומיות) ויישובים כפריים במועצות אזוריות, הסמוכים זה לזה ויוצרים ישות תפקודית אחת. היישובים מקיימים ביניהם קשרים כלכליים, חברתיים ותרבותיים.¹⁰ הקשר החזק ביותר של היישובים במטרופולין הוא לגלעין שלה.

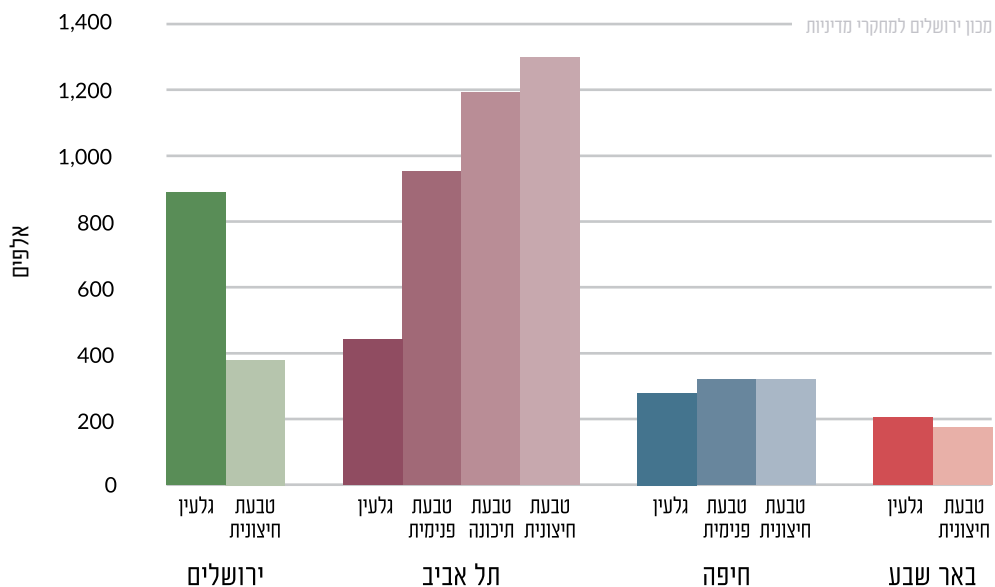
בשנת 2013, בהתאם להמלצת הוועדה לסטטיסטיקה מוניציפאלית ולסיווגים גיאוגרפיים ולהחלטת הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, עודכנו גבולות המטרופולינים הקיימים (תל אביב, חיפה ובאר שבע) והוגדרה לראשונה מטרופולין רביעית - מטרופולין ירושלים.

בשנת 2016 היו במטרופולין ירושלים 86 יישובים, בהם גרו 1,253,900 תושבים. המטרופולין מורכבת מגלעין ומטבעת חיצונית, הכוללת שתי גזרות. בגלעין המטרופולין גרו 882,700 תושבים ובטבעת החיצונית 371,200 תושבים: 193,200 בגזרה המערבית ו-178,100 בגזרת היישובים הישראליים ביהודה ושומרון.

היישובים הגדולים ביותר בטבעת החיצונית של המטרופולין היו: בית שמש (109,800 תושבים), ביתר עילית (51,600), מעלה אדומים (37,700), מבשרת ציון (24,400) וגבעת זאב (16,900).

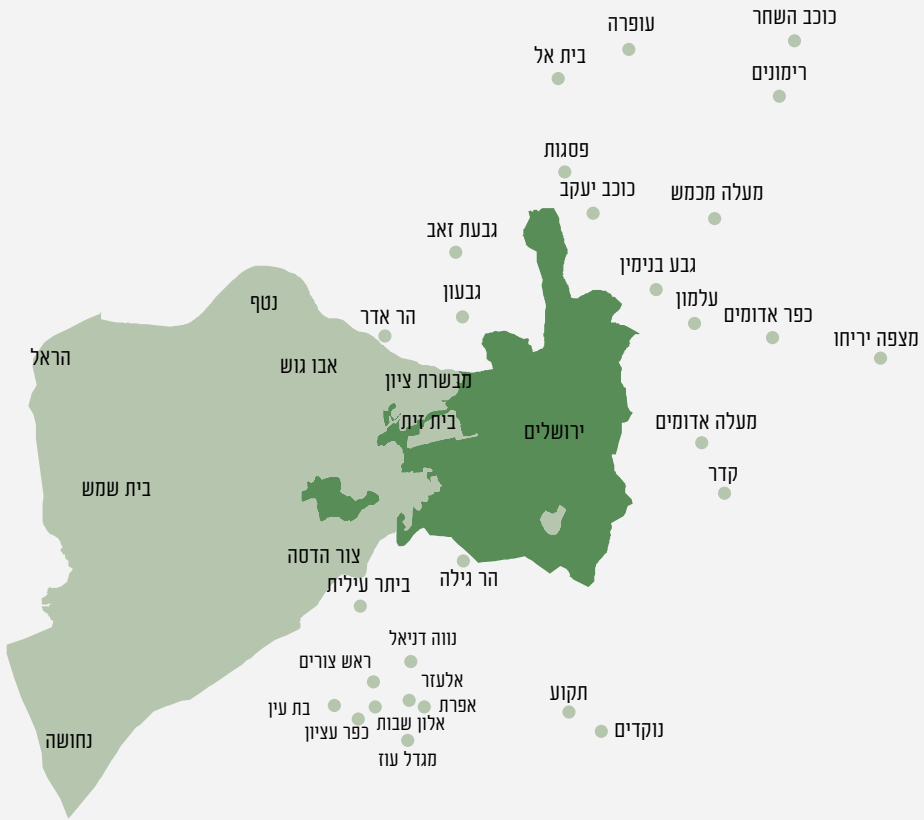
10 שנתון סטטיסטי לישראל 2017, מבוא לפרק אוכלוסייה, עמ' 4, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

אוכלוסייה, לפי מטרופולין וטבעות, 2016

מטרופולין ירושלים

- גלעין
- טבעת חיצונית :
- גזרה מערבית
- גזרת היישובים הישראלים ביהודה ושומרון

מקורות גידול האוכלוסייה

3

מקורות גידול האוכלוסייה

ילודה

תמותה

ריבוי טבעי

עלייה

הגירה בין-יישובית

הגירה במטרופולין ירושלים

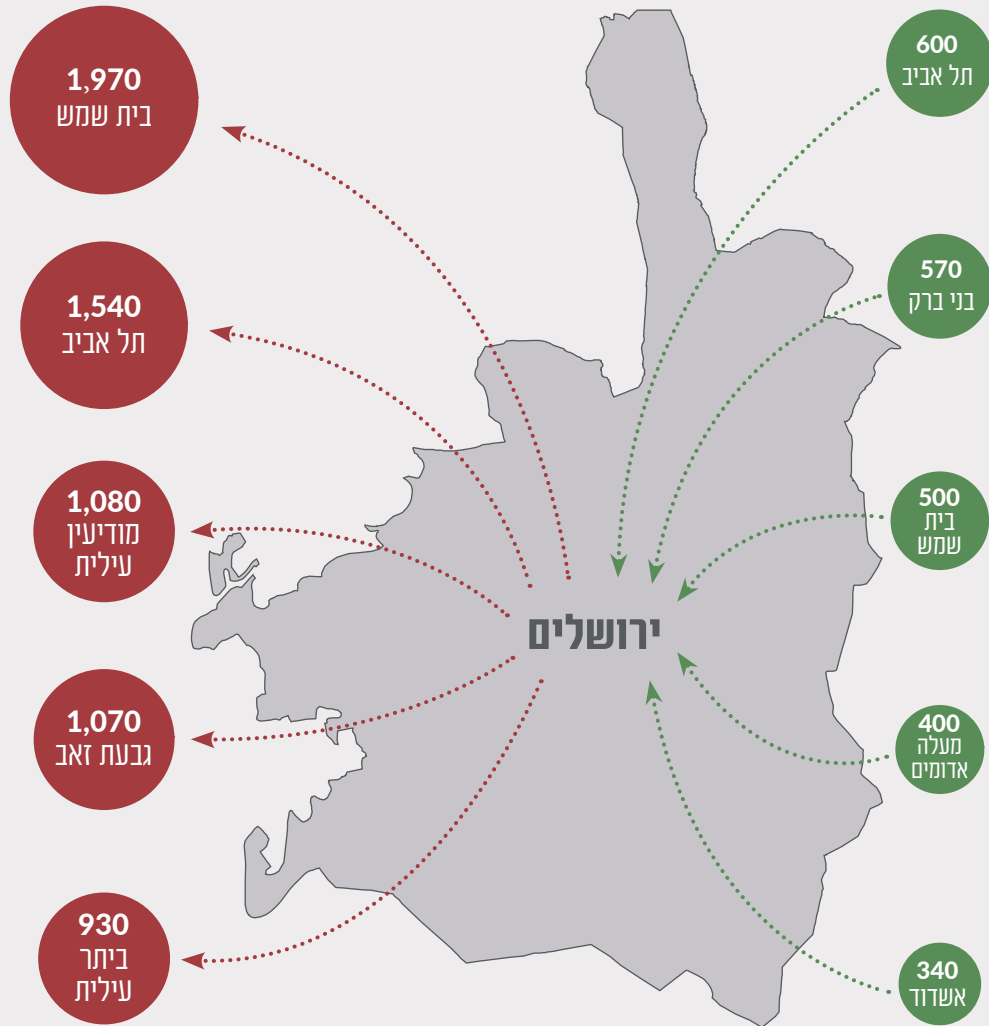
הגירה לירושלים וממנה, 2016

מירושלים

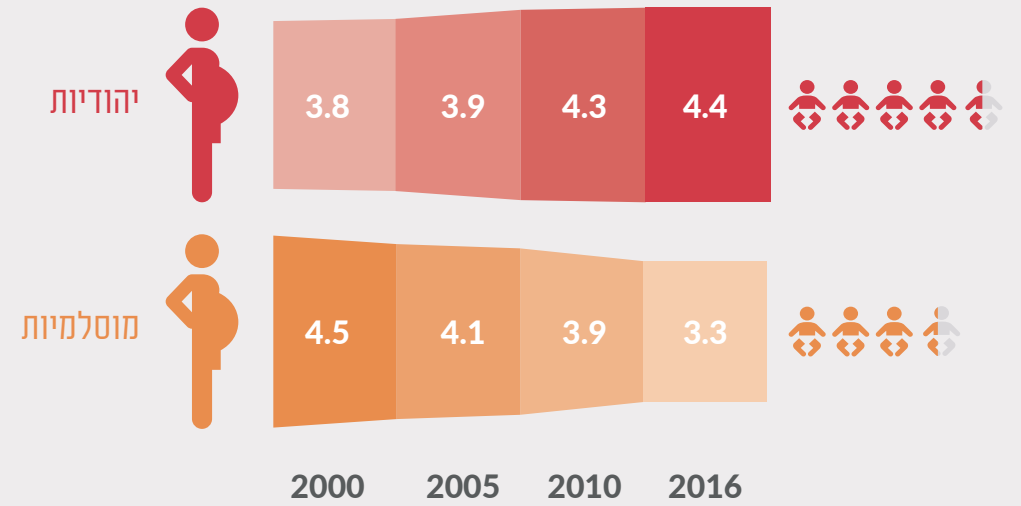
5 יישובים עיקריים

לירושלים

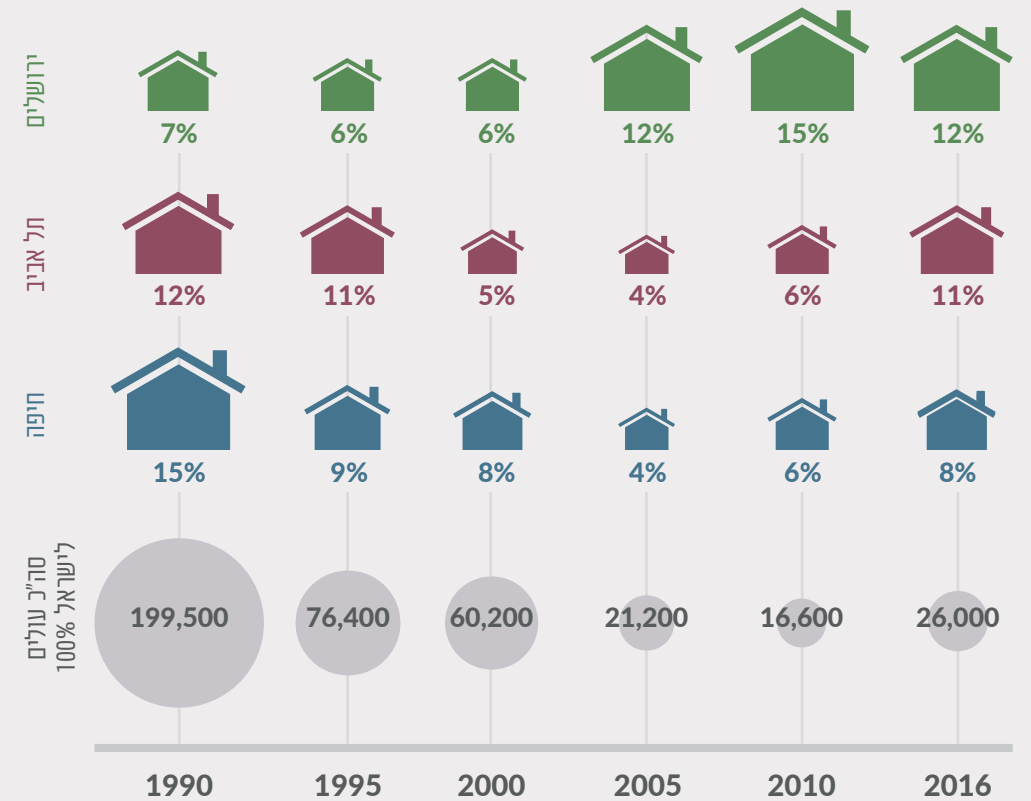
5 יישובים עיקריים

שיעור פריון של נשים בירושלים, 2000-2016

השתקעות ראשונה של עולים, 2016-1990

מקורות גידול האוכלוסייה

בשנת 2016 עמד הריבוי הטבעי בירושלים על 20,300 נפשות, מספר העולים החדשים שהשתקעו בעיר היה 3,500 ומאזן ההגירה היה שלילי ועמד על 8,000- תושבים.

שלושה מרכיבים תורמים לגידול האוכלוסייה:

- **ריבוי טבעי**

ההפרש בין מספר הלידות לבין מספר הפטירות.

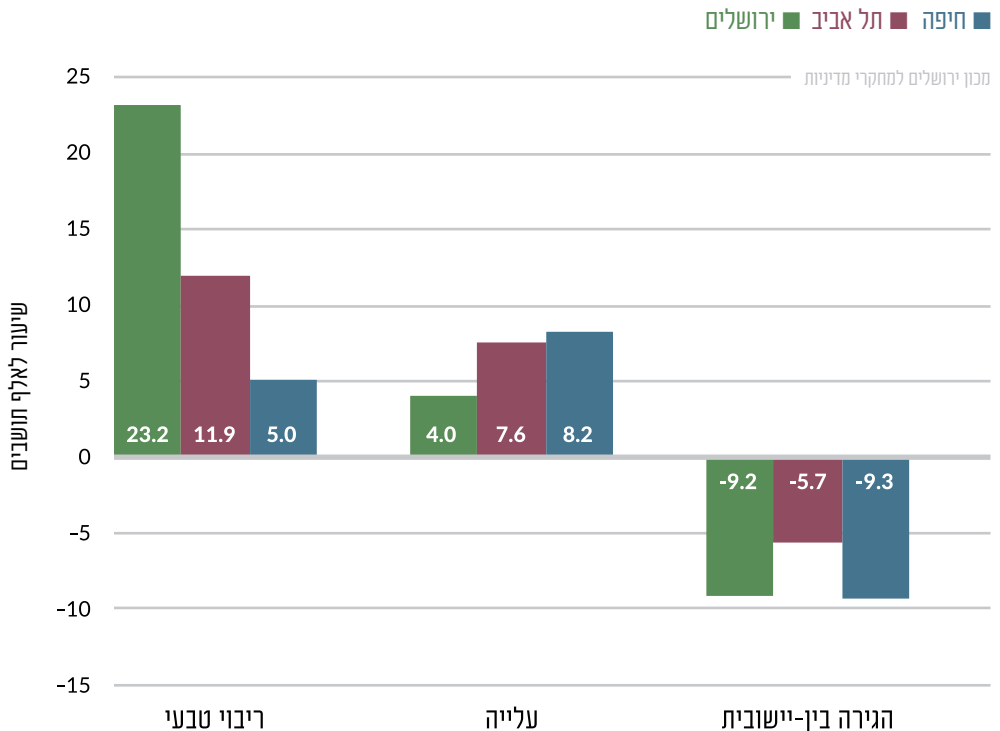
- **עלייה**

השתקעות ראשונה של עולים חדשים הבוחרים בירושלים כמקום מגוריהם הראשון בישראל.

- **הגירה בין-יישובית**

ההפרש בין מספר המהגרים אל ירושלים (נכנסים) מיישובים אחרים בארץ, לבין אלו המהגרים מירושלים (עוזבים) ליישובים אחרים בארץ.

מקורות גידול האוכלוסייה בירושלים, בתל אביב וחיפה, 2016

בשנת 2016 נולדו לתושבי ירושלים 24,100 תינוקות: 15,700 תינוקות (65%) נולדו למשפחות יהודיות ו-8,400 תינוקות (35%) נולדו למשפחות ערביות. אוכלוסיית ירושלים מתאפיינת בשיעורי ילודה גבוהים. בשנת 2016 היה שיעור הילודה בירושלים 27.6 לידות לאלף תושבים והוא היה גבוה בהשוואה לישראל – 21.2 לידות לאלף תושבים.

משנות ה-70 ועד סוף העשור הראשון של שנות ה-2000 חלה ירידה מתונה בשיעורי הילודה בקרב האוכלוסייה היהודית בירושלים. שיעור הילודה הממוצע של אוכלוסייה זו ירד מ-27.7 לידות לאלף תושבים בשנים 1973-1989 ל-25.7 בשנים 1990-1999. בשנים 2000-2009 שיעור הילודה הממוצע נותר דומה ועמד על 25.3. אולם בשנים האחרונות, כאמור, חלה עלייה בשיעור הילודה בקרב האוכלוסייה היהודית, ובשנים 2010-2016 עמד השיעור הממוצע על 28.4. שיעור זה אף גבוה משיעור הילודה הממוצע שנרשם בשנות ה-70.

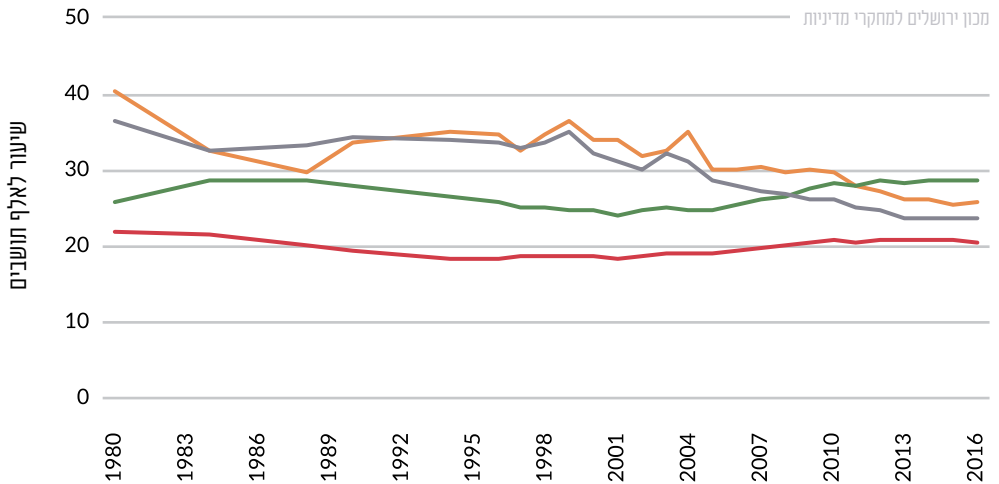
מתחילת שנות ה-70 ועד שנת 2016 חלה ירידה חדה בשיעורי הילודה בקרב האוכלוסייה הערבית בירושלים. בשנים 1973-1979 היה שיעור הילודה הממוצע בקרב אוכלוסייה זו 42.5 לידות לאלף תושבים, הוא ירד ל-32.9 בשנים 1980-1989 ועלה במעט ל-34.1 בשנים 1990-1999. אולם בשנות ה-2000 התחדשה מגמת הירידה: בשנים 2000-2009 עמד שיעור הילודה הממוצע על 31.7, והוא ירד ל-26.8 בשנים 2010-2016.

שיעור הילודה בקרב האוכלוסייה היהודית בירושלים גבוה משיעור הילודה בקרב האוכלוסייה הערבית. בשנת 2016 היה שיעור הילודה בקרב האוכלוסייה היהודית בעיר 28.7 לידות לאלף תושבים ובקרב האוכלוסייה הערבית 25.7 לידות לאלף תושבים. בישראל לעומת זאת שיעור הילודה של האוכלוסייה היהודית (20.6) נמוך מזה של האוכלוסייה הערבית (23.6).

משנת 1967 ועד שנת 2011 היה שיעור הילודה בקרב האוכלוסייה הערבית בירושלים גבוה משיעור הילודה בקרב האוכלוסייה היהודית. אולם בשנת 2012 התהפכה המגמה ומזה 5 שנים שיעור הילודה בקרב האוכלוסייה היהודית גבוה משיעור בקרב האוכלוסייה הערבית. העלייה בשיעור הילודה בקרב האוכלוסייה היהודית נובעת הן מעלייה בחלקן של האוכלוסיות הדתית והחרדית בעיר והן מעלייה בשיעור הפרייון בקרבן. הירידה בשיעורי הילודה בקרב האוכלוסייה הערבית קשורה לעלייה ברמת ההשכלה ולעלייה בהשתתפות בכוח העבודה בקרב הנשים.

לידות בישראל ובירושלים, לפי קבוצת אוכלוסייה, 1980-2016

■ ערבים - ירושלים ■ ערבים - ישראל ■ יהודים - ירושלים ■ יהודים - ישראל

השכונות בהן נרשמו שיעורי הילודה הנמוכים ביותר היו: הרובע הנוצרי שבעיר העתיקה (15), בית צפאפא (19) והרובע הארמני שבעיר העתיקה (21).

בשנת 2016 היה שיעור הפרייון הכולל (מספר הילדים הממוצע שאישה צפויה ללדת במהלך חייה) בירושלים 3.9 והוא היה גבוה באופן ניכר משיעורי הפרייון בישראל (3.1), בתל אביב (2.1) ובחיפה (2.2). הערים בהן נרשמו שיעורי הפרייון הגבוהים ביותר בישראל היו: מודיעין עילית (7.6), ביתר עילית (7.2), בני ברק (5.8) ובית שמש (5.6).

בשנת 2016 עמד שיעור הפרייון הכולל של הנשים היהודיות בירושלים על 4.3 (3.1 בישראל), והוא היה גבוה משיעור הפרייון הכולל בקרב הנשים הערביות בירושלים – 3.2 (3.1 בישראל). שיעור הפרייון הכולל הגבוה בקרב הנשים היהודיות מושפע בעיקר משיעור הפרייון הכולל הגבוה בקרב הנשים החרדיות ומשיעור הפרייון הכולל הגבוה יחסית של הנשים הדתיות. שיעור הפרייון הכולל בקרב הנשים המוסלמיות בירושלים היה 3.3 והוא זהה לשיעור הפרייון הכולל בקרב הנשים המוסלמיות בישראל.

שיעורי הילודה מושפעים בעיקר ממבנה גילים ודפוסי פרייון. דפוסי פרייון מושפעים בעיקר ממאפיינים תרבותיים, רמת השכלה ושיעור השתתפות של נשים בכוח העבודה. שיעורי הילודה בירושלים משתנים משכונה לשכונה, בהתאם למבנה הגילים של האוכלוסייה והמאפיינים שלה. השכונות היהודיות בהן נרשמו שיעורי הילודה הגבוהים ביותר בשנת 2016 היו שכונות חרדיות או איזורים בהם גרה אוכלוסייה חרדית גדולה: מאה שערים ובתי אונגרין (52 לידות לאלף תושבים), נווה יעקב צפון – אזור רחוב מאיר בלבן ונווה יעקב דרום – אזור רחוב הרב פניז'ל (51), מקור ברוך מזרח – אזור רחוב תחכמוני (49) ושכונת כרם אברהם (48).

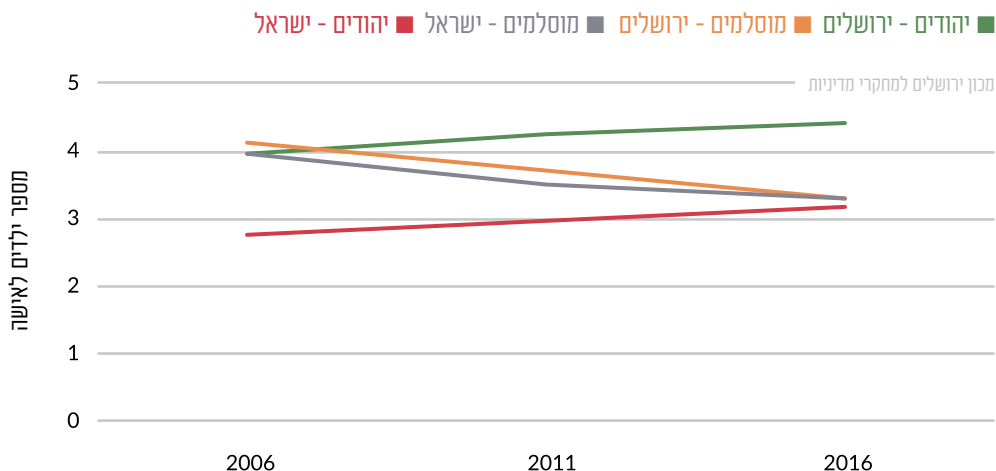
השכונות בהן נרשמו שיעורי הילודה הנמוכים ביותר היו: רמת בית הכרם (8 לידות לאלף תושבים), צמרת אלנבי (מחנה אלנבי לשעבר) – 9, זכרון יוסף ושבט צדק בנחלאות (9), דרום הגבעה הצרפתית (10) וגבעת משואה (10).

השכונות הערביות בהן נרשמו שיעורי הילודה הגבוהים ביותר היו: ענאתה החדשה (39), כפר עקב (34), ג'בל מוכבר (31) ומחנה פליטים שועפאט (31).

ל-4.4 בשנת 2016. בישראל עלה שיעור הפרייון מ-2.8 ל-3.2. בקרב האוכלוסייה המוסלמית נרשמה מגמה הפוכה – בירושלים ירד שיעור הפרייון הכולל מ-4.1 ל-3.3 ובישראל מ-4.0 ל-3.3.

בעשור האחרון חלה עלייה הדרגתית בשיעורי הפרייון בקרב הנשים היהודיות¹¹ הן בירושלים והן בישראל, בעוד שבקרב הנשים המוסלמיות חלה ירידה בשיעורי הפרייון. בשנת 2006 היה שיעור הפרייון הכולל בקרב הנשים היהודיות בירושלים 4.0 והוא עלה

שיעור פרייון כולל בישראל ובירושלים, לפי דת, 2006, 2011, 2016

תמותה

בשנת 2016 נפטרו בירושלים 3,700 תושבים: 75% מהם יהודים ו-25% ערבים. שיעור התמותה בירושלים – 4.2 פטירות לאלף תושבים – היה נמוך מזה שבישראל (5.2), בתל אביב (7.4) ובחיפה (9.5), והוא מוסבר בהיותה של אוכלוסיית ירושלים צעירה יחסית.

שיעור התמותה בקרב האוכלוסייה היהודית בירושלים (5.1) נמוך בהשוואה לאוכלוסייה היהודית בישראל (5.8), בתל אביב (7.5) ובחיפה (10.0).

שיעור התמותה בקרב האוכלוסייה הערבית בירושלים (2.8) היה דומה לשיעור התמותה בקרב האוכלוסייה הערבית בישראל (2.9).

שיעור התמותה בקרב האוכלוסייה היהודית בירושלים גבוה באופן ניכר משיעור התמותה בקרב האוכלוסייה הערבית. בשנת 2016 היה שיעור התמותה בקרב האוכלוסייה היהודית בירושלים 5.1 פטירות לאלף תושבים, בהשוואה ל-2.8 פטירות לאלף תושבים בקרב האוכלוסייה הערבית.

11 נשים יהודיות בלבד (ללא נשים נוצריות לא ערביות ונשים ללא סיווג דת).

במהלך השנים חלה ירידה מתונה בשיעור התמותה בקרב האוכלוסייה היהודית בירושלים, בעוד שבקרב האוכלוסייה הערבית חלה ירידה חדה ומהירה. שיעור התמותה הממוצע בקרב האוכלוסייה היהודית ירד מ-6.4 פטירות בממוצע לאלף תושבים בשנים 1973-1979,¹² ל-5.9 בשנים 1980-1989, ל-5.5 בשנים 1990-1999, ל-5.2 בשנים 2000-2009 ול-5.1 בשנים 2010-2016.

בקרב האוכלוסייה הערבית חלה ירידה חדה בשיעור התמותה הממוצע מ-6.4 פטירות בממוצע לאלף תושבים בשנים 1973-1979, ל-4.5 בשנים 1980-1989, ל-3.5 בשנים 1990-1999, ל-2.8 בשנים 2000-2009 והוא המשיך לרדת בשנים 2010-2016 והגיע ל-2.7.

אחד הגורמים העיקריים לירידה החדה בשיעור התמותה בקרב האוכלוסייה הערבית הוא הירידה החדה בתמותת התינוקות.¹³ בשנים 1972-1979 היה שיעור תמותת התינוקות הממוצע בקרב האוכלוסייה הערבית בירושלים 45.2 (פטירות לאלף לידות חי), הוא ירד ל-17.2 בשנים 1980-1989, ל-10.7 בשנים 1990-1999, ל-6.8 בשנים 2000-2009 ול-5.8 בשנים 2010-2016.

בשנים 2014-2016 היה שיעור תמותת התינוקות הממוצע בקרב האוכלוסייה היהודית בירושלים 2.5, והוא היה גבוה במעט מזה של האוכלוסייה היהודית בישראל - 2.2. שיעור תמותת התינוקות בקרב האוכלוסייה הערבית בירושלים עמד על 6.1 והוא היה דומה לזה שבקרב האוכלוסייה הערבית בישראל - 6.2. שיעור תמותת התינוקות הגבוה יותר בקרב האוכלוסייה הערבית בהשוואה לאוכלוסייה היהודית נובע בעיקר ממומים מולדים וממחלות גנטיות¹⁴ ששכיחותם גבוהה יחסית בקרב האוכלוסייה המוסלמית, בשל נישואי קרובים.

הירידה בשיעורי התמותה בקרב האוכלוסייה הערבית בירושלים היא תוצאה של שיפור בתנאי התברואה, בשירותי הבריאות והרפואה המונעת בשנות ה-70 וה-80 וכן מהחלת של חוק בריאות ממלכתי החל מאמצע שנות ה-90. סיבה נוספת לשיעורי התמותה הנמוכים בקרב האוכלוסייה הערבית היא היותה של אוכלוסייה זו צעירה יחסית. בקרב האוכלוסייה הערבית שיעור בני 65 ומעלה היה 4% בהשוואה ל-12% בקרב האוכלוסייה היהודית. בני 75 ומעלה היוו 1% בקרב האוכלוסייה הערבית בהשוואה ל-6% בקרב האוכלוסייה היהודית.

שיעורי התמותה הגבוהים ביותר בקרב האוכלוסייה היהודית נרשמו בשכונות הוותיקות בעיר. בשכונות אלה מרבית האוכלוסייה היא כללית (חילונית, מסורתית ודתית) והיא מבוגרת יחסית בהשוואה לשכונות האחרות בעיר. השכונות בהן נרשמו שיעורי התמותה הגבוהים ביותר היו: קטמון הישנה - צפון (30 פטירות לאלף תושבים), קריית וולפסון (20), קריית שמואל (16), טלביה (15) ובקעה - מרכז (15).

גם בקרב האוכלוסייה הערבית שיעורי התמותה הגבוהים ביותר נרשמו בשכונות הוותיקות, בהן האוכלוסייה מבוגרת יותר. אולם שיעורי התמותה שנרשמו בשכונות הערביות נמוכים באופן ניכר מאלו שבשכונות היהודיות. השכונות הערביות בהן נרשמו שיעורי התמותה הגבוהים ביותר היו: הרובע הנוצרי (6 פטירות לאלף תושבים), הרובע הארמני (4) והרובע המוסלמי שבעיר העתיקה (4) ושועפאט (3).

12 יש לציין ששיעורי התמותה בקרב האוכלוסייה הערבית ירדו מ-7.3 פטירות לאלף תושבים בשנת 1973 ל-5.3 בשנת 1979. בקרב האוכלוסייה היהודית ירדו שיעורי התמותה בשנים אלו מ-6.8 פטירות ל-6.0 פטירות.

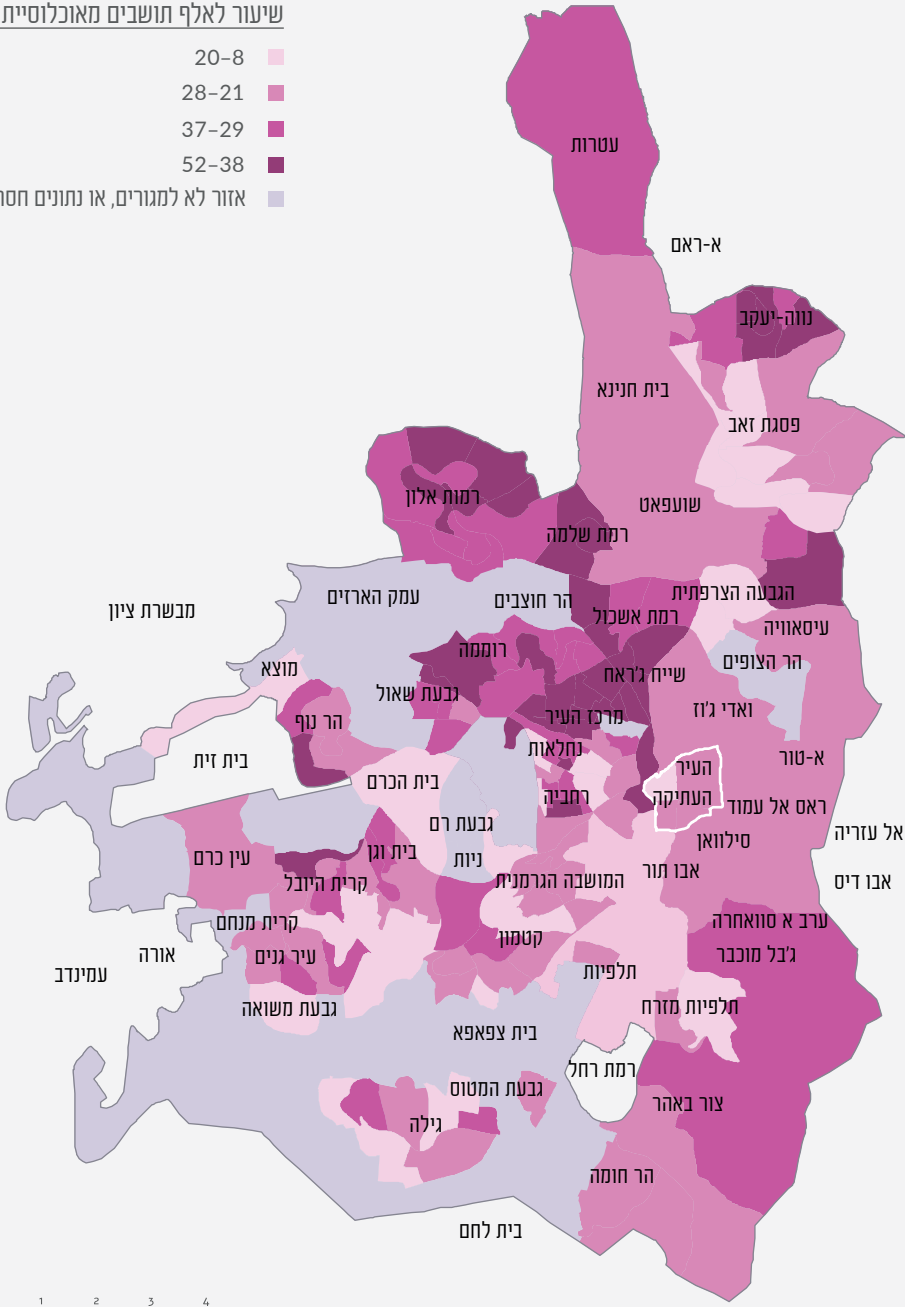
13 תינוקות שנפטרו לפני הגיעם לגיל שנה.

14 ראו דו"ח תמותת תינוקות ותמותה פרינטלית בישראל לשנים 2008-2011, משרד הבריאות. https://www.health.gov.il/PublicationsFiles/Infant_mortality_rate-2008-2011.pdf

לידות בירושלים, 2016

שיעור לאלף תושבים מאוכלוסיית האזור

- 20-8
- 28-21
- 37-29
- 52-38
- אזור לא למגורים, או נתונים חסרים

הריבוי הטבעי (ההפרש בין מספר הלידות לבין מספר הפטירות) הוא מרכיב הגידול העיקרי של האוכלוסייה בירושלים. בשנת 2016 נוספו לירושלים כתוצאה מריבוי טבעי 20,300 נפשות: 63% יהודים ו-37% ערבים. שיעור הריבוי הטבעי בירושלים (23.2 לאלף תושבים) גבוה באופן ניכר מזה שבישראל (16.0), בתל אביב (11.9) ובחיפה (5.0).

הערבית. הירידה בקרב האוכלוסייה היהודית הייתה מתונה: בשנים 1973-1979 ו-1980-1989 היה שיעור הריבוי הטבעי הממוצע בקרב האוכלוסייה היהודית 21.3 ו-21.8 לאלף תושבים, בהתאמה. הוא ירד ל-20.3 בשנים 1990-1999 ונשאר דומה (20.0) בשנים 2000-2009. בשנים 2010-2016 התהפכה המגמה וניכרת עלייה בשיעור הריבוי הטבעי שעמד על 23.3.

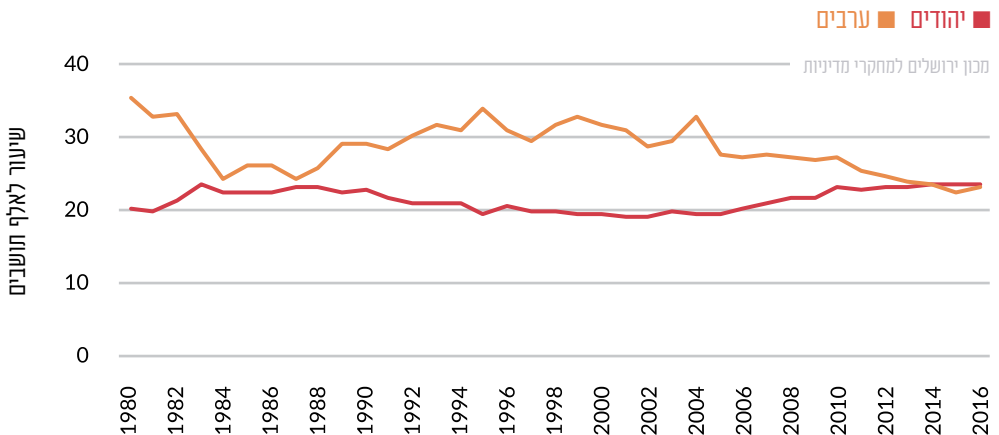
בקרוב האוכלוסייה הערבית חלה במהלך השנים ירידה חדה בשיעור הריבוי הטבעי ומגמה זו נמשכת גם כיום. בשנות ה-70 היה שיעור הריבוי הטבעי הממוצע בקרב האוכלוסייה הערבית בירושלים 36.2 לאלף תושבים, הוא ירד ל-28.5 בשנות ה-80, עלה במעט בשנות ה-90 ל-30.3 וירד ל-29.0 בשנים 2000-2009. בשנים 2010-2016 נמשכה מגמת הירידה ושיעור הריבוי הטבעי עמד על 23.8.

בשנת 2016 היה שיעור הריבוי הטבעי בקרב האוכלוסייה היהודית בירושלים גבוה רק במעט מזה של האוכלוסייה הערבית – 23.4 ו-22.9 לאלף תושבים, בהתאמה. זוהי השנה השלישית בה שיעור הריבוי הטבעי של האוכלוסייה היהודית גבוה מזה של האוכלוסייה הערבית. העלייה בשיעור הריבוי הטבעי בקרב האוכלוסייה היהודית נובעת מעלייה בשיעור הילודה בקרב אוכלוסייה זו.

שיעור הריבוי הטבעי של האוכלוסייה היהודית בירושלים (23.4) גבוה באופן ניכר משיעורו בישראל (14.7), בתל אביב (11.7) ובחיפה (4.4). גם שיעור הריבוי הטבעי בקרב האוכלוסייה הערבית בירושלים (22.9) גבוה משיעורו בישראל (20.8), אך הפער קטן יותר.

משנות ה-70 ועד שנת 2014 חלה ירידה בשיעור הריבוי הטבעי בירושלים הן בקרב האוכלוסייה היהודית והן בקרב האוכלוסייה

ריבוי טבעי בירושלים, לפי קבוצת אוכלוסייה, 1980-2016

בשנת 2015 חלה עלייה במספר העולים¹⁵ שבחרו בירושלים כמקום מגוריהם הראשון בישראל והוא עמד על 3,100. מגמה זו נמשכה גם בשנת 2016 עם השתקעותם של 3,500 עולים בעיר.

במשך שנים רבות התאפיינה ירושלים בכושר משיכה גבוה לעולים. כך למשל בשנים 2002-2012 כ-13% מהעולים לישראל בחרו בירושלים כמקום מגוריהם הראשון בישראל, בעוד שבתל אביב ובחיפה בחרו להשתקע כ-5% מהעולים (בכל אחת מהן). אולם החל משנת 2013 חלה עלייה הדרגתית גם במספר העולים וגם בחלקם של העולים שבחרו לגור בתל אביב בהשוואה לירושלים. בשנת 2015, לראשונה, מספר העולים שבחרו בתל אביב (3,300) כמקום מגוריהם הראשון בישראל היה גבוה במעט ממספר העולים שבחרו בירושלים (3,100). אולם בשנת 2016 מספר העולים שבחרו בירושלים (3,000) היה גבוה במעט ממספר העולים שבחרו בתל אביב (2,800). בחיפה השתקעו בשנה זו 2,100 עולים חדשים.

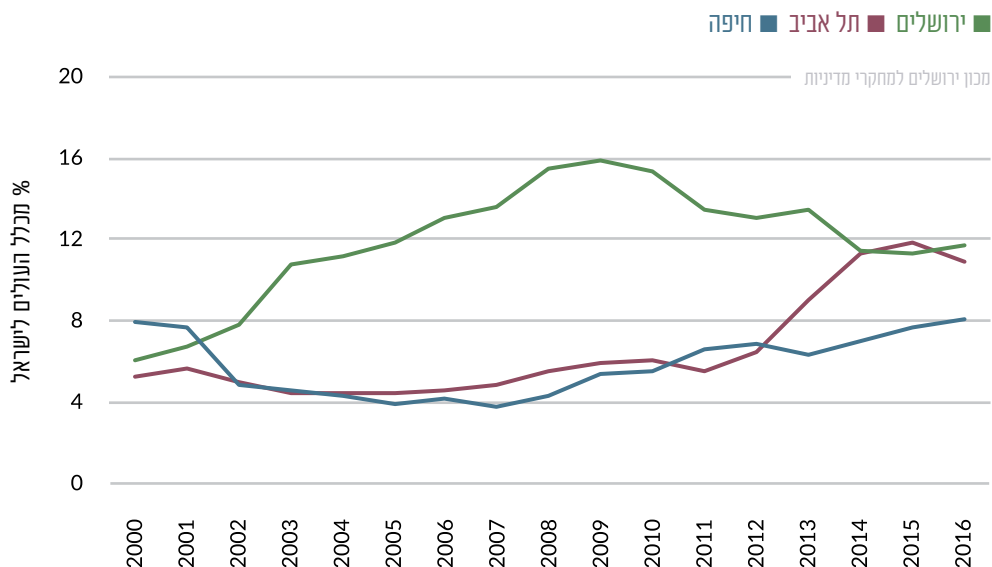
העולים לירושלים בשנת 2016 היוו כ-12% מכלל העולים לישראל, בתל אביב הם היוו 11% ובחיפה 8%.

בשנים 2002-2013 חלה ירידה ניכרת במספר העולים לישראל. בשנת 2002 עלו לישראל 33,600 עולים, מספרם ירד ל-21,200 בשנת 2005 ול-16,900 בשנת 2013. אולם בשנת 2014 השתנתה המגמה וחלה עליה ניכרת במספר העולים שעמד על 24,100. מגמה זו נמשכה גם בשנת 2015, עם הגעתם של 27,900 עולים לישראל. בשנת 2016 חלה ירידה קלה במספר העולים שהגיעו לישראל ומספרם עמד על 26,000. המדינות מהן הגיע לישראל מספר העולים הגבוה ביותר בשנה זו היו: רוסיה (7,000 - 27%), אוקראינה (5,800 - 22%), צרפת (4,200 - 16%) וארצות הברית (2,700 - 10%).

בשונה מהמגמה בישראל, בירושלים נותר מספר העולים יציב יחסית ועמד על כ-2,500 עולים בממוצע מדי שנה בשנים 2002-2007, וכ-2,300 עולים בממוצע מידי שנה בשנים 2008-2013. בשנת 2014 חלה עלייה במספר העולים שבחרו בירושלים כמקום מגוריהם הראשון בישראל, והוא עמד על 2,700. מגמה זו נמשכה גם בשנים 2015 ו-2016 עם השתקעותם של 3,100 ו-3,500 עולים, בהתאמה.

15 לא כולל תושבים חוזרים.

השתקעות ראשונה של עולים בירושלים, בתל אביב ובחיפה, 2016-2000

וגן (1,200), נחלאות (850), בקעה, אבו תור וימין משה (820), המושבה הגרמנית וקטמון הישנה (790) ורחביה (770).

השבונות בהן עולי 2016-2010 היוו את האחוז הגבוה ביותר מכלל האוכלוסייה היהודית בשכונה היו: טלביה (14%), מרכז העיר (12%), רחביה (10%), נחלאות (9%), המושבה הגרמנית וקטמון הישנה (8%) ובקעה, אבו תור וימין משה (8%).

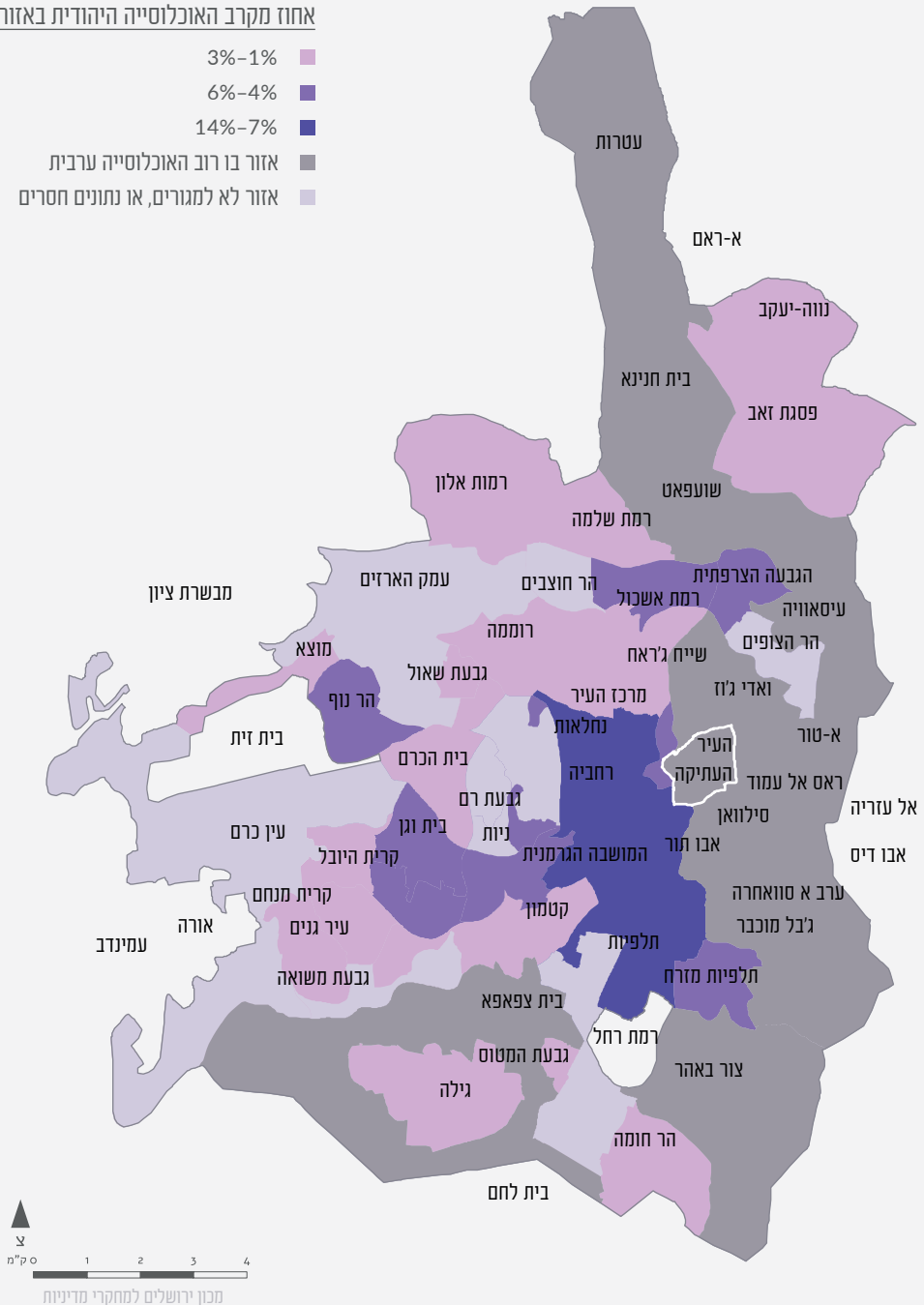
בקרבת העולים שבחרו בירושלים כמקום מגוריהם הראשון בישראל, בולט חלקם הגבוה של העולים מארה"ב (28% מהעולים לעיר הגיעו ממדינה זו) ומצרפת (26%). 3 המדינות הבאות, על פי מדרג יורד, היו: רוסיה (12%), בריטניה (7%) ואוקראינה (5%).

בשנת 2016 גרו בירושלים 18,300 עולים שעלו לישראל בשנים 2016-2010. השכונות בירושלים בהן גר המספר הגבוה ביותר של עולים שעלו לישראל בשנים אלו היו: תלפיות, ארנונה ומקור חיים (1,250), בית

עולי 2010-2016 בירושלים, 2016

אחוז מקרב האוכלוסייה היהודית באזור

- 3%-1%
- 6%-4%
- 14%-7%
- אזור בו רוב האוכלוסייה ערבית
- אזור לא למגורים, או נתונים חסרים

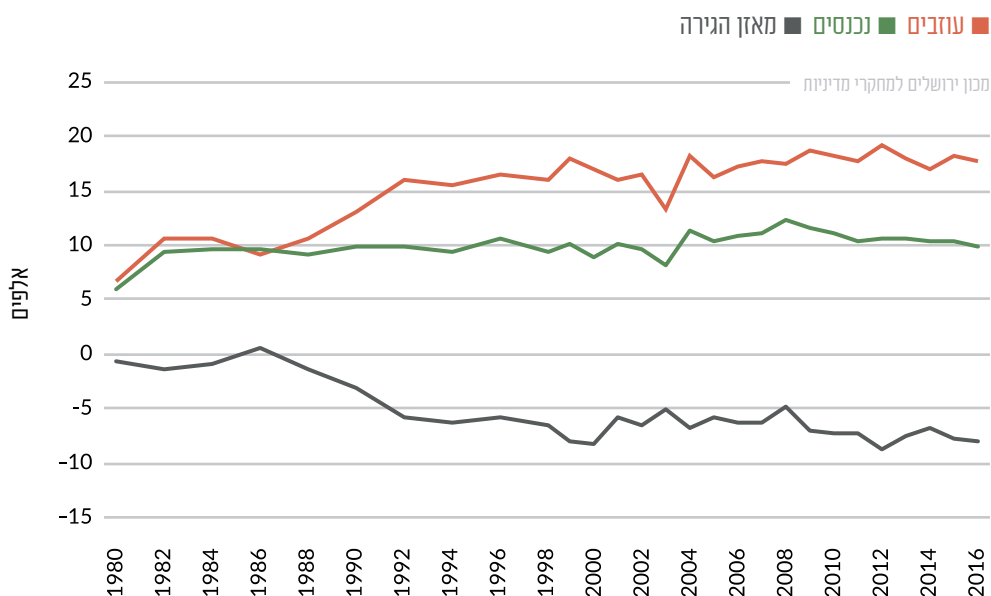
הגירה בין-יישובית

בשנת 2016 עברו לירושלים מיישובים אחרים בארץ 9,700 תושבים ועזבו אותה ליישובים אחרים בארץ 17,700 תושבים. מאזן ההגירה הבין-יישובית של ירושלים היה שלילי ועמד על 8,000- תושבים. המהגרים לירושלים וממנה הם בעיקר יהודים ומיעוטם ערבים (4%).¹⁶

למדיניות של הרשות המקומית יכולת השפעה גדולה על היקפי ההגירה הבין-יישובית בהשוואה למרכיבי הגידול האחרים (עלייה וריבוי טבעי).

סוגיה בולטת בשיח הציבורי בירושלים ובישראל היא נושא ההגירה הבין-יישובית. נושא זה חשוב במיוחד במערך השיקולים של קובעי מדיניות ומקבלי החלטות בדרג המקומי, האזורי והלאומי, בעיקר בהקשרים של פיתוח, מיתוג ואטרקטיביות של יישובים.

הגירה בין-יישובית לירושלים וממנה, 2016-1980

¹⁶ מרבית המהגרים הערבים הם ערבים בעלי אזרחות ישראלית. ערביי מזרח ירושלים (שאינם בעלי אזרחות ישראלית, אלא במעמד של תושבי קבע בישראל) ממעטים להגר.

נכנסים לירושלים

בקרבת הנכנסים לירושלים בולט אחוז הצעירים (בני 20-34) הגבוה - 48%. בשנים 2014-2016 עמד חלקם של הנכנסים הצעירים על 48%-49% והוא היה נמוך במקצת בהשוואה לשנים 2010-2013, בהן עמד חלקם על 51%-52%. קבוצות הגיל העיקריות שנכנסו לעיר, לפי חומשות גיל, היו: בני 25-29 - 20% מכלל הנכנסים, בני 20-24 - 17%, בני 0-4 - 13% ובני 30-34 - 11%.

השכונות בירושלים אליהן עבר המספר הגדול ביותר של תושבים חדשים (הגירה בין-יישובית בלבד) היו: רמות אלון (680), פסגת זאב (540), נחלאות (510), קטמון (420) וגאולה ומאה שערים (420). מרבית השכונות שצוינו לעיל הן שכונות גדולות מבחינת היקף אוכלוסייתן, וכפועל יוצא מספר הנכנסים הגדול ביותר נרשם בהן. שיעור הנכנסים הגבוה ביותר (מספר הנכנסים ביחס לגודל אוכלוסיית השכונה) נרשם בשכונות הבאות: משכנות האומה, שכונה באכלוס (180 נכנסים לאלף תושבים), נחלאות (54 נכנסים לאלף תושבים), רחביה (50), מרכז העיר (50) וטלביה (43). מרבית השכונות הללו הן שכונות בהן מתגוררים צעירים וסטודנטים רבים ויש בהן מידי שנה תנועה ערה של עוזבים ושל נכנסים.

בשנת 2016 עברו לירושלים מיישובים אחרים בארץ 9,700 תושבים חדשים. מספר הנכנסים לירושלים בשנה זו היה נמוך בהשוואה למספר הנכנסים בשנים 2014-2015, בהן עברו לעיר כ-10,300 תושבים מידי שנה. בקרב הנכנסים לעיר בולט חלקם הגבוה של הנכנסים ממטרופולין תל אביב - 40% (3,900 תושבים) וכן של הנכנסים ממטרופולין ירושלים - 31% (3,000 תושבים).

בשנת 2016 מספר המהגרים הגדול ביותר לירושלים הגיע מהישובים הבאים: תל אביב (600), בני ברק (570), בית שמש (500), מעלה אדומים (400), אשדוד (340) וביתר עילית (330).

כ-2,300 איש (אומדן) מקרב הנכנסים לירושלים עברו אליה מיישובים חרדיים ומיישובים בהם גרה אוכלוסייה חרדית גדולה, והם היוו 24% מכלל הנכנסים לעיר. היישובים העיקריים מהם עברה לירושלים אוכלוסייה חרדית היו: בני ברק, בית שמש, ביתר עילית, מודיעין עילית, כוכב יעקב, קריית יערים ואלעד.

עוזבים את ירושלים

קבוצות הגיל העיקריות שעזבו את העיר, לפי חומשות גיל, היו: בני 0-4 - 18% מכלל העוזבים, בני 25-29 - 18% ובני 20-24 - 15%. התפלגות גילאי העוזבים את העיר שונה מזו של האוכלוסייה היהודית¹⁷ בעיר. בשנה זו היו בני 0-4 13% מקרב האוכלוסייה היהודית בעיר, בני 25-29 היוו 7% ובני 20-24 - 8%. פירושו של דבר שחלקם של העוזבים הצעירים מכלל העוזבים גבוה יותר מחלקם באוכלוסיית העיר. יש לציין שככלל מהגרים הם צעירים ותופעה זו אינה ייחודית לירושלים.

השכונות בירושלים אותן עזב המספר הגדול ביותר של תושבים (הגירה בין-ישובית בלבד) בשנת 2016 היו: רמות אלון (1,540),¹⁸ פסגת זאב (1,180), גאולה ומאה שערים (1,040), גילה (870) ורוממה (730). השכונות שצויינו לעיל הן שכונות גדולות מבחינת היקף אוכלוסייתן וכפועל יוצא מספר העוזבים הגדול ביותר נרשם בהן.

שיעור העוזבים הגבוה ביותר (מספר העוזבים ביחס לגודל אוכלוסיית השכונה) בשנה זו נרשם בשכונות הבאות: נחלאות (66 עוזבים לאלף תושבים), מרכז העיר (64), טלביה (63), רחביה (58), ועין כרם (37). מרבית השכונות הללו הן שכונות בהן גרים צעירים וסטודנטים רבים. שיעור העוזבים את השכונות הללו הוא הגבוה ביותר מבין שכונות העיר, כמו גם שיעור הנכנסים אליהן.

בשנת 2016 עזבו את ירושלים ליישובים אחרים בארץ 17,700 תושבים. מספר העוזבים את העיר בשנה זו היה נמוך במעט בהשוואה לשנת 2015, בה עזבו את העיר 18,100 תושבים.

בקרוב העוזבים את העיר בולט חלקם של העוזבים למטרופולין ירושלים - 41% (7,200 תושבים) ולמטרופולין תל אביב - 36% (6,400 תושבים).

ששת היישובים אליהם מספר העוזבים מירושלים היה הגבוה ביותר היו: בית שמש (1,970), תל אביב (1,540), ביתר עילית (1,050), גבעת זאב (920), מודיעין-מנבים-רעות (560) ומודיעין עילית (550). יוצא איפוא שהעוזבים את העיר הם מגוונים באופיים וכוללים הן חילונים, הן דתיים והן חרדים.

כ-5,800 איש (אומדן) מקרב העוזבים את ירושלים עברו ליישובים חרדיים וליישובים בהם גרה אוכלוסייה חרדית גדולה, והם היוו 33% מכלל העוזבים. היישובים העיקריים אליהם עזבה האוכלוסייה החרדית היו: בית שמש, ביתר עילית, גבעת זאב, מודיעין עילית ובני ברק.

בקרוב העוזבים את ירושלים בולט אחוז הצעירים הגבוה ובשנת 2016 45% מהעוזבים (7,900) היו צעירים בני 20-34. חלקם של העוזבים הצעירים בשנה זו נמוך במעט בהשוואה לשנים 2010-2015 בהן עמד חלקם של הצעירים על 47%. קבוצת גיל גדולה נוספת בקרב העוזבים את העיר היא של ילדים בני 0-4 שהיוו 18% מכלל העוזבים (3,300).

17 ההשוואה היא לאוכלוסייה היהודית בלבד משום שמרבית המהגרים מהעיר ואליה הם יהודים.
18 מספר העוזבים את רמות אלון צפון ורמות אלון דרום דומה.

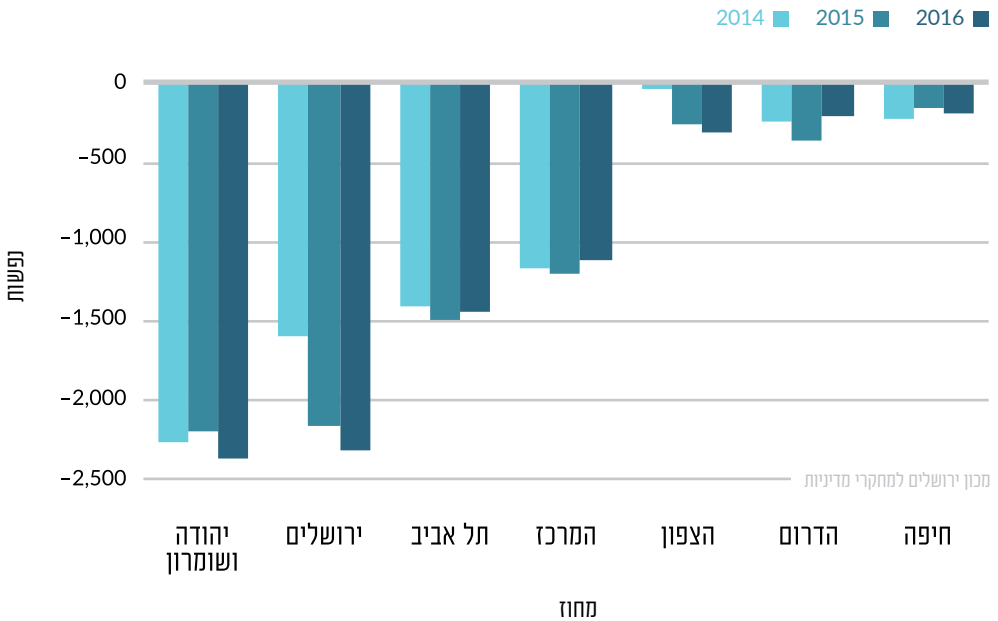

מאזן הגירה

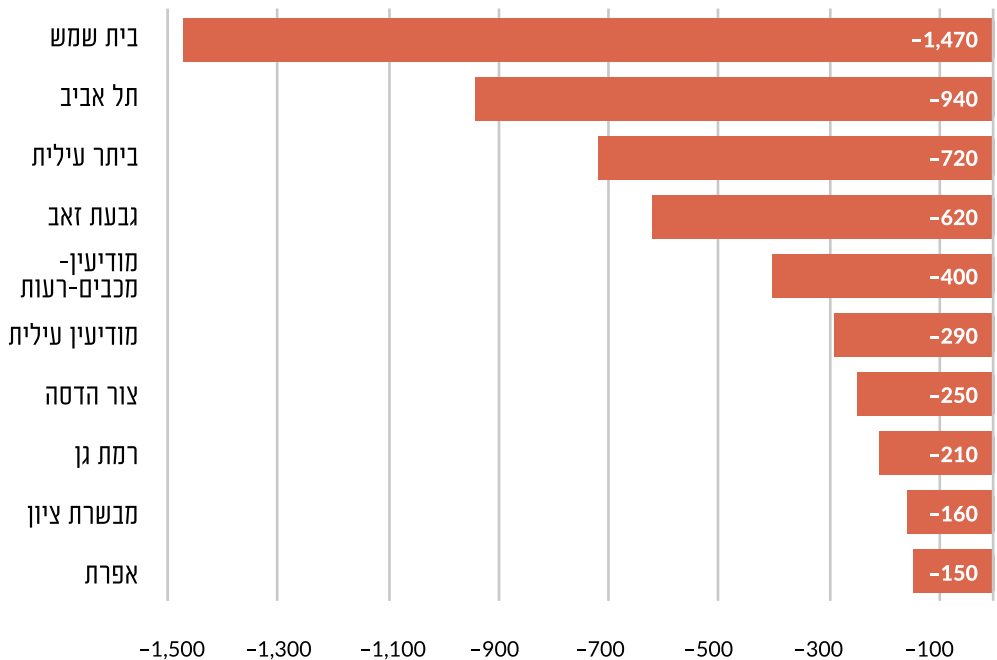
היישובים שלירושלים היה איתם מאזן הגירה שלילי הגבוה ביותר היו: בית שמש (-1,470), תל אביב (-940), ביתר עילית (-720), גבעת זאב (-620), מודיעין-מכבים-רעות (-400) ומודיעין עילית (-290). רשימת הישובים מצביעה על כך שמירושלים נגרעה הן אוכלוסייה חילונית ודתית והן אוכלוסייה חרדית.

בשנת 2016 היה מאזן ההגירה של ירושלים שלילי והוא עמד על -8,000. מאזן ההגירה בשנה זו דומה למאזן שנרשם בשנת 2015 (-7,800) וגבוה בהשוואה לשנת 2014 (-6,700). לירושלים מאזן הגירה שלילי עם מטרופולין ירושלים של -4,200 תושבים (53% מהמאזן) ועם מטרופולין תל אביב של -2,600 תושבים (33%).

מאזן הגירה בין-יישובית של ירושלים, לפי מחוז, 2016-2014

מאזן הגירה של ירושלים עם יישובים עיקריים, 2016

השכונות בירושלים שלהן היה מאזן הגירה שלילי הגבוה ביותר (הגירה בין-יישובית בלבד) היו: רמות אלון (-890), פסגת זאב (-620), גאולה ומאה שערים (-620), גילה (-530) ורוממה (-440).

ביחס לגודל אוכלוסיית השכונה, מאזן ההגירה השלילי הגבוה ביותר נרשם ברמת שלמה (28- תושבים לאלף תושבים), הר נוף (24-), רמת אשכול וגבעת המבשר (-22), סנהדריה ותל ארזה (21-) וטלביה (20-).

אומדן של מאזן ההגירה של האוכלוסייה החרדית בירושלים עמד על כ-3,500 והוא היווה 44% מכלל מאזן ההגירה השלילי של העיר.

קבוצות הגיל העיקריות שנגרעו מירושלים כתוצאה ממאזן ההגירה השלילי, לפי חומשות גיל, היו: ילדים בני 0-4 - 1,960 (25%) צעירים בני 25-29 - 1,280 (16%), בני 30-34 - 990 (12%) ובני 20-24 - 950 (12%).

הגירה במטרופולין ירושלים

מטרופולין ירושלים כולל גלעין וטבעת חיצונית. העיר ירושלים היא גלעין המטרופולין ושאר יישובי המטרופולין שייכים לטבעת החיצונית. בשנת 2016 עזבו את ירושלים, גלעין המטרופולין, 17,700 תושבים – 41% מהם עברו ליישובי הטבעת החיצונית של המטרופולין. בשנה זו עברו אל העיר 9,700 תושבים חדשים – 31% מהם עברו אליה מיישובי הטבעת החיצונית של המטרופולין.

בשנת 2016, 11,900 תושבים חדשים עברו לגור בטבעת החיצונית של מטרופולין ירושלים (61% מהם מגלעין המטרופולין, העיר ירושלים) ו-9,600 תושבים עזבו את הטבעת החיצונית (31% מהם אל גלעין המטרופולין, העיר ירושלים). בסך הכל מאזן ההגירה של הטבעת החיצונית היה חיובי – 2,300. בבחינת המטרופולין כולה, שהיא בחינה משמעותית עבור העיר ירושלים, נמצא כי 11,900 מהגרים עברו אל מטרופולין ירושלים ו-17,100 עזבו אותה. מאזן ההגירה של המטרופולין כולה היה איפוא שלילי ועמד על -5,200.

קיים שוני ניכר בעוצמת הזיקות לירושלים בין העוזבים למטרופולין ירושלים לבין העוזבים אל מחוץ למטרופולין. בעוד שהראשונים ממשיכים בדרך כלל לקיים זיקות חזקות עם העיר, האחרונים במידה רבה מתנתקים ממנה. הזיקות אותן מקיימים תושבי המטרופולין עם העיר הן בתחומים רבים ובראשם תעסוקה (באים לעבוד בעיר), חינוך והשכלה גבוהה (ילדים הבאים ללמוד בבתי ספר בעיר, צעירים הלומדים במוסדות להשכלה גבוהה בעיר), תרבות ופנאי, קניות ושירותים. מסיבה זו יש לבחון את שני כיווני ההגירה ואף לבחון את ההגירה למטרופולין כולה – תושב שהיגר מישוב מחוץ למטרופולין אל ישוב במטרופולין סיבוי לקיים זיקות עם העיר, גם אם לא עבר אליה, גדולים יותר בהשוואה למקום מגוריו הקודם מחוץ למטרופולין.

רווחה ורמת חיים

4

תחולת העוני

מצב משפחתי

משקי בית

הוצאה חודשית לצריכה

בעלות על מוצרים בני-קיימא

צפיפות דיור

משקי בית בירושלים, לפי קבוצת אוכלוסייה, 2016

גודל משק בית ממוצע

5.2

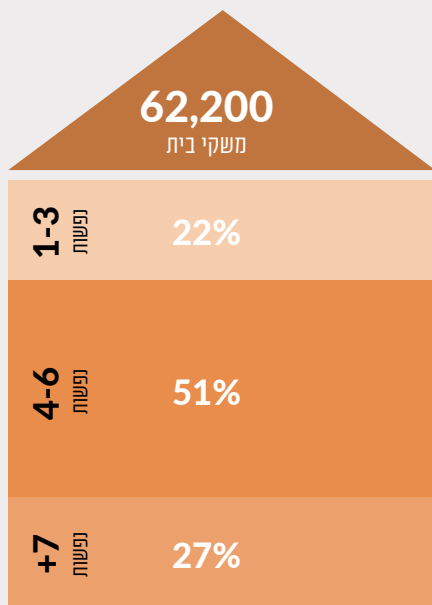
ערבים

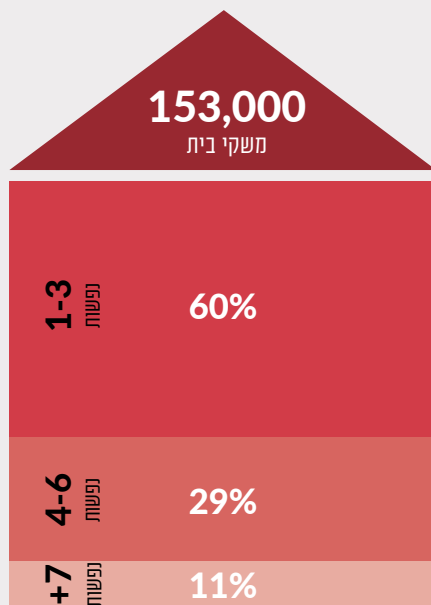
3.4

יהודים

משקי בית לפי מספר נפשות

ערבים

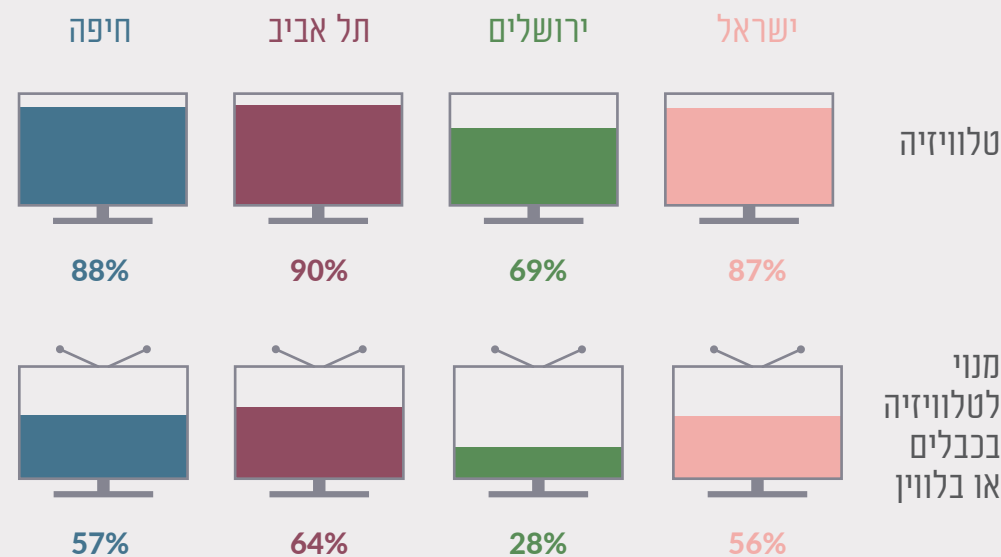
יהודים

תחולת העוני* בישראל ובירושלים, 2016

* אחוז נפשות מתחת לקו העוני

בעלות על טלוויזיה ומנוי לטלוויזיה בכבלים או בלווין בקרב משקי בית בישראל, בירושלים, בתל אביב ובחיפה, 2016

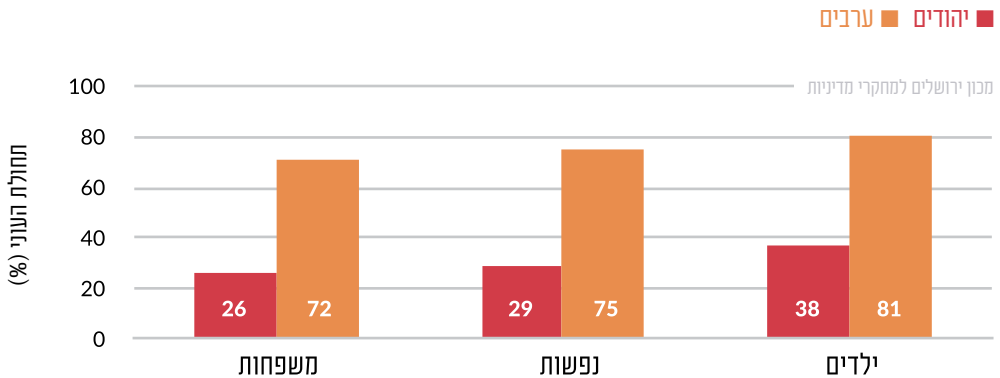

תחולת העוני בירושלים (46%) גבוהה בהשוואה לישראל (22%) ולערים הגדולות. בשנת 2016 היתה תחולת העוני בקרב האוכלוסייה הערבית בעיר (75%) גבוהה באופן ניכר מזו שבקרב האוכלוסייה היהודית (29%).

תחולת העוני בקרב האוכלוסייה הערבית בירושלים גבוהה באופן ניכר מזו שבקרב האוכלוסייה היהודית. 75% מהנפשות בקרב האוכלוסייה הערבית חיו מתחת לקו העוני, בהשוואה ל-29% מהנפשות בקרב האוכלוסייה היהודית.

בשנת 2016 38% מהמשפחות (84,500), 46% מהנפשות (393,100) ו-55% מהילדים (186,500) בירושלים חיו מתחת לקו העוני.¹⁹ תחולת העוני²⁰ בירושלים גבוהה באופן ניכר מזו שבישראל, שבה 19% מהמשפחות, 22% מהנפשות ו-31% מהילדים חיו מתחת לקו העוני.

תחולת העוני בירושלים, לפי קבוצת אוכלוסייה, 2016

תחולת העוני במחוז ירושלים²¹ היא הגבוהה ביותר בין המחוזות. 44% מהנפשות במחוז ירושלים חיו מתחת לקו העוני, בהשוואה ל-28% מהנפשות במחוז הצפון, 25% במחוזות חיפה והדרום ו-10%-12% מהנפשות במחוזות תל אביב והמרכז. גם תחולת העוני בקרב משפחות (37%) וילדים (53%) במחוז ירושלים היא הגבוהה מבין המחוזות.

בקרוב האוכלוסייה החרדית בירושלים 49% מהנפשות חיו מתחת לקו העוני. תחולת העוני בקרב האוכלוסייה החרדית בירושלים נמוכה במעט מתחולת העוני בקרב האוכלוסייה החרדית בישראל - 53%. בקרב האוכלוסייה הערבית לעומת זאת תחולת העוני בירושלים גבוהה באופן ניכר מזו שבישראל - 75% מהנפשות בקרב האוכלוסייה הערבית בירושלים חיו מתחת לקו העוני, בהשוואה ל-52% מהנפשות בקרב האוכלוסייה הערבית בישראל.

¹⁹ תופעת העוני היא תופעה של מצוקה יחסית והיא נמדדת ביחס לחברה כולה. קו העוני בישראל מוגדר כרמת הכנסה השווה ל-50% מההכנסה הפנויה החצינית לנפש תקנית. להגדרות והסברים מפורטים ראו דו"ח ממדי העוני והפערים החברתיים של המוסד לביטוח לאומי.

²⁰ אחוז האוכלוסייה החיה מתחת לקו העוני.

²¹ 81% מתושבי המחוז גרים בירושלים.

מבין הערים הגדולות בישראל, שיעור הנפשות הגבוה ביותר שחיו מתחת לקו העוני, נרשם בירושלים – 46%. באשדוד, העיר שמדורגת שנייה על פי מדרג יורד של תחולת

העוני, 18% מהנפשות חיו מתחת לקו העוני, ובתל אביב, חיפה, ראשון לציון ופתח תקווה 5%-15% מהנפשות חיו מתחת לקו העוני.

מצב משפחתי

בשנת 2015 66% מתושבי ירושלים בני 20 ומעלה היו נשואים, 23% רווקים, 6% גרושים ו-5% אלמנים. אחוז הנשואים בירושלים (66%) גבוה במקצת מזה שבישראל (62%), גבוה מאוד בהשוואה לתל אביב (45%) וגבוה גם בהשוואה לחיפה (55%).

הירושלמים מתחתנים בגיל צעיר יחסית: 54% מבני 20-34 בירושלים היו נשואים, בהשוואה ל-45% בישראל, 29% בתל אביב ו-37% בחיפה. 8% מהנשואים בירושלים היו בני 20-24. אחוז זה גבוה בהשוואה לישראל (3%), לתל אביב (1%) ולחיפה (2%). גיל הנישואים הנמוך ואחוז הנשואים הגבוה בירושלים קשורים לחלקם הגבוה של דתיים, חרדים ומוסלמים באוכלוסיית העיר, שמתחתנים בגיל צעיר יחסית.

אחוז הנשואים בקרב האוכלוסייה היהודית בירושלים עמד על 63% והוא היה נמוך מזה של האוכלוסייה הערבית – 71%. חלקם של הגרושים בקרב היהודים בירושלים (8%) גבוה מחלקם בקרב הערבים (3%). אחוז האלמנים (5%) והרווקים (23%) בקרב היהודים בירושלים דומה לזה שבקרב הערבים (4% ו-22%, בהתאמה).

משקי בית

בשנת 2016 היו בירושלים 218,400²² משקי בית²³: 153,000 מהם משקי בית יהודים (70%) ו-62,200 משקי בית ערבים (29%). חלקם של משקי הבית היהודים (70%) גבוה מחלקה של האוכלוסייה היהודית בעיר (63%) והוא מוסבר בחלקם הגבוה יחסית של משקי בית קטנים בקרב האוכלוסייה היהודית.

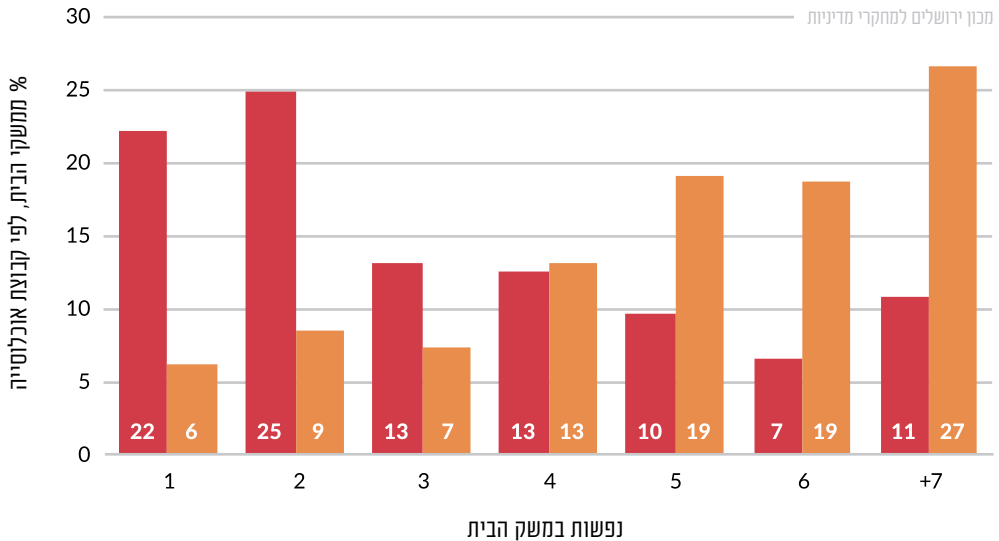
האוכלוסייה היהודית בירושלים מתאפיינת במשקי בית גדולים בהשוואה לאוכלוסייה היהודית בערים הגדולות בישראל. בשנת 2016 היה גודל משק בית ממוצע בקרב האוכלוסייה היהודית בירושלים 3.4, בהשוואה ל-3.1 בישראל, 2.4 בחיפה ו-2.2 בתל אביב. גודל משק בית ממוצע בקרב האוכלוסייה הערבית בירושלים (5.2) היה גדול מזה שבקרב האוכלוסייה הערבית בישראל (4.5).

משקי הבית היהודים מתאפיינים במספר נפשות קטן יחסית בהשוואה למשקי הבית הערבים. גודל משק בית ממוצע²⁴ בקרב האוכלוסייה היהודית היה 3.4, והוא היה נמוך באופן ניכר מזה שבקרב האוכלוסייה הערבית – 5.2.

22 כולל משקי בית שקבוצת האוכלוסייה אליה הם משתייכים אינה ידועה וכן 'אחרים' (מי שאינם יהודים או ערבים).
23 משק בית מוגדר כאדם אחד או קבוצת אנשים הגרים יחד בדירה אחת באופן קבוע ברוב ימות השבוע ויש להם תקציב הוצאות משותף למזון. משק בית יכול לכלול אנשים שאינם קרובי משפחה.
24 כולל משקי בית שבהם נפש אחת.

משקי בית בירושלים, לפי גודל משק בית וקבוצת אוכלוסייה, 2016

יהודים ■ ערבים ■

התפלגות משקי הבית החרדים בירושלים דומה להתפלגותם בישראל: אחוז נמוך של משקי בית של נפש אחת או שתיים (22% בירושלים, 19% בישראל) ואחוז גבוה של משקי בית בעלי 7 נפשות ומעלה (30%-31% בירושלים ובישראל).

הנתונים מצביעים על כך שיש קשר בין מספר המפרנסים במשק בית לבין מספר הילדים הממוצע - ככל שיש יותר מפרנסים במשק הבית, מספר הילדים הממוצע נמוך יותר. משקי בית ללא מפרנס או עם מפרנס אחד מתאפיינים במספר ילדים גבוה יחסית, בעוד שמשקי בית בהם יש 3 מפרנסים ומעלה מתאפיינים במספר ילדים נמוך יותר. בשנת 2016 מספר הילדים במשק בית ללא מפרנס בירושלים עמד על 3.4, בדומה לממוצע במשקי בית עם מפרנס אחד. במשקי בית עם שני מפרנסים היו 2.8 ילדים בממוצע ובמשקי בית עם 3 מפרנסים ומעלה היו 2.6 ילדים בממוצע. בישראל נרשמה מגמה דומה.

בשנת 2016 47% ממשקי הבית היהודים בירושלים היו של נפש אחת או של שתי נפשות ואחוז דומה נרשם בישראל. בתל אביב ובחיפה, חלקם של משקי בית קטנים היה גבוה באופן ניכר - 70% ו-63%, בהתאמה. אחוז משקי בית גדולים, של 7 נפשות ומעלה, עמד על 11% בירושלים בהשוואה ל-4% בישראל ו-1% בתל אביב ובחיפה.

15% ממשקי הבית הערבים בירושלים היו של נפש אחת או שתיים, בהשוואה ל-19% ממשקי הבית הערבים בישראל. אחוז משקי בית גדולים, בני 7 נפשות ומעלה, עמד על 27% בירושלים בהשוואה ל-15% בישראל.

הוצאה חודשית לצריכה

ההוצאה החודשית הממוצעת לצריכה²⁵ במשקי הבית בירושלים נמוכה בהשוואה לישראל, לתל אביב ולחיפה. בשנת 2016 הייתה ההוצאה החודשית הממוצעת לצריכה במשק בית בירושלים 14,000 ש"ח, בישראל 15,800 ש"ח, בתל אביב 17,100 ש"ח ובחיפה 14,300 ש"ח.

תחומים. ברוב התחומים התפלגות ההוצאות דומה, אולם ניכר כי חלקה של ההוצאה לדיור בתל אביב גבוה במיוחד. כמו כן בחיפה בולטת ההוצאה על תחבורה ותקשורת. ההוצאה החודשית לצריכה מושפעת מההכנסה החודשית. בשל הבדלים בסך ההכנסה למשק בית ובמיוחד בשל פערים בהכנסה לנפש, ההוצאה לנפש בכל אחד מתחומי הצריכה העיקריים נמוכה בירושלים במידה ניכרת מזו שבתל אביב ונמוכה גם בהשוואה לישראל ולחיפה.

ההוצאה החודשית לצריכה לנפש בירושלים נמוכה במיוחד - 3,600 ש"ח, בהשוואה ל-4,800 ש"ח בישראל, 7,700 ש"ח בתל אביב ו-5,900 ש"ח בחיפה. ההוצאה לנפש בירושלים נמוכה משום שמשקי הבית בה גדולים - 3.9 נפשות בממוצע בירושלים, 3.3 נפשות בישראל, 2.2 נפשות בתל אביב ו-2.4 נפשות בחיפה.

בלוח הבא מופיעה התפלגות ההוצאות של משקי בית בישראל ובערים הגדולות בארבעה

ההוצאה החודשית לצריכה במשקי בית בישראל, בירושלים בתל אביב ובחיפה, לפי תחומי הוצאה עיקריים, 2016

תחומי הוצאה	ישראל	ירושלים	תל אביב	חיפה
סך כל ההוצאה לצריכה (ש)	15,800	14,000	17,100	14,300
מזה:				
דיוור	24%	27%	31%	21%
מזון	17%	19%	16%	16%
תחבורה ותקשורת	20%	16%	18%	22%
חינוך, תרבות ובידור	12%	12%	13%	13%

מכון ירושלים למחקרי מדיניות

25 סך כל התשלומים שמשלם משק הבית על קניית מוצרים או שירותים, וכן זקיפת הוצאה לצריכת שירותי דירה.

בעלות על מוצרים בני-קיימא

מדד נוסף לאפיון החברתי-כלכלי של אוכלוסייה הוא בעלות של משקי בית על מוצרים בני-קיימא (מוצרי צריכה עיקריים).

החרדית, שאינה נוהגת להחזיק טלוויזיה ומחשב בבית וגם אינה מחוברת לאינטרנט. לעומת זאת בירושלים נרשם אחוז הבעלות הגבוה ביותר של משקי בית על צלחות לוויין – 29% (בהשוואה ל-4% בתל אביב ו-11% בחיפה) ועל ממירים דיגיטליים – 27% (בהשוואה ל-7% בתל אביב ובחיפה). בעלות על צלחות לוויין, באמצעותן ניתן לקלוט בין היתר את שידורי הטלוויזיה במדינות ערב, מאפיינת בעיקר משקי בית ערבים.

אחוז משקי הבית בירושלים אשר יש ברשותם או עומדת לשימוש מכונית אחת לפחות (60%) נמוך בהשוואה לישראל (70%) ודומה לתל אביב ולחיפה (59%-60%). אולם הגיל הממוצע של מכונית בירושלים גבוה יחסית והוא עמד על 8.6 שנים, בהשוואה ל-6.5 בישראל, 4.8 בתל אביב ו-5.9 בחיפה.

בשנת 2016 מחשב ביתי היה בבעלותם של 67% ממשקי הבית בירושלים, בהשוואה ל-78% בישראל, 86% בתל אביב ו-82% בחיפה. מנוי לאינטרנט היה ל-56% ממשקי הבית בירושלים, 75% בישראל, 87% בתל אביב ו-84% בחיפה. אחוז בעלי מחשב לוח (טאבלט) בירושלים (30%) נמוך בהשוואה לישראל, לתל אביב ולחיפה (39%-43%).

שיעור משקי הבית בירושלים שיש ברשותם טלוויזיה היה נמוך – 69%, בהשוואה ל-87%-90% בישראל, בתל אביב ובחיפה. גם שיעור המנויים לטלוויזיה בכבלים היה נמוך בירושלים – 28%, בהשוואה ל-56%-64% בישראל, בתל אביב ובחיפה. השיעור הנמוך יחסית של משקי בית בירושלים שברשותם טלוויזיה ומנוי לכבלים, כמו גם שיעור נמוך יחסית של מנויים לאינטרנט, מושפע בין היתר ממשקלה הגדול יחסית של האוכלוסייה

צפיפות דיוור

בשנת 2016 הייתה צפיפות הדיוור הממוצעת בקרב האוכלוסייה היהודית בירושלים נפש אחת לחדר. בקרב האוכלוסייה הערבית הייתה צפיפות הדיוור כמעט כפולה – 1.8 נפשות לחדר.

צפיפות הדיוור הממוצעת בקרב האוכלוסייה הערבית בירושלים (1.8) גבוהה מזו של האוכלוסייה הערבית בישראל (1.3).

צפיפות הדיוור הממוצעת בקרב האוכלוסייה היהודית בירושלים (נפש אחת לחדר) גבוהה כמעט מצפיפות הדיוור הממוצעת בקרב האוכלוסייה היהודית בישראל (0.8 נפשות לחדר) בתל אביב ובחיפה (0.7 נפשות לחדר בכל אחת מהערים).

תעסוקה

5

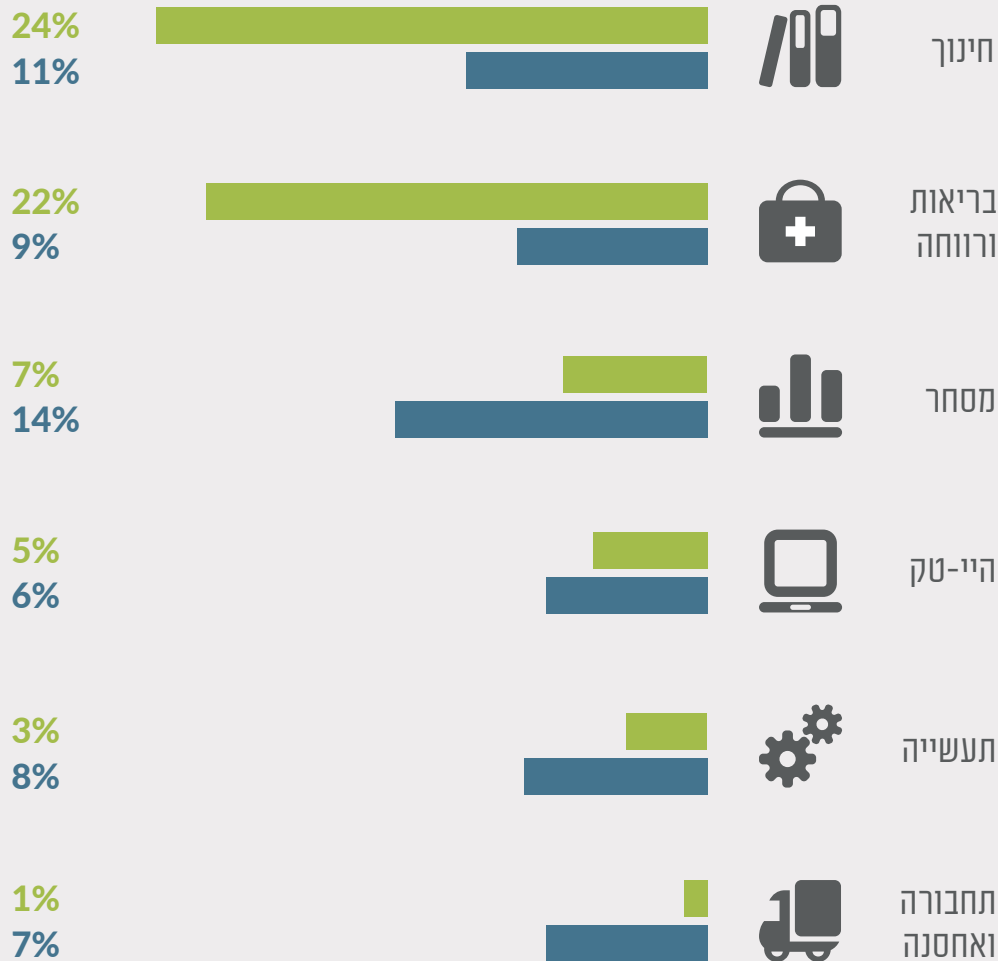
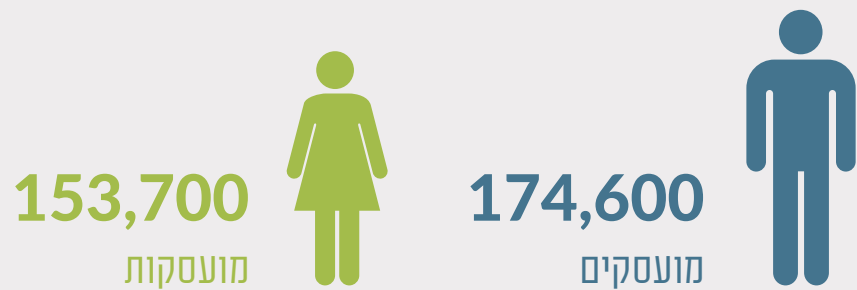
השתתפות בכוח העבודה

מועסקים

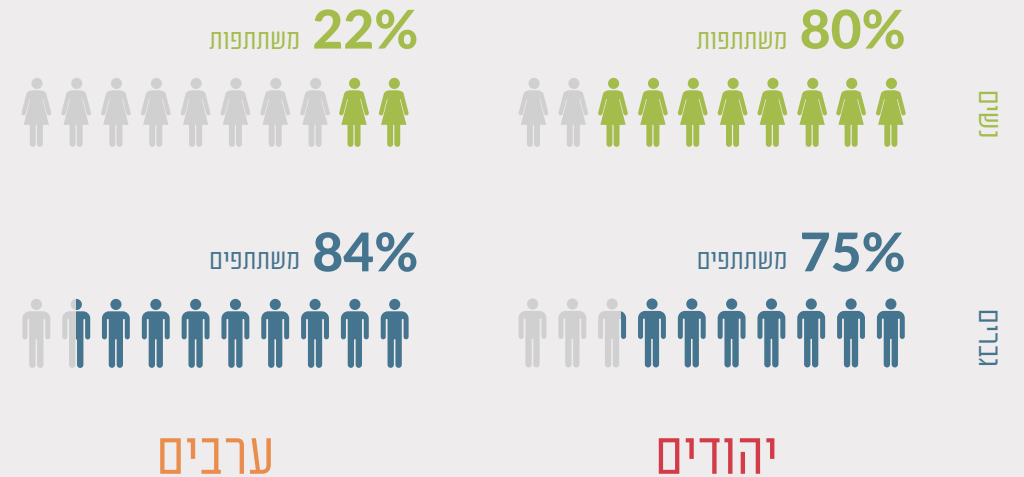
שכר

מועסקים העובדים בירושלים, לפי ענפים כלכליים נבחרים ומגדר, 2016

שיעור השתתפות בכוח העבודה* בירושלים, לפי קבוצת אוכלוסייה ומגדר, 2016

* בקרב בני 25-64

שכר ממוצע לחודש עבודה בישראל, בירושלים, בתל אביב ובחיפה, לפי מגדר, 2015

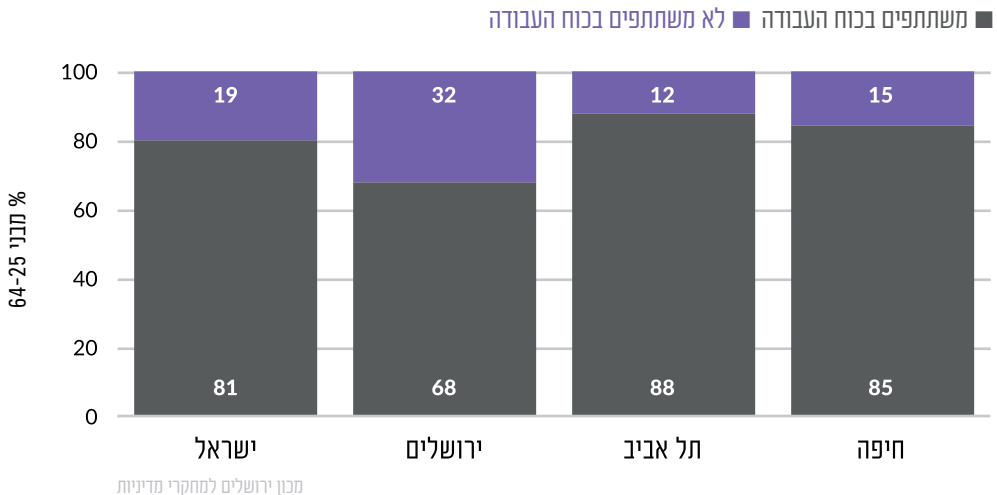
השתתפות בכוח העבודה

בשנת 2016 עמד שיעור ההשתתפות בכוח העבודה בירושלים בגילאי העבודה העיקריים (בני 25-64) על 68% והוא היה נמוך באופן ניכר מזה שבישראל (81%), בתל אביב (88%) ובחיפה (85%).

גם שיעור ההשתתפות בכוח העבודה בירושלים של נשים בנות 25-64 (58%), היה נמוך מזה שבישראל (76%), בתל אביב (86%) ובחיפה (82%). שיעור ההשתתפות הנמוך בירושלים בקרב הנשים קשור לשיעור השתתפות נמוך במיוחד של הנשים הערביות – 22%, בהשוואה ל-80% בקרב הנשים היהודיות. שיעור ההשתתפות הנמוך בכוח העבודה של נשים ערביות מוסבר ברמת השכלה נמוכה, מאפיינים תרבותיים-מסורתיים, היעדר תשתיות תומכות לאימהות עובדות (מעונות וגני ילדים) ועוד.

שיעור ההשתתפות בכוח העבודה בירושלים של גברים בני 25-64 (78%) נמוך בהשוואה לישראל (86%), לתל אביב (90%) ולחיפה (88%). שיעור ההשתתפות הנמוך בירושלים בקרב גברים קשור לשיעור השתתפות נמוך יחסית של גברים חרדים שלומדים בישיבה ואינם עובדים. עם זאת יש לציין שבעשור האחרון חלה עלייה בשיעור ההשתתפות בכוח העבודה של גברים חרדים.

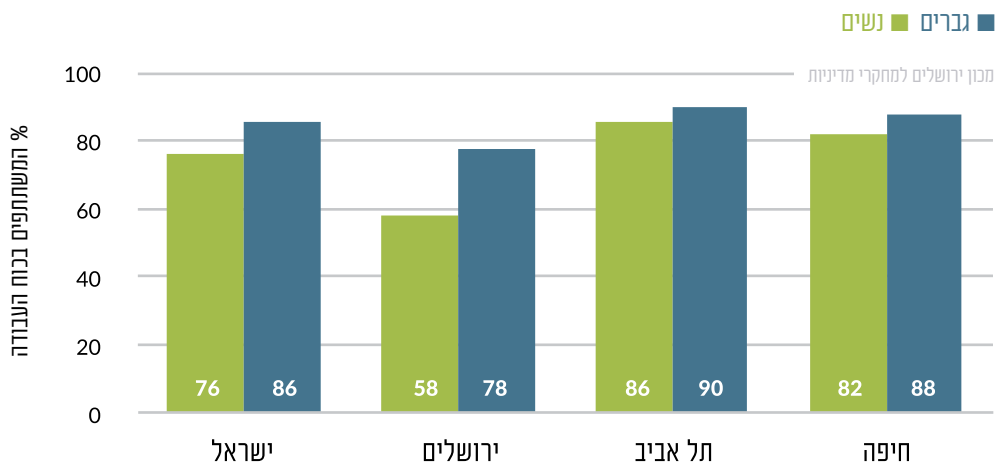
שיעור השתתפות בכוח העבודה בקרב בני 25-64 בישראל, בירושלים, בתל אביב ובחיפה, 2016

בישראל, בתל אביב ובחיפה הפער בין שיעור ההשתתפות של גברים לנשים היה נמוך יותר ונע בין 10% בישראל ל-4%-6% בתל אביב ובחיפה.

בירושלים קיים פער ניכר בשיעור ההשתתפות בכוח העבודה בין גברים לנשים. בשנת 2016 עמד, כאמור, שיעור ההשתתפות של הגברים בני 25-64 בירושלים על 78%, בהשוואה ל-58% בקרב הנשים – פער של 20%.

שיעור השתתפות בכוח העבודה בקרב בני 25-64 בישראל, בירושלים, בתל אביב ובחיפה, לפי מגדר, 2016

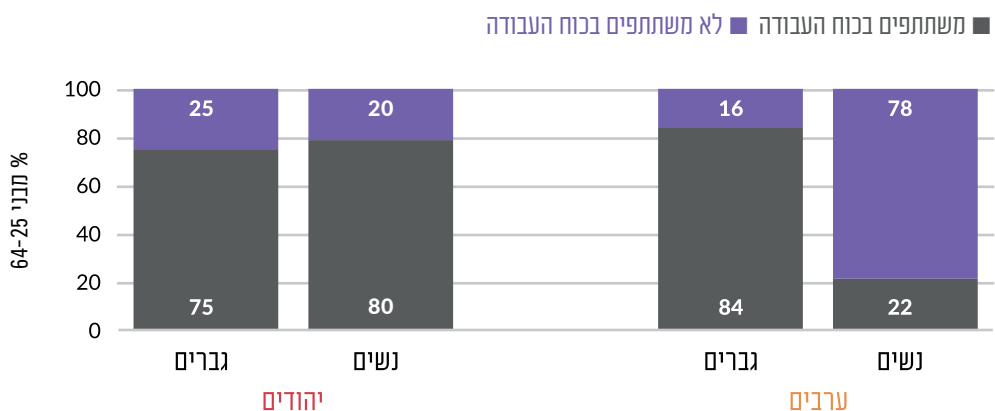

השתתפות בכוח העבודה לפי קבוצת אוכלוסייה ומגדר

בישראל, כמו בירושלים, שיעור ההשתתפות בכוח העבודה של האוכלוסייה היהודית (86%) היה גבוה באופן ניכר מזה של האוכלוסייה הערבית (57%). גם שיעור ההשתתפות של הנשים היהודיות (84%) היה גבוה באופן ניכר מזה של הנשים הערביות (35%). אולם בניגוד לירושלים שיעור ההשתתפות של הגברים היהודים בישראל (88%) היה גבוה מזה של הגברים הערבים (80%).

שיעור ההשתתפות בכוח העבודה של האוכלוסייה היהודית (בקרב בני 25-64) בירושלים עמד על 77% והוא היה גבוה מזה של האוכלוסייה הערבית (52%). שיעור ההשתתפות של הגברים היהודים (75%) היה נמוך מזה של הגברים הערבים (84%), בעוד ששיעור ההשתתפות של הנשים היהודיות (80%) היה גבוה באופן ניכר מזה של הנשים הערביות (22%).

שיעור השתתפות בכוח העבודה בקרב בני 25-64 בירושלים, לפי קבוצת אוכלוסייה ומגדר, 2016

מכון ירושלים למחקרי מדיניות

שיעור השתתפות בכוח העבודה בקרב בני 25-64 בישראל ובירושלים, לפי קבוצת אוכלוסייה ומגדר, 2016

ירושלים			ישראל			סך הכל
ערבים	יהודים	סך הכל	ערבים	יהודים	סך הכל	
52%	77%	68%	58%	86%	81%	סך הכל
84%	75%	78%	81%	87%	86%	גברים
22%	80%	58%	35%	85%	76%	נשים

מכון ירושלים למחקרי מדיניות

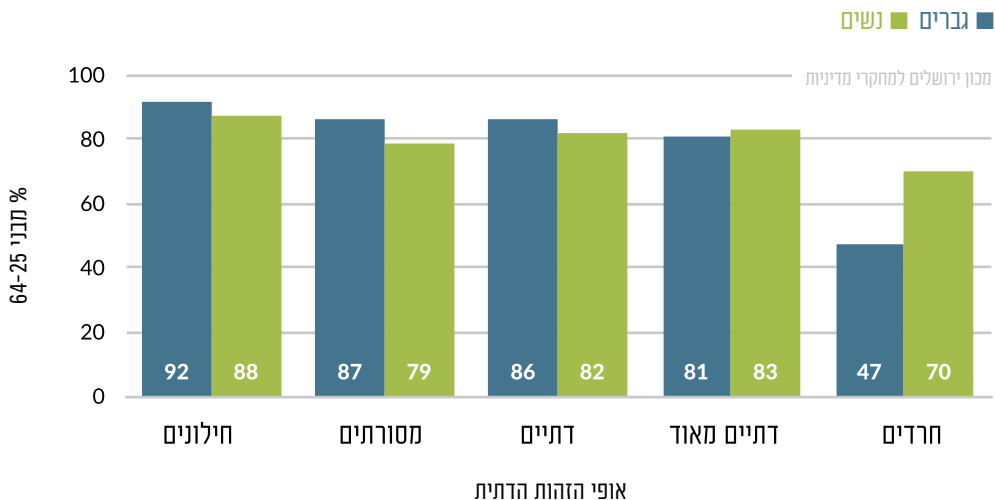
השתתפות בכוח העבודה לפי אופי הזהות הדתית

שיעור ההשתתפות בכוח העבודה בירושלים בקרב בני 25-64 שהגדירו עצמם חילונים עמד על 90%, בקרב מסורתיים 83%, בקרב דתיים 84%, בקרב דתיים מאוד 83% ובקרב חרדים 59%.

שיעור ההשתתפות של הנשים החילונית בירושלים (88%) היה זהה לזה של החילונית בישראל, בעוד ששיעור ההשתתפות בקרב הנשים החרדיות בירושלים (70%) היה נמוך מזה של הנשים החרדיות בישראל (76%).

בקרב האוכלוסייה היהודית, הן בישראל והן בירושלים, קיים פער ניכר בשיעור ההשתתפות בכוח העבודה בין מי שהגדירו עצמם כמשתייכים לאוכלוסייה הכללית (חילונים, מסורתיים ודתיים) לבין מי שהגדירו עצמם כחרדים. ככל שמידת הדתיות גבוהה יותר, שיעור ההשתתפות בכוח העבודה נמוך יותר.

שיעור השתתפות בכוח העבודה בקרב יהודים בני 25-64 בירושלים, לפי אופי הזהות הדתית ומגדר, 2016

שיעור השתתפות בכוח העבודה בקרב יהודים בני 25-64 בישראל ובירושלים, לפי אופי הזהות הדתית, 2016

אוכלוסייה חרדית	אוכלוסייה כללית, לא חרדית					סך הכל אוכלוסייה	
	דתיים מאוד	דתיים	מסורתיים	חילונים	סך הכל		
66%	86%	85%	85%	90%	88%	86%	ישראל
59%	83%	84%	83%	90%	86%	77%	ירושלים

מכון ירושלים למחקרי מדיניות

שיעור השתתפות בכוח העבודה בקרב ערבים בני 25-64 בישראל ובירושלים, לפי אופי הזהות הדתית, 2016

דתיים מאוד	דתיים	מסורתיים	חילונים	סך הכל	
48%	53%	58%	68%	58%	ישראל
-	48%	53%	58%	52%	ירושלים

מכון ירושלים למחקרי מדיניות

גם בקרב האוכלוסייה הערבית, הן בישראל והן בירושלים, קיים פער ניכר בשיעור ההשתתפות בכוח העבודה לפי מידת הדתיות – ככל שמידת הדתיות גבוהה יותר, שיעור ההשתתפות בכוח העבודה נמוך יותר.

השתתפות בכוח העבודה לפי השכלה

בקרב הנשים נרשם שיעור ההשתתפות הגבוה ביותר בקרב אלו שלמדו במוסד אקדמי (76%) ובבית מדרש למורים ולגננות (72%).

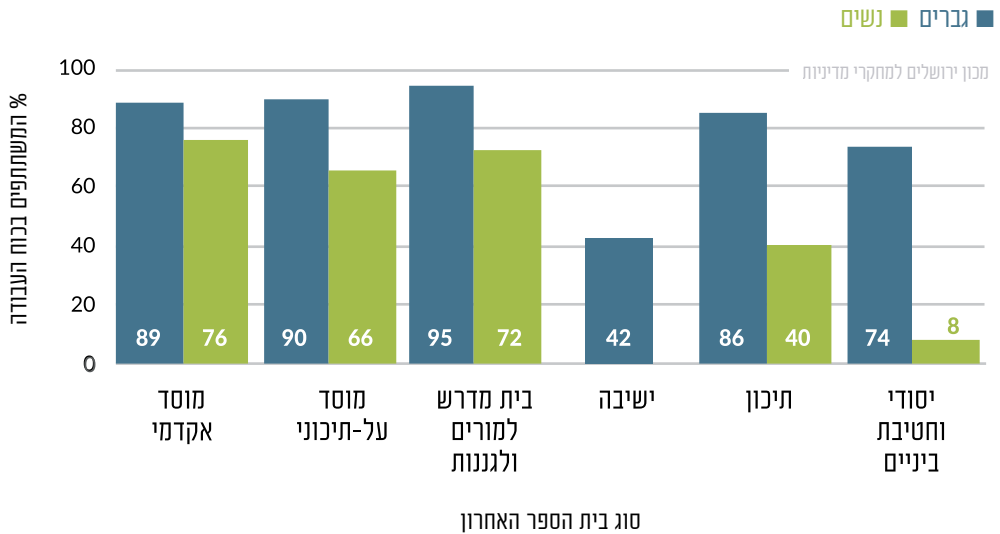
ככלל קיים קשר בין רמת ההשכלה לבין השתתפות בכוח העבודה – ככל שרמת ההשכלה גבוהה יותר שיעור ההשתתפות בכוח העבודה גבוה יותר. יוצאי הדופן בירושלים הם הגברים הערבים, בקרבם לא נמצא קשר בין רמת ההשכלה שלהם לשיעור השתתפותם בכוח העבודה. שיעור השתתפות בכח העבודה דומה וגבוה נרשם בקרב בעלי השכלה תיכונית ומעלה. הסיבות לכך הן מגוונות, בין היתר סיבות תרבותיות וחסמים כמו אי ידיעת השפה העברית.

בירושלים קיים הבדל ניכר בשיעור ההשתתפות בכוח העבודה לפי רמת ההשכלה. בשנת 2016 שיעור ההשתתפות הגבוה ביותר נרשם בקרב בוגרי מוסדות להשכלה גבוהה: אקדמיים (82%), על-תיכוניים שאינם אקדמיים (77%) ובתי מדרש למורים ולגננות (74%). בקרב בעלי השכלה תיכונית נרשם שיעור השתתפות של 62%. שיעור נמוך במיוחד של השתתפות בכוח העבודה נרשם בקרב בעלי השכלה יסודית וחיטבת ביניים (43%) ובקרב בוגרי ישיבה (42%).

בקרב הגברים הירושלמים נרשם שיעור ההשתתפות הגבוה ביותר בקרב אלו שלמדו בבית מדרש למורים ולגננות (95%) וכן בקרב בעלי השכלה ממוסד על-תיכוני או ממוסד אקדמי (89%-90%).

שיעור השתתפות בכוח העבודה בקרב תושבי ירושלים בני 25-64, לפי סוג בית הספר האחרון בו למדו ומגדר, 2016

שיעור השתתפות בכוח העבודה בקרב תושבי ירושלים בני 25-64, לפי סוג בית הספר האחרון בו למדו, קבוצת אוכלוסייה ומגדר, 2016

סוג מוסד	סוג מוסד	בית מדרש	תיכון	יסודי	סך הכל	יהודים
מוסד אקדמי	על-תיכוני	למורים ולגננות		וחטיבת ביניים		
90%	92%	100%	84%	59%	75%	גברים
87%	78%	74%	65%	63%	80%	נשים
87%	87%	92%	87%	75%	84%	ערבים
45%	35%	-	12%	4%	22%	נשים

מכון ירושלים למחקרי מדיניות

בשנת 2016 עמד מספר המועסקים בירושלים (בני 15 ומעלה) על 329,100 והם היוו 9% מכלל המועסקים בישראל. בתל אביב, המרכז הכלכלי והעסקי של ישראל, היה מספר המועסקים גדול מזה שבירושלים – 420,000, והם היוו 11% מכלל המועסקים בישראל. בחיפה היו 176,500 מועסקים אשר היוו 5% מכלל המועסקים בישראל.

שבתל אביב קצת למעלה משליש מהמועסקים הם תושבי העיר, וכמחצית מהמועסקים בעיר גרים ביישובי מטרופולין תל אביב.

בשנת 2016 מספר המועסקים מקרב תושבי ירושלים עמד על 285,500, מהם 88% עבדו בירושלים. זאת בהשוואה ל-72% מהמועסקים תושבי חיפה שעבדו בחיפה ו-65% מהמועסקים תושבי תל אביב שעבדו בה.

ככלל נשים נוטות יותר מגברים לעבוד קרוב למקום המגורים שלהן. בשנת 2016 92% מהנשים המועסקות שגרו בירושלים גם עבדו בה, בהשוואה ל-85% מהגברים המועסקים תושבי ירושלים שעבדו בה. בתל אביב 68% מהנשים המועסקות תושבות העיר עבדו בה, בהשוואה ל-62% מהגברים. בחיפה 79% מהנשים המועסקות תושבות העיר עבדו בה, בהשוואה ל-65% מהגברים.

בשירותים פיננסיים ובשירותי ביטוח עבדו 2% מהמועסקים בירושלים ו-6% עבדו בשירותים מקצועיים, מדעיים וטכניים. אחוז המועסקים בענפים אלו בישראל היה דומה – 3% ו-7%, בהתאמה. בתל אביב בלט האחוז הגבוה של המועסקים בענפים אלו – 9% בשירותים פיננסיים ובשירותי ביטוח ו-15% בשירותים מקצועיים, מדעיים וטכניים. חלקם של המועסקים בתעשייה בירושלים היה נמוך – 6% והוא דומה לזה שבתל אביב (4%) ונמוך מזה שבירושלים (11%) ובחיפה (11%).

בשנת 2016 מספר המועסקים בירושלים עמד על 37% מתושבי העיר (329,100 מועסקים ו-882,700 תושבים). בתל אביב מספר המועסקים היה כמעט זהה למספר תושבי העיר והוא עמד על 96% מתושבי העיר (420,000 מועסקים ו-438,800 תושבים). בחיפה מספר המועסקים עמד על 63% מתושבי העיר (176,500 מועסקים ו-279,600 תושבים).

מניטוח של מקום המגורים של המועסקים בשלוש הערים הגדולות עולה כי בשנת 2016 רוב (77%) המועסקים בירושלים היו תושבי ירושלים, 11% גרו ביהודה ושומרון, 5% במחוז ירושלים (ללא העיר ירושלים) ו-6% במחוזות תל אביב והמרכז. בתל אביב נרשמה תמונה שונה לחלוטין – 39% מהמועסקים בתל אביב היו תושבי העיר, 26% גרו במחוז תל אביב (ללא העיר תל אביב), 26% במחוז המרכז ו-2% היו תושבי מחוז ירושלים. יוצא אפוא שמרבית המועסקים בירושלים הם תושבי העיר, בעוד

מועסקים לפי ענף כלכלי

בשל היותה של ירושלים בירת ישראל ומרכז מינהלי ושלטוני בו מרוכזים משרדי הממשלה ומוסדות הלאום, אחוז המועסקים בשירות הציבורי בה הוא גבוה. בשנת 2016 ענפי הכלכלה העיקריים בהם עבדו המועסקים בירושלים היו: חינוך – 17% (12% בישראל ו-7% בתל אביב), שירותי בריאות ורווחה – 15% (11% בישראל ו-8% בתל אביב) ומינהל מקומי וציבורי – 10% (10% בישראל ו-6% בתל אביב). במסחר עבדו 10% מהמועסקים בירושלים (12% בישראל ו-9% בתל אביב).

מועסקים לפי קבוצת אוכלוסייה ומגדר

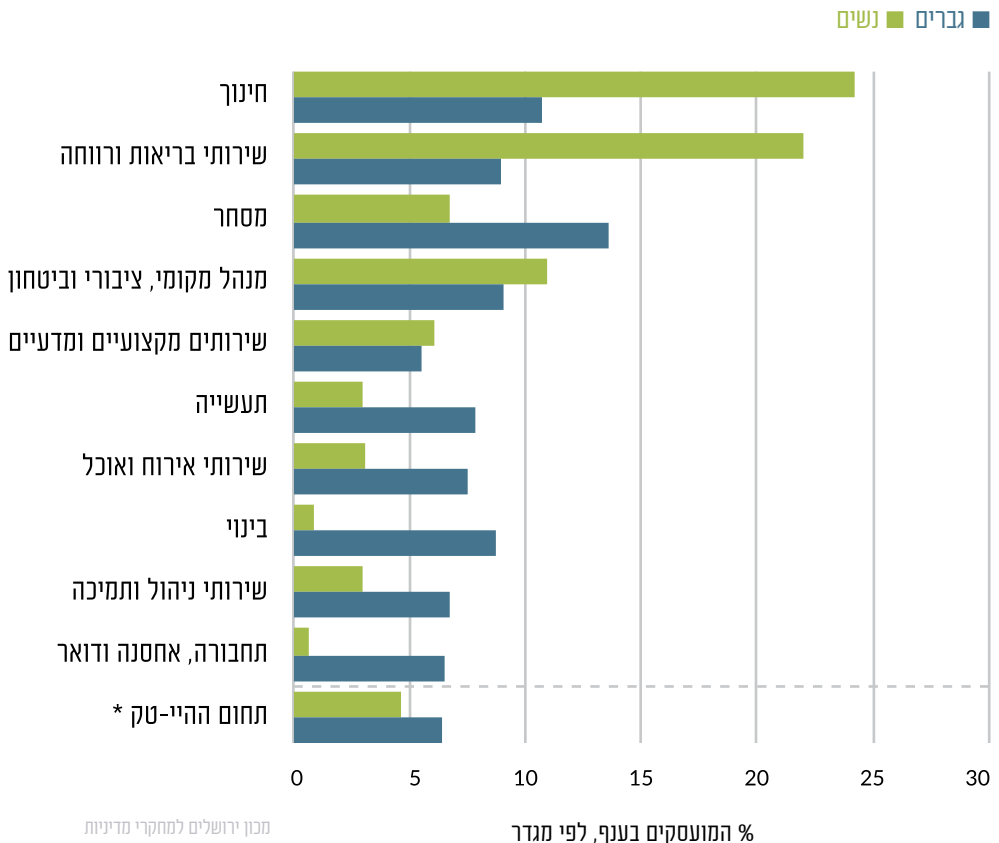
העיקריים היו: מסחר (20%), בינוי (18%) ושירותי אירוח ואוכל (11%).

ענפי הכלכלה העיקריים בקרב הנשים המועסקות בירושלים היו: חינוך (24%), שירותי בריאות ורווחה (22%) ומינהל מקומי וציבורי (11%). בקרב הנשים היהודיות בירושלים ענפי הכלכלה העיקריים היו חינוך (22%), שירותי בריאות ורווחה (22%) ומינהל מקומי וציבורי (12%). בקרב הנשים הערביות בירושלים בולט חלקן הגבוה מאוד של המועסקות בתחום החינוך – 49% ובשירותי בריאות ורווחה – 24%.

בשנת 2016 ענפי הכלכלה העיקריים בהם עבדו המועסקים היהודים בירושלים היו: חינוך (19%), שירותי בריאות ורווחה (16%) ומינהל מקומי וציבורי (13%). בקרב המועסקים הערבים בירושלים ענפי הכלכלה העיקריים היו: מסחר (17%), בינוי (14%) וחינוך (14%).

ענפי הכלכלה העיקריים בקרב הגברים המועסקים בירושלים היו: מסחר (14%), חינוך (11%) מינהל מקומי וציבורי (9%) ושירותי בריאות ורווחה (9%). בקרב הגברים היהודים הענפים העיקריים היו: חינוך (14%), מינהל מקומי וציבורי (14%) ומסחר (10%) בעוד שבקרב הגברים הערבים בירושלים, הענפים

מועסקים העובדים בירושלים, לפי ענף כלכלי (ענפים עיקריים) ומגדר, 2016

*תחום ההיי-טק מורכב ממספר תתי תחומים המשתייכים לענפים כלכליים שונים

בשנת 2015 עמד מספר העובדים השכירים בירושלים על 268,000 ומספר העובדים העצמאיים היה 18,500. באותה שנה היה השכר הממוצע (ברוטו) לחודש עבודה של שכיר בירושלים 8,600 ש"ח. שכר זה נמוך בהשוואה לישראל (10,400 ש"ח), לתל אביב (12,500 ש"ח) ולחיפה (11,200 ש"ח).

בחינה של השכר לפי מגדר מצביעה על פער ניכר בין שכר הגברים לשכר הנשים, והוא נובע בעיקר מהיקף משרה נמוך יותר ומשכר שעתי נמוך יותר של נשים בהשוואה לגברים. בשנת 2015 היה השכר הממוצע (ברוטו) לחודש עבודה בקרב הגברים הירושלמים 9,400 ש"ח, והוא היה גבוה ב-25% משכר הנשים שעמד על 7,500 ש"ח. בישראל היה השכר הממוצע של הגברים 12,400 ש"ח, והוא היה גבוה ב-49% משכר הנשים, שהשתכרו 8,300 ש"ח. בתל אביב ובחיפה היה השכר הממוצע גבוה מזה שבירושלים וכן הפער בין שכר הגברים לשכר הנשים היה גבוה יותר. בתל אביב עמד השכר הממוצע של הגברים על 14,800 ש"ח, והוא היה גבוה ב-46% משכר הנשים שעמד על 10,200 ש"ח. בחיפה הפער בין שכר הגברים לשכר הנשים היה הגבוה ביותר - 57%. השכר הממוצע של הגברים עמד על 13,700 ש"ח בעוד ששכר הנשים עמד על 8,700 ש"ח.

השכר הממוצע בירושלים נמוך בהשוואה ליישובים הסמוכים לה, למעט יישובים בהם מרבית האוכלוסייה היא חרדית או ערבית. בהר אדר היה השכר הממוצע (ברוטו) של שכיר לחודש עבודה 17,100 ש"ח, בצור הדסה 14,100 ש"ח, במבשרת ציון 13,400 ש"ח, באפרת 11,800 ש"ח, ביישובי המועצה האזורית מטה יהודה 11,900 ש"ח, בגבעת זאב 9,900 ש"ח, במעלה אדומים 10,300 ש"ח ובבית שמש (כמחצית מאוכלוסיית העיר היא חרדית) היה השכר הממוצע 8,100 ש"ח. ביישובים שאוכלוסייתם היא חרדית בעיקרה היה השכר הממוצע נמוך מהשכר הממוצע בירושלים - בקריית יערים (טלז-סטון) 7,200 ש"ח, בכוכב יעקב 6,600 ש"ח ובביתר עילית 5,900 ש"ח. באבו-גוש ובעין נקובא, ישובים ערבים הסמוכים לירושלים, היה השכר הממוצע 7,500 ש"ח ו-7,400 ש"ח, בהתאמה.

חינוך

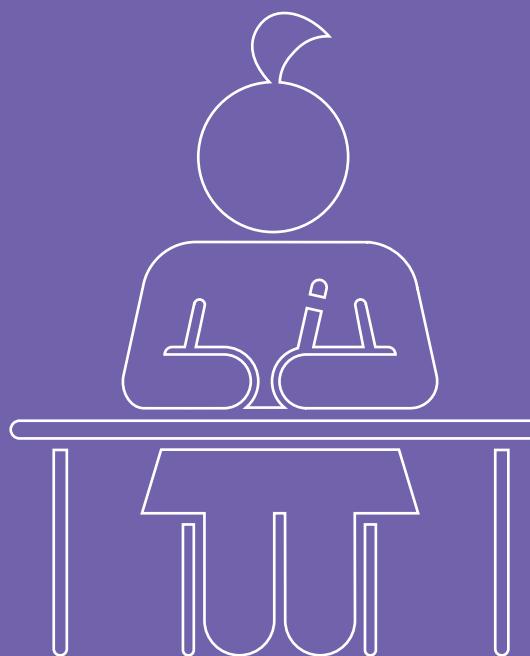
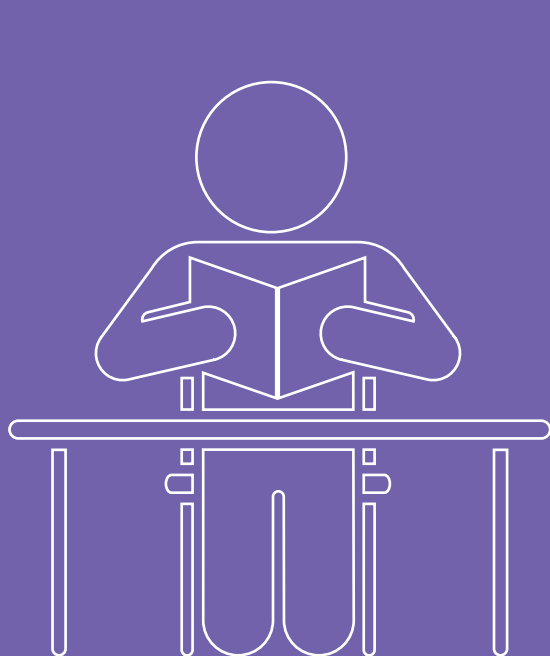
והשכלה גבוהה

6

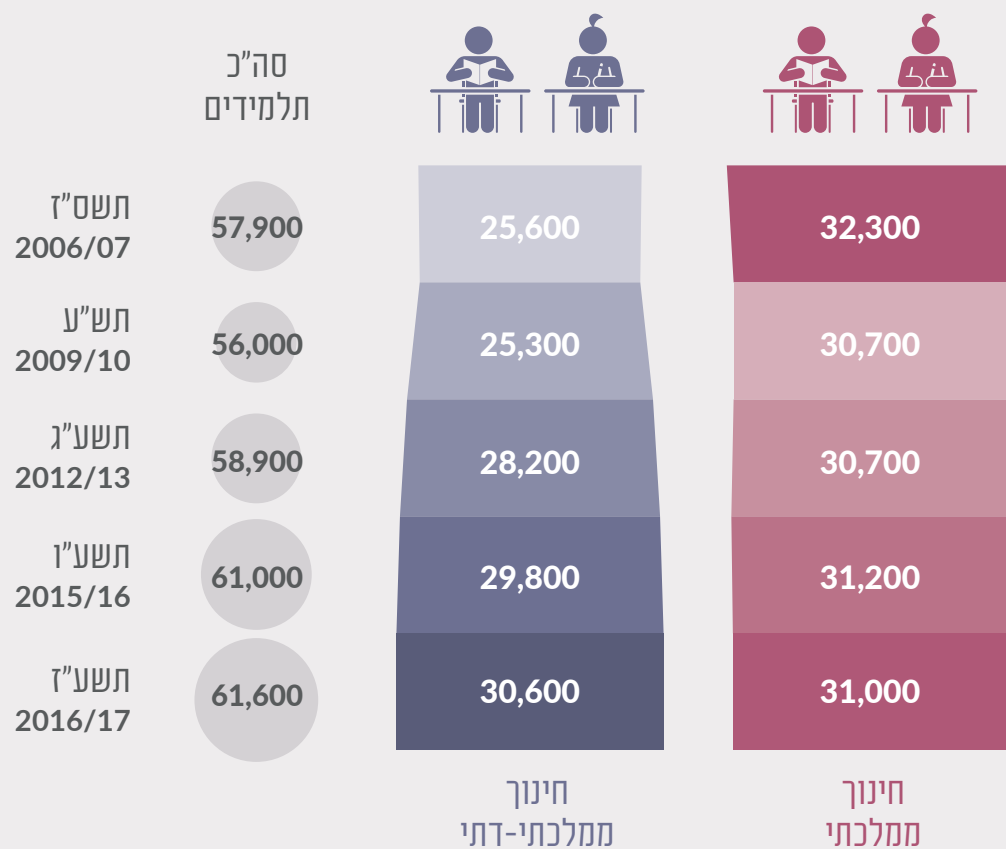

מערכת החינוך בירושלים

השכלה גבוהה בירושלים

תלמידים בחינוך הממלכתי והממלכתי-דתי* בירושלים

* לא כולל כיתות יג-יד, חינוך מיוחד וחינוך ממלכתי-חרדי

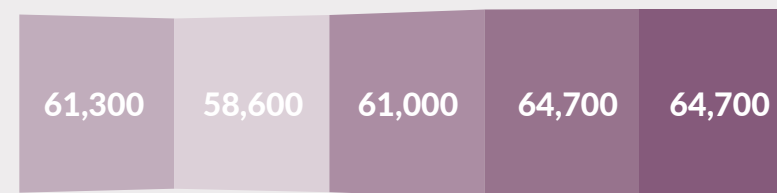
סטודנטים במוסדות להשכלה גבוהה בירושלים תשע"ז (2016/17)

תלמידים במערכת החינוך בירושלים, לפי מגזר

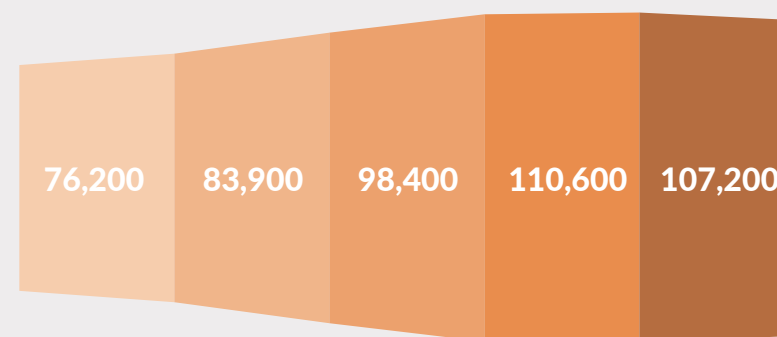
חינוך ממלכתי וממלכתי-דתי

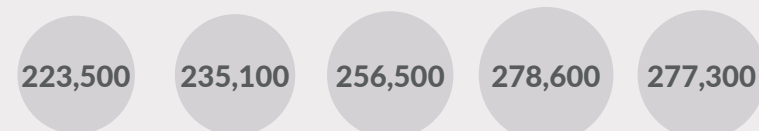
חינוך חרדי

חינוך ערבי

סה"כ תלמידים

תשס"ז 2006/07   תש"ע 2009/10   תשע"ג 2012/13   תשע"ו 2015/16   תשע"ז 2016/17

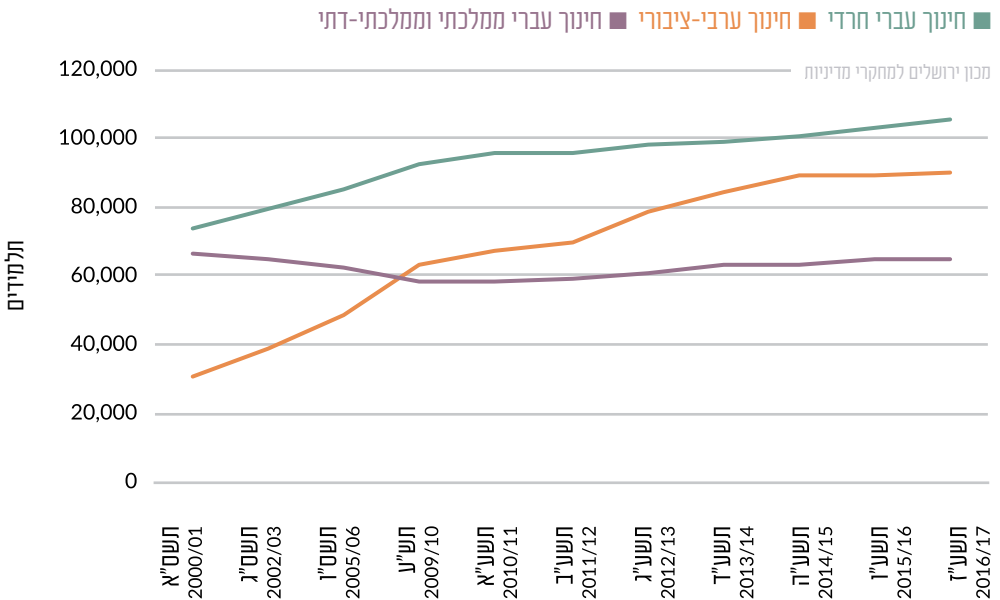
מערכת החינוך בירושלים

בשנת הלימודים תשע"ז (2016/17) למדו במערכת החינוך בירושלים כ-277,300 תלמידים:²⁶ 64,700 תלמידים למדו בחינוך העברי הממלכתי והממלכתי-דתי²⁷ ו-105,400 תלמידים למדו בחינוך החרדי. בחינוך הערבי למדו 107,200 תלמידים – מהם 90,400 תלמידים בחינוך הציבורי ו-16,800 בחינוך הפרטי.

בחומש האחרון (תשע"ג-תשע"ז) גדל מספר התלמידים במערכת החינוך בירושלים ב-7%, מ-258,800 ל-277,300. מספר התלמידים בחינוך העברי הממלכתי והממלכתי-דתי גדל ב-6% (מ-61,000 ל-64,700) וגידול דומה נרשם בחינוך החרדי – 7% (מ-98,400 ל-105,400). בחינוך הערבי הציבורי חל גידול של כ-15% במספר התלמידים (מ-78,400 ל-90,400). הגידול במספר התלמידים במגזר הערבי הוא בחלקו תוצאה של גידול במספר הילדים בגיל בית ספר ורובו כתוצאה משיפור באיסוף נתוני התלמידים, במיוחד בבתי הספר המוכרים שאינם רשמיים.

מערכת החינוך בירושלים היא המערכת הגדולה, המגוונת והמורכבת ביותר בארץ. מערכת זו נדרשת לתת מענה למגוון אוכלוסיות עם מאפיינים שונים. ארבעה מגזרי החינוך העיקריים במערכת החינוך בעיר הם: החינוך הממלכתי, החינוך הממלכתי-דתי, החינוך החרדי והחינוך הערבי. מוסדות החינוך בעיר נבדלים במעמד המשפטי אליהם הם משתייכים – המערכת כוללת בתי ספר רשמיים, מוכרים שאינם רשמיים, עצמאיים ומוסדות פטור.

תלמידים במערכת החינוך בירושלים, לפי מגזר, תשס"א-תשע"ז

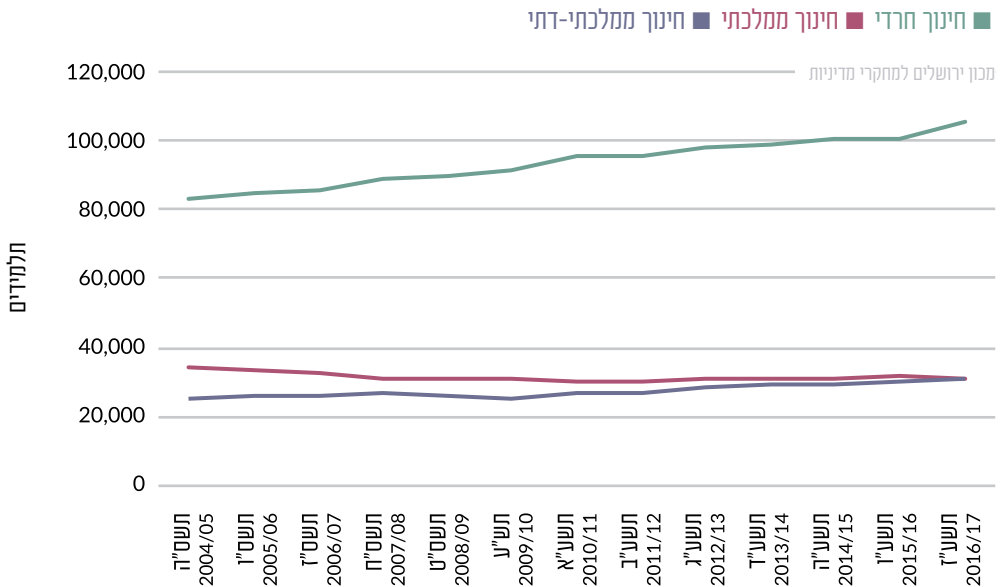
26 כולל ביתות יג' ויד' וחינוך ערבי פרטי.
27 כולל 620 תלמידים בחינוך הממלכתי-חרדי.

חינוך עברי

ניתוח של מגמות השינוי במספר התלמידים מצביע על הבדלים בקצב הגידול של התלמידים במגזרי החינוך השונים. בחומש האחרון (תשע"ג-תשע"ז) חלה כאמור עליה של 6% במספר התלמידים בחינוך העברי הממלכתי והממלכתי-דתי, מ-61,000 ל-64,700. בחינה של מגזרי החינוך הממלכתי והממלכתי-דתי²⁸, כל אחד בנפרד, מצביעה על כך שבחינוך הממלכתי חלה עלייה של 1% במספר התלמידים (מ-30,700 ל-31,100), בעוד שבחינוך הממלכתי-דתי חלה עלייה של 9% במספר התלמידים (מ-28,200 ל-30,600).

בשנת הלימודים תשע"ז (2016/17) למדו בחינוך העברי בירושלים 170,100 תלמידים: בחינוך הממלכתי והממלכתי-דתי למדו 64,700 תלמידים (38%) ובחינוך החרדי למדו 105,400 תלמידים (62%). התפלגות התלמידים בחינוך העברי הממלכתי והממלכתי-דתי הייתה: 12,600 (19%) ילדים בגני הילדים, 25,500 (39%) תלמידים בחינוך היסודי ו-24,400 (38%) תלמידים בחינוך העל-יסודי. בחינוך המיוחד למדו 2,200 תלמידים (3%). התפלגות התלמידים בחינוך החרדי הייתה: 24,700 (23%) ילדים בגני הילדים, 49,600 (47%) תלמידים בחינוך היסודי ו-28,600 (27%) תלמידים בחינוך העל-יסודי. בחינוך המיוחד למדו 2,500 תלמידים (2%).

תלמידים בחינוך העברי בירושלים, לפי זרם חינוך, תשס"ה-תשע"ז

28 לא כולל חינוך מיוחד, כיתות יג'-יד' וחינוך ממלכתי-חרדי.

חינוך ערבי

החל משנות ה-2000 חלה עלייה ניכרת במספר התלמידים בחינוך הערבי הציבורי. בשנת תשס"ג (2002/03) עמד מספר התלמידים בחינוך הערבי הציבורי על 39,200, הוא עלה ל-48,300 בשנת תשס"ו (2005/06), ל-84,200 בשנת תשע"ד (2013/14) ול-90,400 בשנת תשע"ז (2016/17). העלייה הניכרת במספר התלמידים נובעת הן מגידול דמוגרפי והן מהפיכתם של בתי ספר פרטיים לבתי ספר ציבוריים, מרביתם במעמד של בתי ספר מוכרים שאינם רשמיים.

בשנת הלימודים תשע"ז (2016/17) למדו בחינוך הערבי בירושלים כ-107,200 תלמידים: 90,400 (84%) תלמידים למדו בחינוך הציבורי²⁹ ו-16,800 (16%) תלמידים בחינוך הפרטי. תלמידי החינוך הערבי (ציבורי ופרטי) היוו 39% מכלל התלמידים במערכת החינוך בירושלים.

התפלגות התלמידים בחינוך הציבורי הייתה: 17,700 (20%) ילדים בגני הילדים, 41,000 (45%) תלמידים בחינוך היסודי ו-29,700 (33%) תלמידים בחינוך העל-יסודי. בחינוך המיוחד למדו כ-2,000 (2%) תלמידים.

השכלה גבוהה בירושלים

בשנת תשע"ז (2016/17) למדו במוסדות להשכלה גבוהה בירושלים 37,300 סטודנטים והם היוו 14% מכלל הסטודנטים בישראל. כ-19,800 סטודנטים (53% מהסטודנטים בירושלים) למדו באוניברסיטה העברית,³⁰ 12,000 סטודנטים (32%) למדו בשבע מכללות אקדמיות ו-5,500 סטודנטים (15%) למדו בארבע מכללות אקדמיות לחינוך.³¹

התפלגות הסטודנטים לפי תארים מצביעה על כך שמתוך 37,300 הסטודנטים שלמדו במוסדות להשכלה גבוהה בירושלים 71% למדו לתואר ראשון, 22% לתואר שני ו-6% לתואר שלישי.

אחוז הסטודנטים שלמדו לתואר ראשון במוסדות להשכלה גבוהה בירושלים (71%) דומה לזה שבישראל (73%) וכך גם באשר לחלקם של הסטודנטים שלמדו לתואר שני (22% בירושלים ובישראל). אחוז הסטודנטים לתואר שלישי בירושלים היה גבוה במעט מזה שבישראל (6% בירושלים ו-4% בישראל).

אחוז הסטודנטים שלמדו באוניברסיטה העברית (53%) מתוך כלל הלומדים במוסדות להשכלה גבוהה בירושלים היה גבוה במעט מאחוז הסטודנטים שלמדו באוניברסיטאות בישראל (48%) מתוך כלל המוסדות להשכלה גבוהה בישראל.

אחוז הסטודנטים שלמדו באוניברסיטה העברית מתוך כלל הסטודנטים במוסדות להשכלה גבוהה בעיר ירד במהלך השנים (מ-58% בתשע"ע 2009/10 ל-53% בתשע"ז 2016/17) בעוד שאחוז הסטודנטים במכללות האקדמיות בירושלים עלה במעט (מ-30% ל-32%). גם אחוז הלומדים במכללות האקדמיות לחינוך בירושלים עלה במעט מ-13% ל-15%.

29 חינוך רשמי וחינוך מוכר שאינו רשמי.

30 כולל הקמפוס של האוניברסיטה העברית ברחובות, בו למדו בשנה זו 2,500 סטודנטים.

31 כולל רק מוסדות המוכרים על ידי המועצה להשכלה גבוהה (מ"ג).

הרשמות לאוניברסיטאות

27% מהנרשמים לאוניברסיטה העברית התקבלו אליה ואינם לומדים בה. זהו האחוז הגבוה ביותר של מתקבלים ואינם לומדים במוסד, מקרב האוניברסיטאות בישראל. באוניברסיטת בר אילן 22% התקבלו ואינם לומדים, באוניברסיטת חיפה 17% ובאוניברסיטת תל אביב 10%. באוניברסיטת אריאל בשומרון ובאוניברסיטת בן גוריון נרשם האחוז הנמוך ביותר של נרשמים שהתקבלו ואינם לומדים – 2%-3%. יש לציין שבחומש האחרון אחוז הנרשמים שהתקבלו ואינם לומדים בכל אחת מהאוניברסיטאות היה יציב.

בשנת תשע"ז (2016/17) מספר ההרשמות לשנה א' לתואר ראשון באוניברסיטה העברית עמד על 6,700. מספר ההרשמות הגבוה ביותר נרשם באוניברסיטת תל אביב (10,400) ולאחר מכן באוניברסיטת בן גוריון (7,400). בשאר האוניברסיטאות עמד מספר ההרשמות על 3,800-4,900.

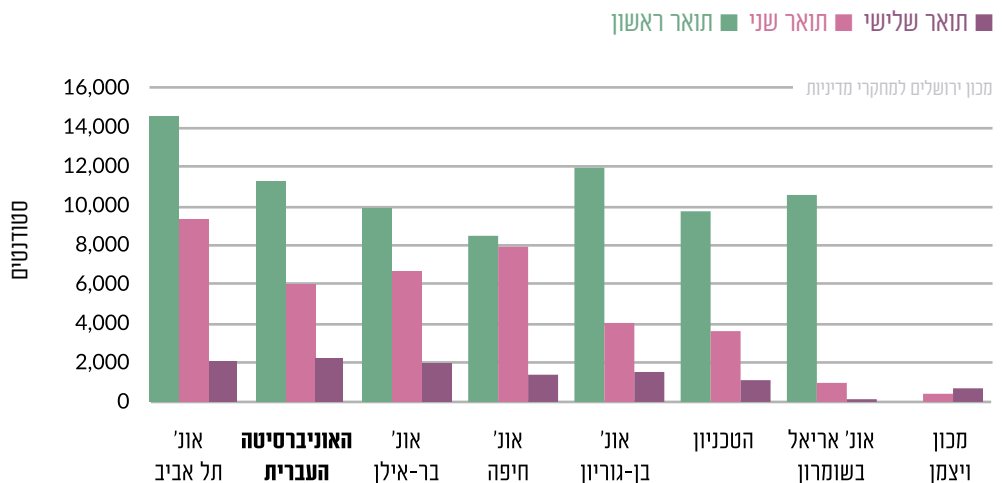
אחוז הנרשמים לתואר ראשון באוניברסיטה העברית שהתקבלו אליה ולומדים בה עמד על 46%. באוניברסיטת תל אביב ובאוניברסיטת בן גוריון, אחוז אלו שהתקבלו ולומדים נמוך יותר, 42%-37% בהתאמה, בעוד שבאוניברסיטת בר אילן (68%), באוניברסיטת אריאל בשומרון (58%), בטכניון (54%) ובאוניברסיטת חיפה (54%) חלקם של אלו שהתקבלו ולומדים גבוה יותר בהשוואה לאוניברסיטה העברית.

סטודנטים לפי תואר ותחום לימודים

התפלגות הסטודנטים לפי פקולטות היתה: 24% במדעי החברה, 22% במדעי הטבע ובמתמטיקה, 19% במדעי הרוח,³² 18% ברפואה (כולל מקצועות עזר לרפואה), 9% בחקלאות, 6% במשפטים ו-2% בהנדסה.

בשנת תשע"ז (2016/17) למדו באוניברסיטה העברית כ-19,800 סטודנטים – 57% מהם לתואר ראשון, 31% לתואר שני, 11% לתואר שלישי ו-1% ללימודי תעודה.

סטודנטים באוניברסיטאות בישראל, לפי תואר, תשע"ז (2016/17)

32 כולל חינוך והכשרה להוראה.

בשנת תשע"ז (2016/17) האוניברסיטה הגדולה ביותר בישראל במספר הסטודנטים היתה אוניברסיטת תל אביב (26,300 סטודנטים). האוניברסיטאות הבאות, לפי מדרג יורד, היו: האוניברסיטה העברית בה למדו 19,800 סטודנטים ואוניברסיטת בר-אילן בה למדו 18,800 סטודנטים.

בחינת הנתונים בעשור האחרון מצביעה על כך שחלקם של הסטודנטים בפקולטה למדעי הרוח באוניברסיטה העברית ירד בהדרגה, מ-26% בתשס"ז (2006/07) ל-19% בתשע"ז (2016/17). בפקולטה לרפואה לעומת זאת עלה חלקם של הסטודנטים באותן שנים מ-14% ל-18%. בשאר הפקולטות אחוז הסטודנטים נותר יציב. הירידה באחוז הסטודנטים בפקולטה למדעי הרוח באוניברסיטה העברית אינה ייחודית לה והיא מאפיינת את כלל הפקולטות למדעי הרוח באוניברסיטאות בישראל.

סטודנטים לתואר שלישי

במהלך השנים חלה ירידה במספר הסטודנטים לתואר שלישי באוניברסיטה העברית ובחלקם מכלל הסטודנטים לתואר שלישי באוניברסיטאות בישראל. ירידה זו מוסברת בפתיחה של מספר תכניות ללימודי תואר שלישי בכל האוניברסיטאות בארץ. חלקם של הסטודנטים לתואר שלישי באוניברסיטה העברית מכלל הסטודנטים לתואר שלישי ירד מ-30% בשנת תשס"א (2000/01) ל-25% בשנת תשס"ט (2008/09) ול-20% בשנת תשע"ז (2016/17).

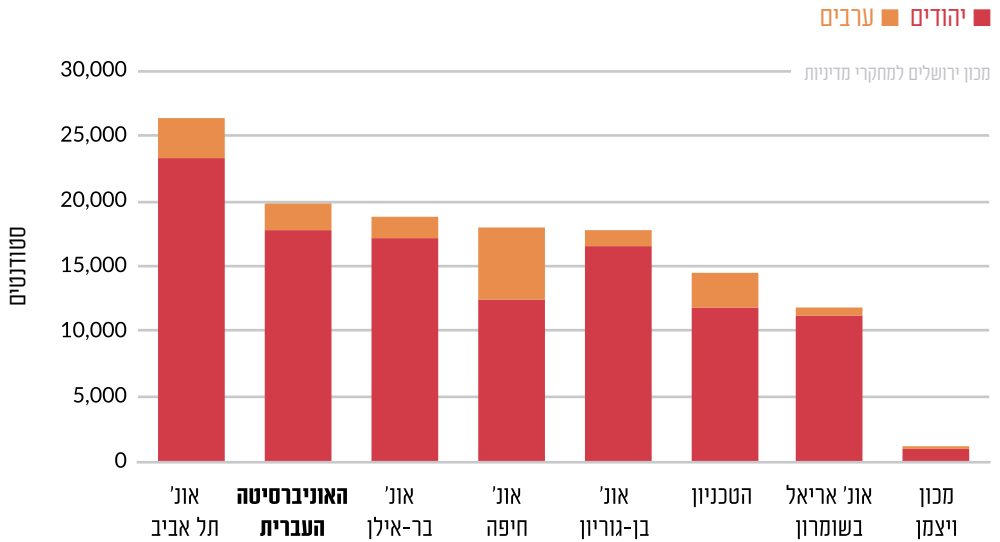
מזה שנים רבות מספר הסטודנטים לתואר שלישי באוניברסיטה העברית הוא הגבוה ביותר. בשנת תשע"ז (2016/17) למדו באוניברסיטה העברית 2,200 סטודנטים לתואר שלישי והם היוו 20% מכלל הסטודנטים לתואר שלישי באוניברסיטאות בישראל. זאת בהשוואה ל-2,000 סטודנטים (18%) לתואר שלישי באוניברסיטת תל אביב ו-1,900 סטודנטים (17%) לתואר שלישי באוניברסיטת בר-אילן.

סטודנטים לפי קבוצת אוכלוסייה ומגדר

בשנת תשע"ז (2016/17) 10% מהסטודנטים באוניברסיטה העברית היו ערבים. בכלל האוניברסיטאות בישראל היוו הסטודנטים הערבים 13%. אחוז הסטודנטים הערבים הגבוה ביותר מבין האוניברסיטאות בישראל נרשם באוניברסיטת חיפה (31%) ולאחר מכן בטכניון (18%). האחוז הנמוך ביותר נרשם במכון ויצמן למדע (2%) ובאוניברסיטת אריאל בשומרון (5%).

בשנת תשע"ז (2016/17) 91% מהסטודנטים באוניברסיטה העברית ובמכללות האקדמיות בירושלים היו יהודים ו-9% היו ערבים. חלקם של הסטודנטים הערבים מכלל הסטודנטים במוסד גבוה במעט באוניברסיטה העברית (10%) בהשוואה למכללות האקדמיות (8%). שלוש המכללות האקדמיות בירושלים, בהן נרשם אחוז הסטודנטים הערבים הגבוה ביותר היו: המכללה האקדמית הדסה בירושלים (15%), עזריאלי - המכללה האקדמית להנדסה (14%) והאקדמיה למוזיקה ולמחול בירושלים (11%).

סטודנטים באוניברסיטאות בישראל, לפי קבוצת אוכלוסייה, תשע"ז (2016/17)

באוניברסיטת חיפה ובאוניברסיטת בר-אילן נרשם אחוז הסטודנטיות הגבוה ביותר (62%-66%) ובטכניון, האחוז הנמוך ביותר (36%).

אחוז הסטודנטיות באוניברסיטאות בישראל גבוה מאחוז הסטודנטים. בשנת הלימודים תשע"ז (2016/17) 55% מהלומדים באוניברסיטאות בישראל היו נשים. באוניברסיטה העברית היה חלקן של הסטודנטיות זהה לישראל.

דיור ובינוי

7

דירות

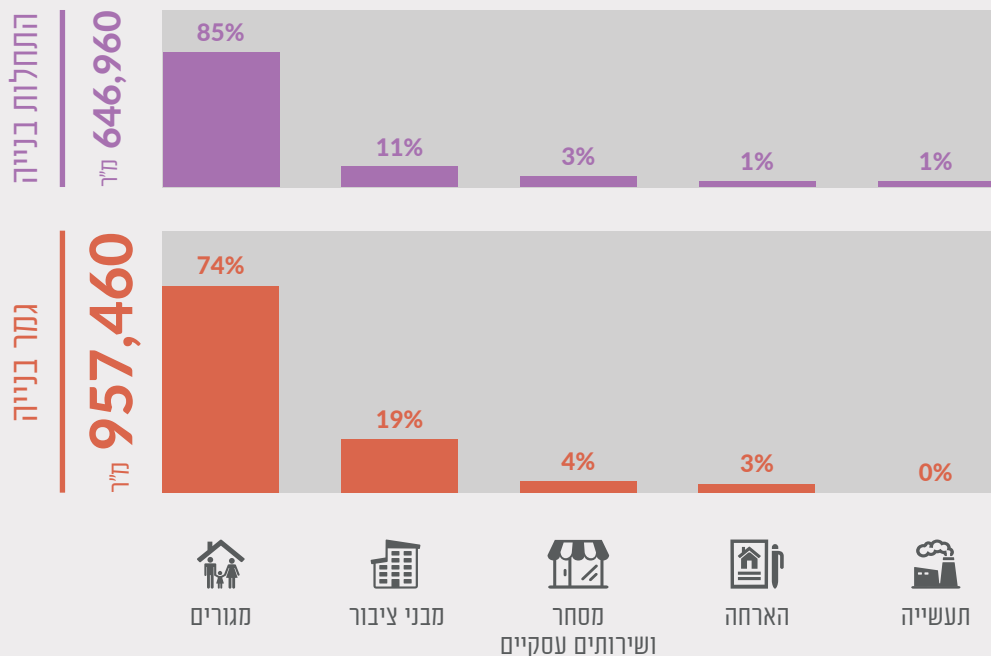
מחירי דירות

התחלות בנייה

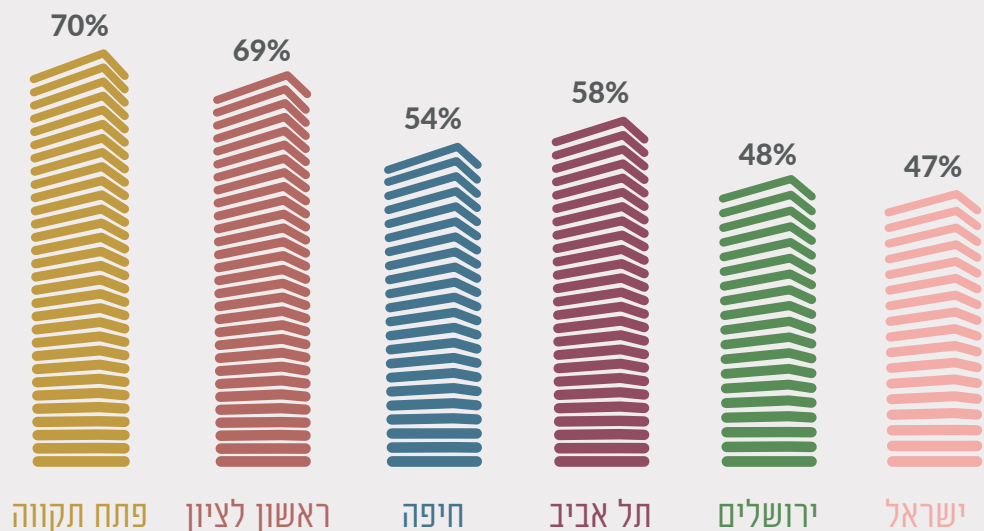
גמר בנייה

התחלות וגמר בנייה בירושלים, לפי ייעוד, 2017

התחלות בנייה של דירות בבניינים גבוהים*, 2013-2017

* דירות שנבנו בבניינים בני 8 קומות ומעלה כאחוז מכלל הדירות שבנייתן החלה בשנים 2013-2017

מחירי דירות* בישראל, בירושלים, בתל אביב ובחיפה, 2017, 2007

* מחיר ממוצע של דירת 3-4 חדרים במיליוני ₪

2007 2017

בסוף שנת 2017 היו בירושלים 223,100 דירות למגורים:^{34,33} 168,700 דירות (76%) בשכונות יהודיות ו-54,400 דירות (24%) בשכונות ערביות. חלקן של הדירות בשכונות היהודיות גבוה מחלקה של האוכלוסייה היהודית בירושלים, שעמד על 61% בסוף שנת 2016. חלקן של הדירות בשכונות הערביות של העיר נמוך מחלקה של האוכלוסייה הערבית בעיר, שעמד על 38%. ההסבר לכך הוא משקי הבית הגדולים יחסית בקרב האוכלוסייה הערבית (5.2 נפשות), בהשוואה לאוכלוסייה היהודית (3.4 נפשות).

השכונות הערביות בהן נמדד שטח הדירה הממוצע הקטן ביותר היו: מחנה פליטים שועפאט (35 מ"ר), הרובע המוסלמי (46 מ"ר), הרובע הנוצרי (46 מ"ר) והרובע הארמני (62 מ"ר) שבעיר העתיקה וכן סילוואן (64 מ"ר). השכונות שבהן נמדד שטח הדירה הממוצע הגדול ביותר היו: בית חנינא (95 מ"ר), כפר עקב (90 מ"ר), ענאתא החדשה (87 מ"ר) ובית צפאפא (87 מ"ר).

בשנת 2017 היה שטח הדירה הממוצע בירושלים 82 מ"ר. בשנים 2002-2017 עלה שטח הדירה הממוצע בירושלים ב-6 מ"ר, מ-76 מ"ר ל-82 מ"ר. שטח הדירה הממוצע בשכונות שמרבית אוכלוסייתן יהודית ובשכונות שמרבית אוכלוסייתן ערבית היה דומה - 82 מ"ר ו-80 מ"ר, בהתאמה.

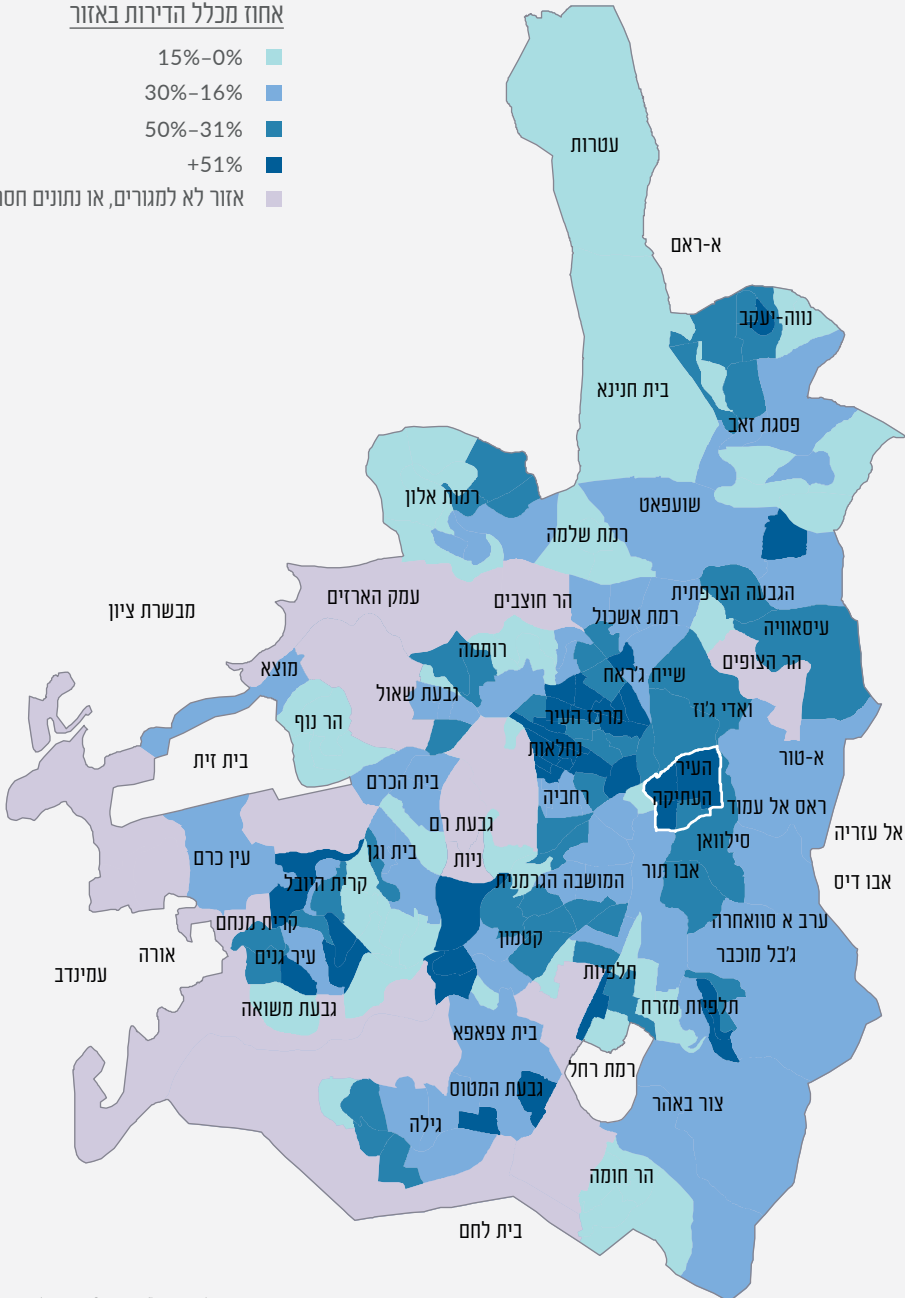
השכונות היהודיות בהן נמדד שטח הדירה הממוצע הקטן ביותר היו: גבעת המטוס (35 מ"ר), זכרון יוסף שבנחלאות (47 מ"ר) קטמון ט' (48 מ"ר), אזור רחוב המדרגות בנחלאות (49 מ"ר) ואזור רחוב שלומציון במרכז העיר (49 מ"ר). השכונות בהן נמדד שטח הדירה הממוצע הגדול ביותר היו: אזור רחוב דרך החורש ברמות אלון (146 מ"ר), מוצא תחתית ורמת מוצא (130 מ"ר), מלחה (128 מ"ר), אזור רחוב אברהם רפול בפסגת זאב מזרח (127 מ"ר) ואזור רחוב ישראל זרחי ברמות אלון מערב (126 מ"ר).

33 כולל דירות שלא שוייכו לאזור גיאוגרפי/שכונה מסוימת.
34 על פי נתוני גביית ארנונה.

דירות קטנות* בירושלים, 2017

אחוז מכלל הדירות באזור

- 15%-0% ■
- 30%-16% ■
- 50%-31% ■
- +51% ■
- אזור לא למגורים, או נתונים חסרים ■

* ששטחן 60 מ"ר ומטה

בסקר החברתי נבדק גם ותק המגורים בדירה (בערים שמונות מעל 200,000 תושבים) ונמצא כי בשנים 2014-2016 (ממוצע) נרשם בירושלים האחוז הגבוה ביותר של תושבים שגרו בדירה מעל עשר שנים - 56%. בישראל (51%), בתל אביב (40%) ובחיפה (47%) התושבים שגרו בדירה מעל עשר שנים נמוך יותר. 30% מתושבי ירושלים התגוררו בדירתם הנוכחית עד 5 שנים, בהשוואה ל-34% בישראל, 47% בתל אביב ו-37% בחיפה.

המסקר החברתי שעורכת הלשנה המרכזית לסטטיסטיקה עולה שבשנים 2014-2016 (ממוצע), 79% מתושבי ירושלים בני 20 ומעלה היו שבעי רצון או שבעי רצון מאוד מדידת מגוריהם. נתון זה נמוך מהנתון שנרשם בישראל, בתל אביב ובחיפה (85%-87%). באשר לאזור המגורים - 74% מתושבי ירושלים בני 20 ומעלה היו שבעי רצון או שבעי רצון מאד מאזור מגוריהם. הנתון שנרשם בירושלים נמוך מזה שנרשם בישראל (83%), בתל אביב (90%) ובחיפה (84%).

מחירי דירות

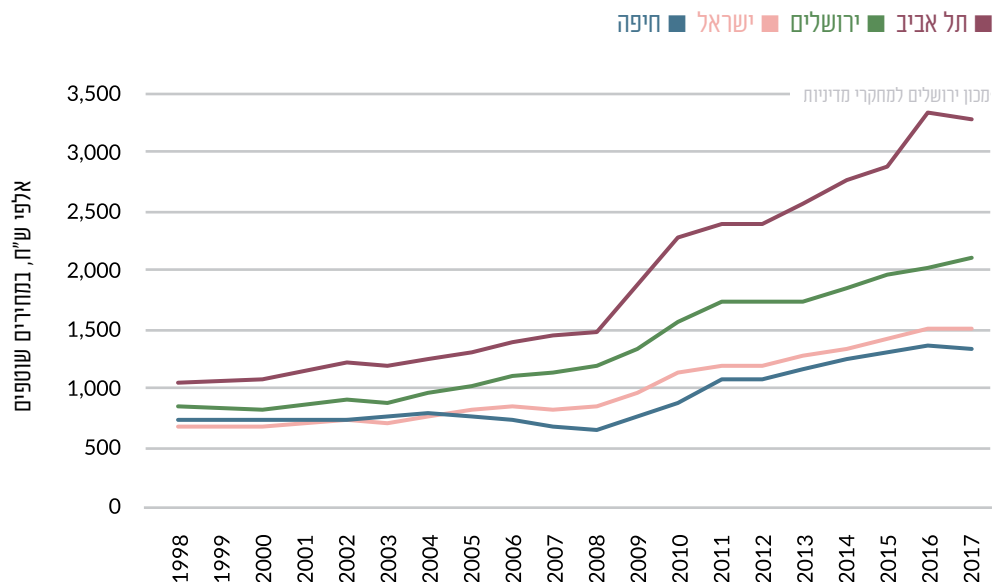
בשנת 2017 היה המחיר הממוצע לדירת 3.5-4 חדרים בירושלים - 2,095,600 ש"ח - גבוה בהשוואה לישראל (1,505,200 ש"ח) ולחיפה (1,346,600 ש"ח) אך נמוך באופן ניכר מהמחיר בתל אביב, שעמד על 3,288,600 ש"ח.

בשנת 2013 ל-2,095,600 ש"ח בשנת 2017 - עלייה של 21%. בישראל נרשמה עלייה של 18%, בתל אביב 28% ובחיפה 15%.

בחינה של מחיר הדירה הממוצע בשנים האחרונות מצביעה על עלייה במחירי הדירות. כך למשל המחיר הממוצע של דירה בת 3.5-4 חדרים בירושלים עלה מ-1,734,600 ש"ח

מחיר ממוצע לדירה בת 3.5-4 חדרים בישראל, בירושלים, בתל אביב ובחיפה,

2017-1998

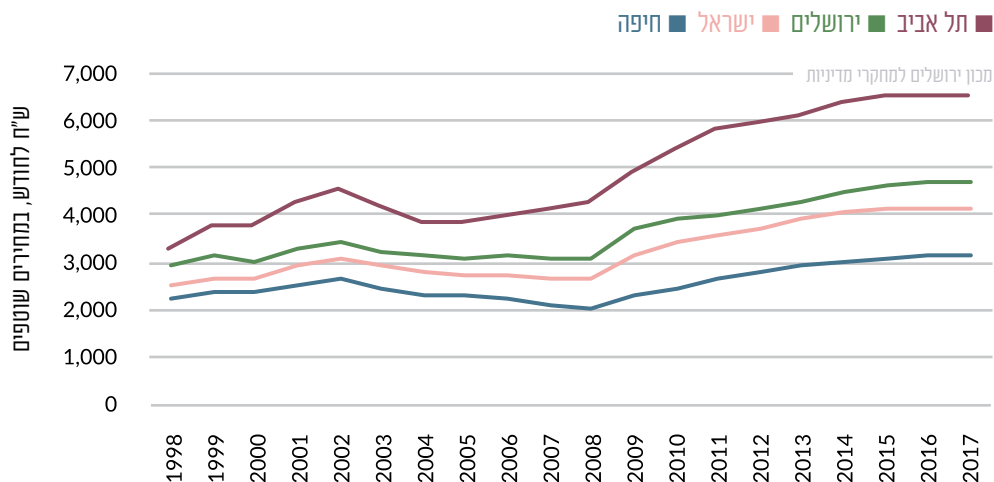
בשנת 2017 – עלייה של 10%. העלייה במחיר שבר הדירה הממוצע בירושלים (10%), היתה גבוהה במעט בהשוואה לזו שנרשמה בישראל, בתל אביב ובחיפה – 6%-8%.

השוואה בין העלייה בשכר הדירה הממוצע לדירה בת 3.5-4 חדרים בירושלים, לבין העלייה במחיר הממוצע של דירה בת 3.5-4 חדרים בירושלים בשנים 2013-2017, מצביעה על כך שהעלייה בשכר הדירה (10%) היתה נמוכה בהשוואה לעלייה במחיר הממוצע של דירה (21%).

בשנת 2017 היה שכר הדירה הממוצע לדירת 3.5-4 חדרים בירושלים – 4,700 ש"ח – גבוה בהשוואה לישראל (4,200 ש"ח) ולחיפה (3,100 ש"ח) אך נמוך באופן ניכר מהמחיר בתל אביב, שעמד על 6,500 ש"ח. פערים דומים בשכר הדירה הממוצע קיימים גם בדירות בגדלים אחרים.

שכר הדירה הממוצע עלה אף הוא בשנים האחרונות. כך למשל שכר הדירה הממוצע של דירה בת 3.5-4 חדרים בירושלים עלה מ-4,300 ש"ח בשנת 2013 ל-4,700 ש"ח

שכר דירה חודשי ממוצע לדירה בת 3.5-4 חדרים בישראל, בירושלים, בתל אביב ובחיפה, 1998-2017

התחלות בנייה

בשנת 2017 החלה בירושלים בנייתן של 2,600 דירות. מספר הדירות שהחלה בנייתן בשנה זו גבוה בהשוואה לשנת 2016, בה החלה בנייתן של 2,200 דירות. היקף התחלות הבנייה בשנת 2017 נמוך בהשוואה לשנים 2013-2015, בהן נבנו בירושלים תתבסס יותר על התחדשות עירונית, מספר התחלות הבנייה של דירות צפוי גם הוא להצטמצם.

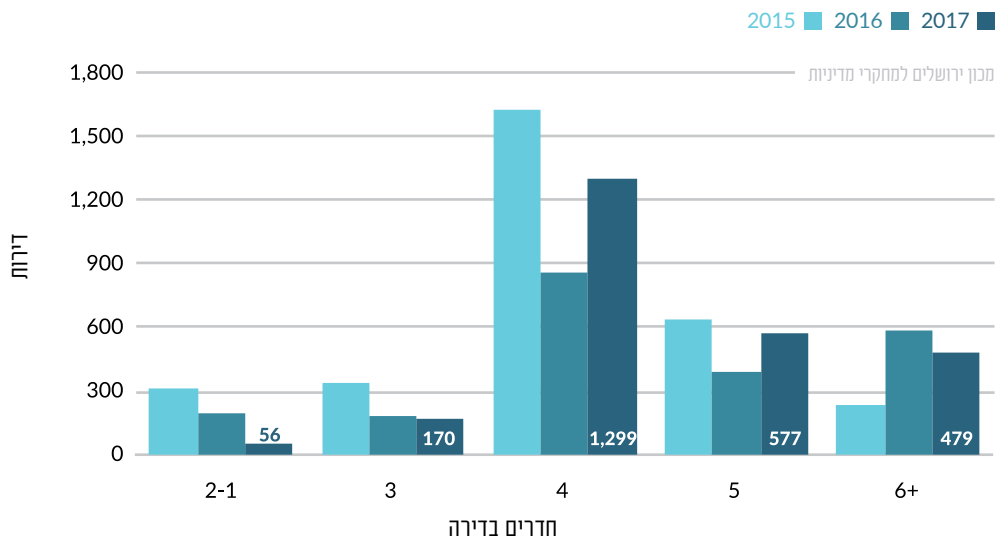
רמות אלון (165 – 6%), גאולים, אבו תור וימין משה (138 – 5%) צור באהר (133 – 5%) ומערב גילה (116 – 4%).

השכונות בהן החלה בנייתן של מספר הדירות הגדול ביותר בשנת 2017 היו: צפון בית חנינא (225 דירות – 9% מכלל הדירות), צפון

דירות בנות 3 חדרים בירושלים היה נמוך – 7% ובישראל נרשם נתון זהה. בחיפה 12% מהדירות שהחלה בנייתן היו בנות 3 חדרים ובתל אביב 35%. בירושלים בולט חלקן של הדירות הגדולות – 50% מהדירות שהחלה בנייתן היו של 4 חדרים (39% בישראל) ו-41% היו של 5 חדרים ומעלה (51% בישראל).

התפלגות התחלות הבנייה של דירות, לפי מספר חדרים, מצביעה על כך שהדירות שהחלה בנייתן היו ברובן דירות גדולות, בעוד שדירות קטנות היו מצרך נדיר. בשנת 2017 רק 2% מהדירות שבנייתן החלה בירושלים היו בנות 1-2 חדרים. בישראל ובחיפה נרשם נתון דומה (2%-3%) בעוד שבתל אביב נרשם הנתון הגבוה ביותר – 15%. גם חלקן של

התחלות בנייה של דירות בירושלים, לפי מספר חדרים, 2015-2017

התחלות בנייה של דירות בישראל, בירושלים, בתל אביב ובחיפה, לפי מספר חדרים, 2017

סה"כ	2-1 חדרים	3 חדרים	4 חדרים	5 חדרים ומעלה	סך דירות	
אחוזים						
100	2	7	39	51	46,300	ישראל
100	2	7	50	41	2,580	ירושלים
100	15	35	31	19	2,950	תל אביב
100	3	12	30	55	1,430	חיפה

מכון ירושלים למחקרי מדיניות

סך כל שטח התחלות הבנייה בירושלים בשנת 2017, לכל הייעודים, היה 647,000 מ"ר, והוא היווה 6% משטח התחלות הבנייה בישראל. היקף הבנייה בירושלים גבוה מזה שבתל אביב (622,600 מ"ר - 5%), וגבוה באופן ניכר מזה שבחיפה (243,900 מ"ר - 2%).

בשנת 2017 85% משטח התחלות הבנייה בירושלים היה למגורים, ונתון זה היה גבוה בהשוואה לישראל (74%) ולחיפה (78%). בתל אביב 63% משטח התחלות הבנייה היה למגורים. ייעודי בנייה נוספים בירושלים, לפי מדרג יורד, היו חינוך (6%) ומשרדים (3%). בתל אביב היו הייעודים העיקריים, מלבד מגורים, משרדים (25%) וחינוך (6%).

במשך שנים רבות הונהגה בירושלים מדיניות תכנון של הימנעות מבנייה בעמקים ומבנייה לגובה. אולם בשנים האחרונות מאושרות יותר תוכניות של בנייה לגובה, זאת בשל מצוקה בשטחים פנויים לבנייה, רצון שלא לנגוס בשטחים הפתוחים הסמוכים לעיר וכן השתנות תפיסות התכנון.

בשנת 2017 41% מהדירות שבנייתן החלה בירושלים, היו בבניינים בני 8 קומות ומעלה. אחוז זה נמוך מזה שבישראל (46%), בתל אביב (50%) ובחיפה (66%). המיעוט היחסי של בנייה לגובה בירושלים הוא בעיקרו תוצאה של מדיניות תכנון הדוגלת בשמירה על מרקמים היסטוריים ועל הנוף הנשקף על העיר העתיקה וממנה.

גמר בנייה

שנת 2017 היתה שנת שיא בגמר בנייה בירושלים בעשור האחרון. בשנה זו הסתיימה בנייתן של 3,900 דירות למגורים. בשנתיים שקדמו לה הסתיימה בנייתן של 2,700-3,100 דירות.

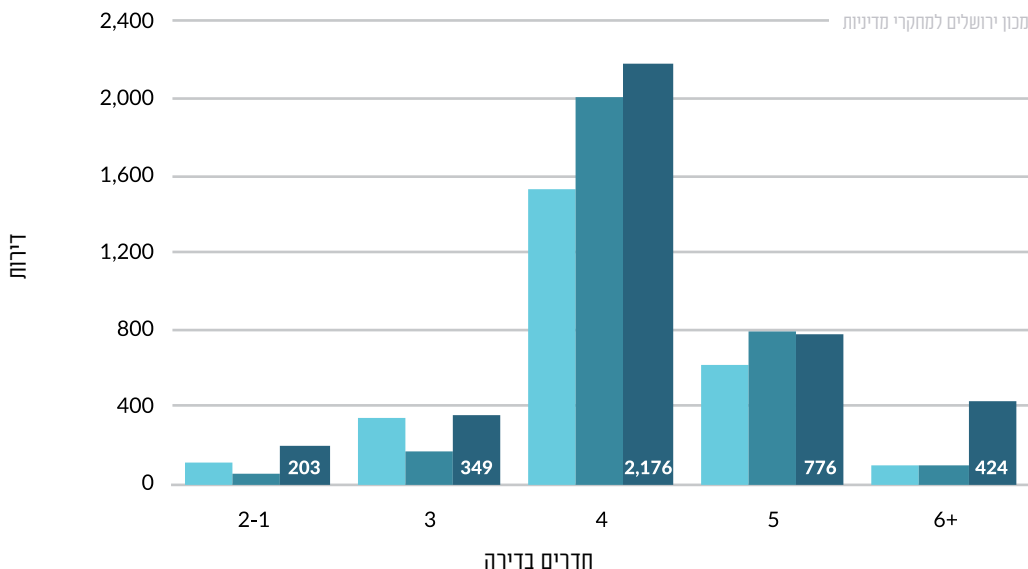
קטן. בשנת 2017 5% מהדירות שהסתיימה בנייתן היו של 1-2 חדרים ו-9% היו בנות 3 חדרים. מעל למחצית (55%) מהדירות היו בנות 4 חדרים ו-31% היו בנות 5 חדרים ומעלה. בישראל נרשמה תמונה דומה - 41% מהדירות היו בנות 4 חדרים ו-52% בנות 5 חדרים ומעלה. גם בחיפה חלקן של הדירות הגדולות היו גבוה מאוד ו-93% מהדירות היו בנות 4 חדרים ומעלה. בתל אביב לעומת זאת בולט חלקן של דירות קטנות בהשוואה לערים האחרות - 8% מהדירות שבנייתן הסתיימה היו בנות 1-2 חדרים ו-33% בנות 3 חדרים.

גמר הבנייה בשנת 2017 התרכז בשכונות הבאות: הר חומה (462 דירות - 12% מכלל הדירות), צפון בית חנינא (337 - 9%), רוממה (324 - 8%), תלפיות, ארנונה ומקור חיים (304 - 8%), בית וגן (217 - 6%) וניו ומשכנות האומה (213 - 5%).

התפלגות גמר הבנייה של דירות, לפי מספר חדרים, מצביעה על כך שבדומה להתחלות הבנייה גם הדירות שהסתיימה בנייתן בירושלים היו ברובן דירות גדולות, בעוד שחלקן של הדירות הקטנות היה

גמר בנייה של דירות בירושלים, לפי מספר חדרים, 2015-2017

2015 2016 2017

גמר בנייה של דירות בישראל, בתל אביב ובחיפה, לפי מספר חדרים, 2017

5 חדרים ומעלה	4 חדרים	3 חדרים	2-1 חדרים	סה"כ	סך הכול דירות	
אחוזים						
52	41	6	2	100	44,450	ישראל
31	55	9	5	100	3,930	ירושלים
31	28	33	8	100	2,800	תל אביב
43	50	6	-	100	1,510	חיפה

מכון ירושלים למחקרי מדיניות

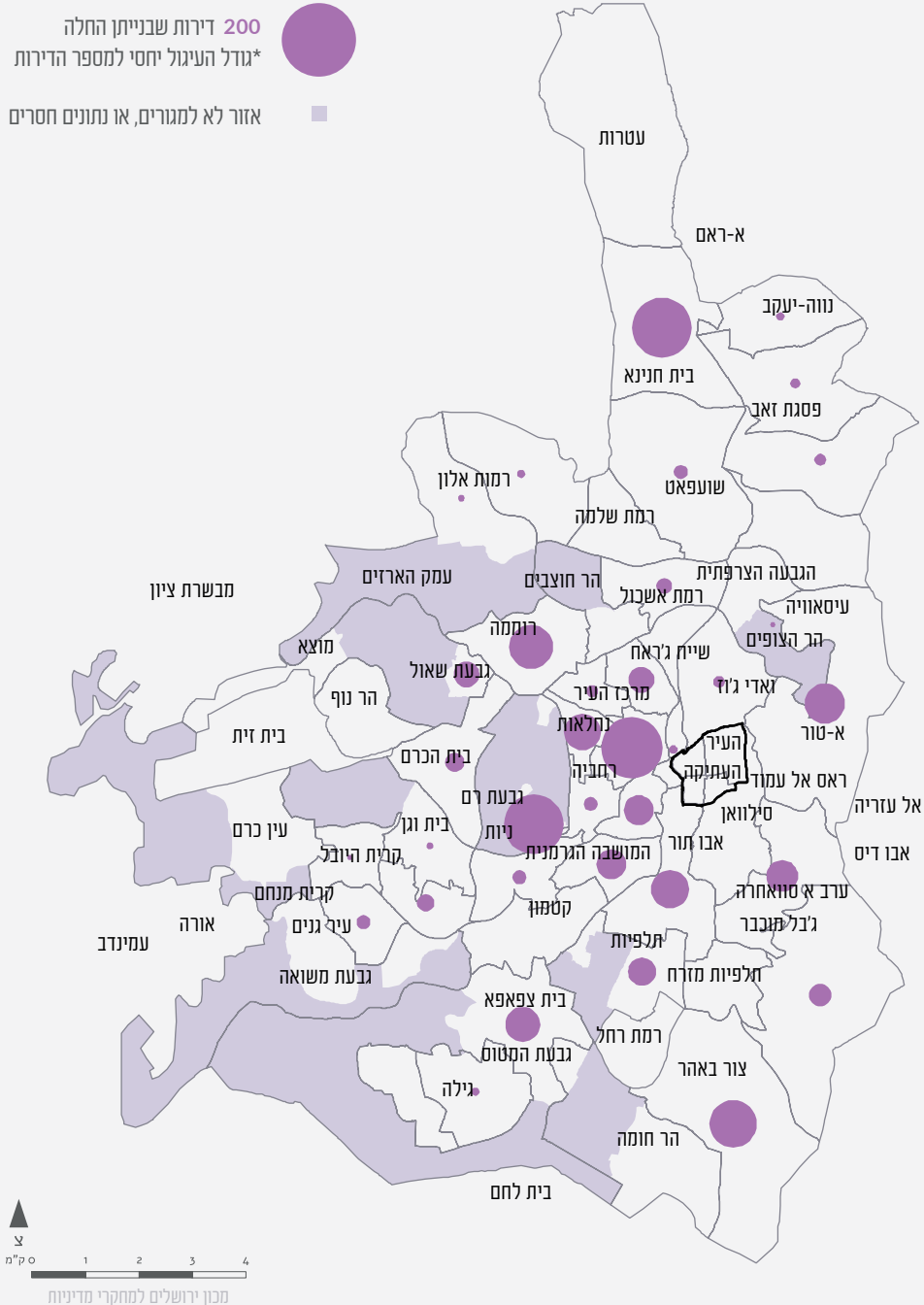
בשנת 2017 74% מהשטח שבנייתו הסתיימה בירושלים היה למגורים, ונתון דומה נרשם בישראל (73%). בתל אביב 46% מהשטח שבנייתו הסתיימה היה למגורים. ייעודי בנייה נוספים בירושלים, על פי מדרג יורד, היו: משרדים (11%), חינוך (6%) והארחה (3%). בתל אביב הייעודים הנוספים, מלבד מגורים, היו: משרדים (31%), מסחר (19%) וחינוך (2%).

בשנת 2017 הסתיימה בירושלים בנייתם של 957,500 מ"ר, שהיוו 8% משטח גמר הבנייה בישראל. שטח גמר הבנייה בירושלים היה גבוה מזה שבתל אביב - 845,200 מ"ר (7%) ובחיפה - 225,400 מ"ר (2%).

התחלות בנייה של דירות בירושלים, 2017

200 דירות שבנייתן החלה
*גודל העיגול יחסי למספר הדירות

אזור לא למגורים, או נתונים חסרים

תיירות

8

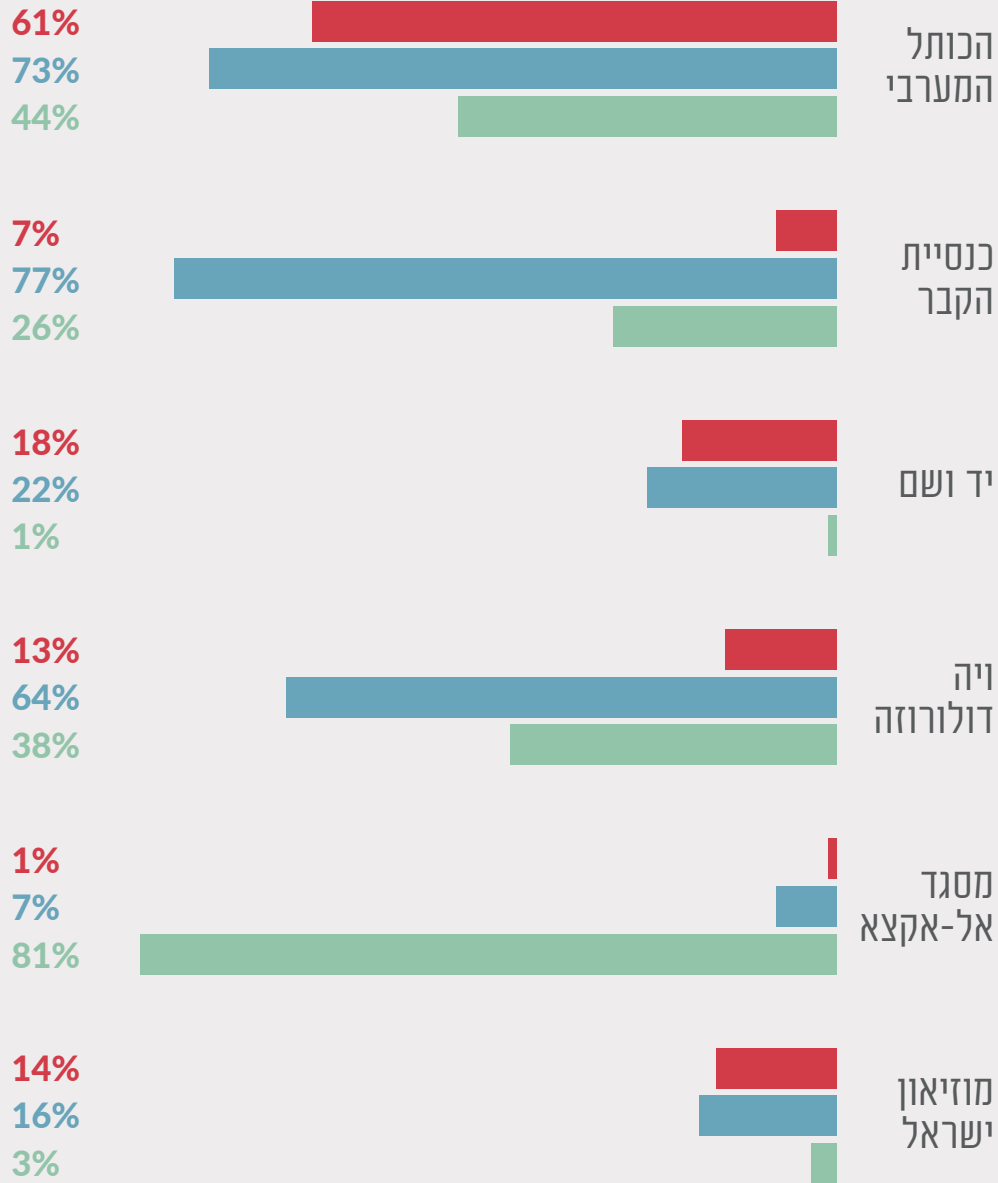
אורחים ולינות

ירושלים בהשוואה למקומות נבחרים בישראל

מאפייני התיירים

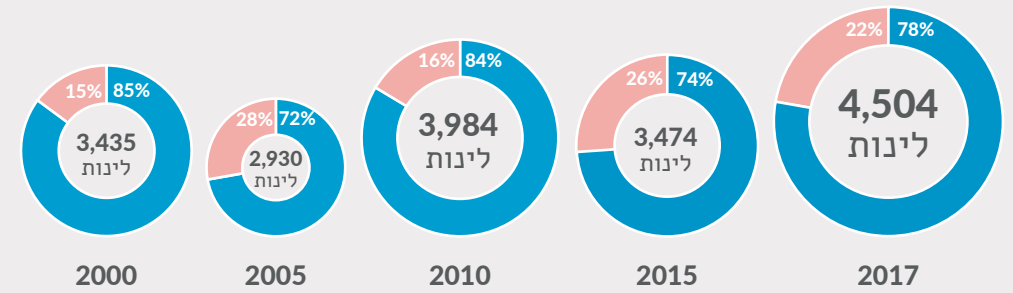
ביקור של תיירים באתרים נבחרים בירושלים*, לפי דת, 2016

* אחוז התיירים שביקרו באתר מכלל התיירים לישראל

■ יהודים ■ נוצרים ■ מוסלמים

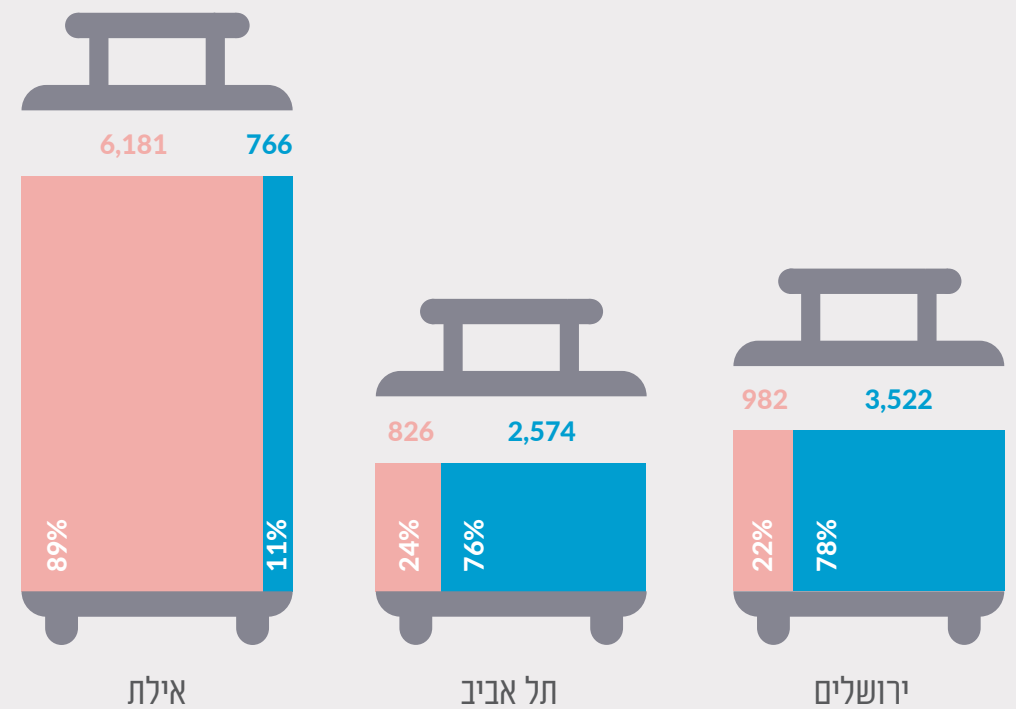
לינות תיירים וישראלים* במלונות בירושלים, 2000-2017

* אלפים

■ תיירים ■ ישראלים

לינות תיירים וישראלים* במלונות בירושלים, בתל אביב ובאילת, 2017

* אלפים

■ תיירים ■ ישראלים

ייחודה התרבותי והדתי של ירושלים, מעמדה כבירת ישראל, כמרכז לעם היהודי, כעיר קדושה לשלוש הדתות המונותאיסטיות, אתריה ההיסטוריים והארכיאולוגיים ומרכזי התרבות שבה, מושכים אליה רבבות מבקרים מהארץ ומהעולם. שנת 2017 היתה שנת שיא בהיקפי התיירות לישראל בכלל ולירושלים בפרט. בשנה זו עמד מספר האורחים במלונות בירושלים על 1,653,900 (17% מכלל האורחים במלונות בישראל) ומספר הלינות היה 4,504,400 (19% מכלל הלינות במלונות בישראל).

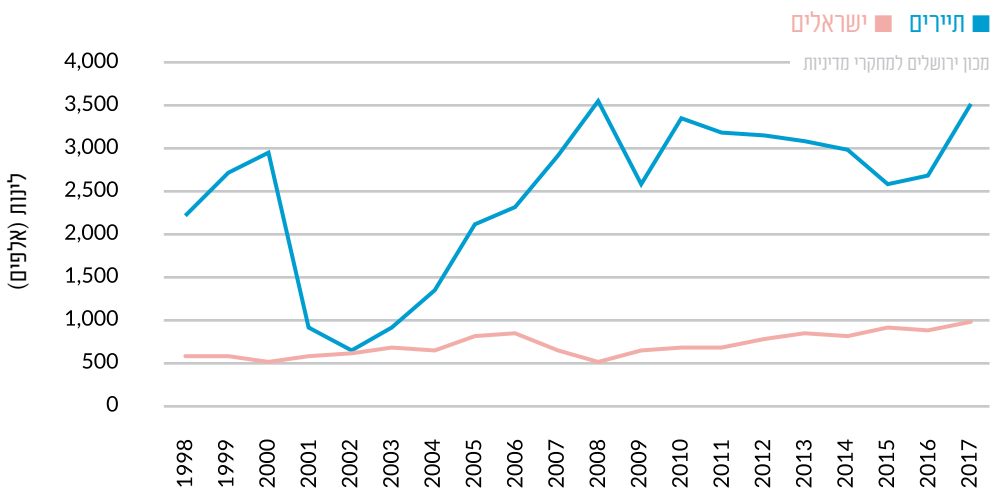
מספר האורחים מחו"ל בשנת 2017 עמד על 1,072,100 והוא היה הגבוה ביותר שנרשם, למעט שנת 2008, בה נרשם נתון דומה. מספר האורחים הישראלים הגיע לשיא של כל הזמנים ועמד על 581,800.

מספר הלינות במלונות בירושלים בשנת 2017 הגיע לשיא של כל הזמנים ועמד על 4,504,400. מספר הלינות בשנה זו היה גבוה באופן משמעותי בהשוואה לשנים 2012-2016, בהן נע מספר הלינות בין 3,474,100 ל-3,893,300.

בשנת 2017 היו בירושלים 88 מלונות תיירות³⁵ בהם היו 10,700 חדרים, שהיוו כ-20% מכלל החדרים במלונות תיירות בישראל. מספר החדרים במלונות בירושלים בשנה זו היה הגבוה ביותר בישראל, למעט אילת, בה היו 11,000 חדרים (21%). בתל אביב נרשמו 8,100 חדרים (15%), בטבריה 4,400 (8%), בשפת ים המלח 4,100 (8%) ובחיפה 1,600 (3%).

מספר האורחים במלונות בירושלים בשנת 2017 היה הגבוה ביותר שנרשם אי פעם בירושלים - 1,653,900. לשם השוואה בשנים 2012-2016 נע מספר האורחים בין 1,243,600 ל-1,348,700. העלייה הגדולה במספר האורחים נובעת מעלייה ניכרת במספר האורחים מחו"ל.

לינות במלונות תיירות בירושלים, 1998-2017

35 בתי מלון ובתי הארחה הרשומים במשרד התיירות. בכל מקום בו נכתב מלונות הכוונה למלונות תיירות.

תפוסת החדרים במלונות בירושלים בשנת 2017 עמדה על 65%, והיא היתה גבוהה בהשוואה לשנים 2015-2016 בהן נרשמה תפוסה של 53%-54%. תפוסת חדרים דומה נרשמה במלונות ברמות השונות - במלונות ברמה הגבוהה ביותר (רמה I+II) עמדה תפוסת החדרים על 64%, ברמה הבינונית (III) הייתה התפוסה 66% וברמות הנמוכות יותר - 69%.

מספר הלינות הממוצע לאורח (של תיירים מחו"ל ושל ישראלים) במלונות בירושלים בשנת 2017 עמד על 2.7 לילות. ממוצע הלינות לאורח מחו"ל עמד על 3.3 והוא היה כמעט כפול מזה של אורח ישראלי (1.7).

בשנת 2017 מספר הלינות הגבוה ביותר של תיירים מחו"ל בירושלים נרשם בחודשים הבאים: אוקטובר (402,100), מאי (378,800) ונובמבר (370,700). מספר לינות הישראלים הגבוה ביותר נרשם בחודשים אוגוסט (144,700), ספטמבר (99,200) ודצמבר (93,700).

ירושלים בהשוואה למקומות נבחרים בישראל

לירושלים כושר משיכה גבוה מאוד לתיירים מחו"ל בהשוואה ליעדי התיירות המובילים בישראל. בשנת 2017 29% מהאורחים מחו"ל שהתארחו במלונות בישראל לנו בירושלים ו-33% מלינות התיירים בישראל נרשמו בה.

לשפת ים המלח (25%) ולאילת, שבה רק 11% מהלינות היו של תיירים מחו"ל.

המדינות העיקריות מהן הגיעו התיירים שהתארחו במלונות בירושלים היו: ארצות הברית (37%), רוסיה (6%), סין (6%), צרפת (5%) וגרמניה (4%). התפלגות דומה של המדינות נרשמה בקרב כלל התיירים במלונות בישראל: ארה"ב (32%), רוסיה (8%), צרפת (6%), סין (6%) וגרמניה (5%).

שלוש המדינות המובילות במספר האורחים במלונות תיירות בישראל היו: ארצות הברית (1,165,600 אורחים), רוסיה (279,600) וסין (206,000). בחינה של התפלגות מקומות הלינה של האורחים משלוש המדינות הללו מצביעה על היותה של ירושלים יעד ביקור מרכזי. 4 היעדים העיקריים בקרב האורחים האמריקאים במלונות תיירות בישראל, היו: ירושלים (34%), תל אביב (25%), טבריה (10%) ושפת ים המלח (5%). בקרב האורחים הרוסים 24% התארחו במלונות בירושלים, 18% בתל אביב, 18% באילת ו-13% בשפת

מספר האורחים מחו"ל במלונות בירושלים עמד בשנת 2017 על 1,072,100 (29% מסך האורחים מחו"ל בישראל), זאת בהשוואה ל-24% בתל אביב, 12% בטבריה, 6% בשפת ים המלח, 5% באילת ו-3% בחיפה.

מספר לינות התיירים בירושלים עמד על 3,522,000 (33% מכלל הלינות בישראל), בהשוואה ל-24% בתל אביב, 9% בטבריה, 7% באילת, 5% בשפת ים המלח ו-3% בחיפה. מספר לינות הישראלים בירושלים עמד על 982,400 (7% מכלל לינות הישראלים בישראל), בהשוואה ל-45% באילת, 11% בשפת ים המלח, 7% בטבריה, 6% בתל אביב ו-2% בחיפה. יוצא איפוא שהיעדים המועדפים על הישראלים הם אילת וים המלח, בעוד שהתיירים מחו"ל מעדיפים את ירושלים ותל אביב.

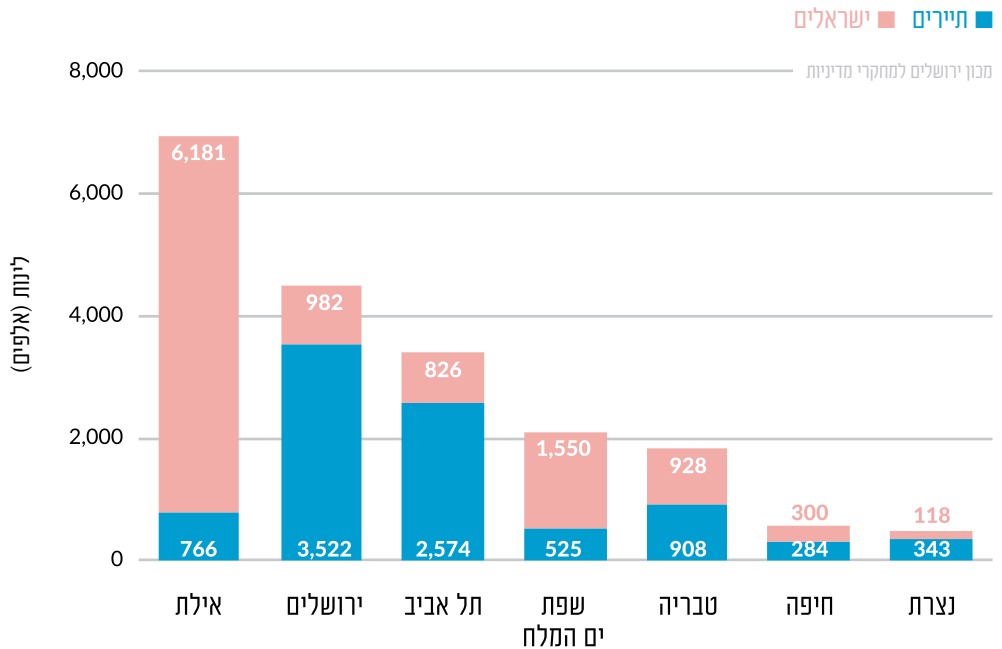
חלקן של לינות התיירים מחו"ל מכלל הלינות בירושלים גבוה מאוד - 78%, והוא דומה לזה שבתל אביב (76%), אך גבוה בהשוואה לחיפה ולטבריה (49%), לישראל (44%),

ממוצע הלינות של תיירים מחו"ל בירושלים (3.3) היה גבוה בהשוואה ליעדי התיירות המובילים בישראל, למעט אילת (4.0). בחיפה נרשם ממוצע לינות של 3.0, בתל אביב 2.9, בשפת ים המלח 2.4 ובטבריה 2.1. ממוצע הלינות של ישראלים בירושלים (1.7) היה דומה לממוצע שבתל אביב ובחיפה (1.6), אך נמוך מזה שבאילת (2.7), בשפת ים המלח (2.2) ובטבריה (2.0).

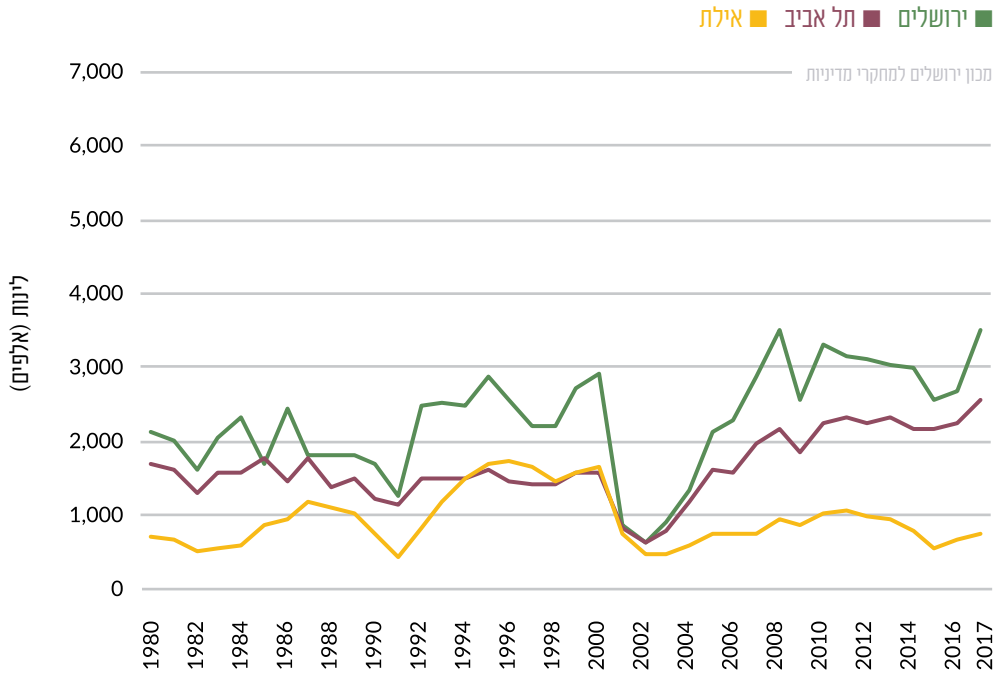
ים המלח. גם בקרב האורחים הסינים נרשמה ירושלים כיעד מרכזי וכשליש (29%) מהם התארחו במלונות בירושלים, 19% בתל אביב, 18% בטבריה ו-6% בנצרת.

תפוסת החדרים בירושלים נמוכה בהשוואה ליעדי התיירות המובילים. בשנת 2017 עמדה תפוסת החדרים בירושלים על 65%, והיא הייתה נמוכה בהשוואה לאילת (73%), לתל אביב (74%) ולשפת ים המלח (71%). בחיפה התפוסה הייתה זהה לזו שבירושלים ובישראל נרשמה תפוסה של 67%.

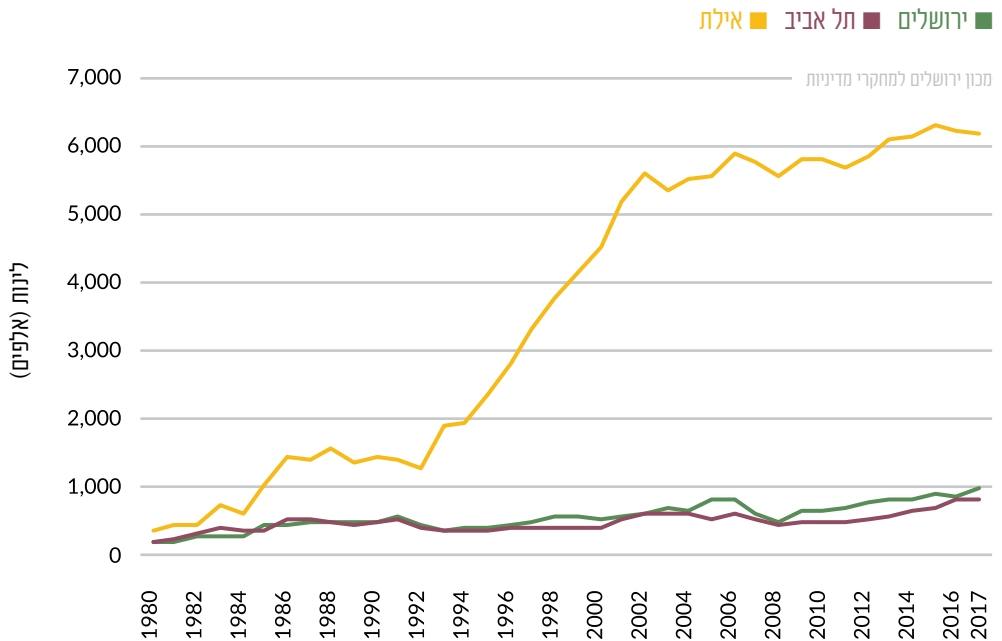
לינות במלונות תיירות בירושלים ובמקומות נבחרים בישראל, 2017

לינות תיירים במלונות תיירות בירושלים, בתל אביב ובאילת, 1980-2017

לינות ישראלים במלונות תיירות בירושלים, בתל אביב ובאילת, 1980-2017

בתל אביב³⁷ לשם השוואה, הוצעו 8,700 נכסים להשכרה – 83% מהם דירות. מספר הנכסים להשכרה בחיפה³⁸ ובאילת³⁹ היה נמוך באופן ניכר ועמד על 700 ו-900, בהתאמה.

מידי שנה עורך משרד התיירות 'סקר תיירות נכנסת' שמטרתו לבחון את היקף התיירות לישראל ואת מאפייני התיירים. מנתוני סקר זה עולה שבשנת 2016 7% מהלינות בישראל היו בנכסים להשכרה לטווח קצר. בירושלים נרשם נתון נמוך במעט – 5%, בעוד שבתל אביב היה חלקן של הלינות בדירות להשכרה גדול יותר והוא עמד על 12%. בחיפה עמד אחוז זה על 2% ובאילת על 5%.

מזה כעשור חל שינוי בדפוסי הלינה של תיירים בעולם ובכלל זה בישראל, ומספר הולך וגדל של תיירים בוחרים ללון באמצעי אכסון שאינם בתי-מלון, ובראשם דירות או חדרים להשכרה לטווח קצר. לינת תיירים בדירות התאפשרה הודות לפיתוח פלטפורמות לשיתוף ופרסום באינטרנט, ובראשן אתר האינטרנט של חברת Airbnb. נכון לאפריל 2018 הוצעו בירושלים³⁶ כ-3,000 נכסים להשכרה לטווח קצר – 80% מהם דירות ו-20% חדרים בדירות. השכונות העיקריות בהן הוצעו נכסים להשכרה היו: מרכז העיר, נחלאות, רחביה וטלביה.

מאפייני התיירים

בשנת 2016 ביקרו בירושלים 2,233,000 תיירים מחו"ל והם היוו 77% מהתיירים שביקרו בישראל. 53% מהתיירים שביקרו בעיר היו תיירים עצמאיים. מטרות הביקור העיקריות בישראל בקרב תיירים שביקרו בירושלים, היו: ביקור דתי, תיור וטיול וביקור קרובים וחברים.

הקבר (70%), הר הזיתים (60%) והווייה דולורוזה (59%). מדרג האתרים שונה בהתאם לדת התייר. בקרב התיירים היהודים האתרים העיקריים היו: הכותל המערבי (61%), הרובע היהודי (53%) ויד ושם (18%). הנוצרים ביקרו בכנסיית הקבר (77%), בכותל המערבי (73%) וברובע היהודי (70%), בעוד שהמוסלמים פקדו את מסגד אל-אקצא (81%), הר הזיתים (63%) והכותל המערבי (44%).

53% מהתיירים שביקרו בירושלים היו תיירים עצמאיים, 38% הגיעו בטיול מאורגן ו-8% רכשו חבילת תיור. בתל באביב ההתפלגות היתה שונה – 70% היו תיירים עצמאיים, 23% הגיעו בטיול מאורגן ו-7% רכשו חבילת תיור.⁴¹

בקרב התיירים שביקרו בירושלים בולט חלקם הגבוה של התיירים הנוצרים – 60%. 20% מהתיירים היו יהודים וקומץ (3%) מוסלמים. בתל אביב 48% מהתיירים היו נוצרים, 25% יהודים ו-2% מוסלמים.⁴⁰ מטרות הביקור העיקריות בישראל של תיירים שביקרו בירושלים היו: ביקור דתי (32%), תיור וטיול (24%), ביקור קרובים וחברים (22%) ובילוי והנאה (9%). מטרות הביקור העיקריות בישראל של תיירים שביקרו בתל אביב היו: ביקור קרובים וחברים (28%), תיור וטיול (22%), ביקור דתי (17%) ועסקים, שליחות ומחקר (13%). אתרי הביקור העיקריים בקרב התיירים שביקרו בירושלים בשנת 2016 היו: הכותל המערבי (87%), הרובע היהודי (81%), כנסיית

<https://www.airdna.co/city/il/jerusalem> 36

<https://www.airdna.co/city/il/tel-aviv> 37

<https://www.airdna.co/city/il/haifa> 38

<https://www.airdna.co/city/il/eilat> 39

40 14%-21% מהתיירים בירושלים ובתל אביב היו ללא שיוך דת.

41 המקור לכל הנתונים על מאפייני התיירים הוא 'סקר תיירות נכנסת' של משרד התיירות.

מכון ירושלים למחקרי מדיניות

מכון ירושלים למחקרי מדיניות (לשעבר: מכון ירושלים לחקר ישראל), הוא המכון המוביל בישראל בחקר המציאות המורכבת והמרקם הייחודי של ירושלים.

המכון, שהוקם ב-1978, מתמקד באתגרים הייחודיים המאפיינים את ירושלים בת זמננו, ומספק ידע מחקרי נרחב ומעמיק לקובעי מדיניות, לאנשי אקדמיה ולקהל הרחב. עבודת המכון משתרעת על כלל ההיבטים של העיר: תכנון פיזי-אורבני, סוגיות חברתיות ודמוגרפיות, אתגרים כלכליים וסביבתיים ושאלות הנובעות ממעמדה הגאו-פוליטי של ירושלים. עבודתו הרב-גונית של המכון לאורך השנים, הקנתה לו פרספקטיבה ייחודית שהובילה להרחבת פעילותו לעבר אתגרים מורכבים וכוללים שעמם מתמודדת החברה הישראלית - בהם סוגיות עירוניות, חברתיות ואסטרטגיות, אתגרי סביבה וקיימא, מימון וחדשנות.

על נתוניך ירושלים משרטט תמונה עדכנית ותמציתית של המצב הקיים בעיר ומגמות השינוי במגוון רחב של נושאים: אוכלוסייה, תעסוקה, חינוך, בינוי, תיירות ועוד. המקור העיקרי לנתונים המופיעים בפרסום הוא השנתון הסטטיסטי לירושלים היוצא לאור במכון מדי שנה.